وتەی سی‌وسێهەم

بریتی‌یە لە سی‌وسێ پەنجەرە

(ئەم وتەیە لە لایەکەوە مەکتووبی سی‌وسێهەم و، لە لایەکی تریشەوە وتەی سی‌وسێهەمە).

بسم الله الرحمن الرحيم

(سَنُرِيهِمْ آياتِنا في الآفاقِ وَفي اَنْفُسِهِمْ حَتّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (فصلت:٥٣).

پرسیار:

تکایە بە کورتی ئەو بەڵگانەمان بۆ باس بکە، کە لە جیهانی بچووك یان گەورە (واتە: مرۆڤ یان گەردوون)دا هەن لەسەر بوون و، یەکتایی و، سیفەتە مەزنەکان و، کاروبارە پەروەردگاری‌یەکانی خواوەند، کە لەم ئایەتەدا کۆبوونەتەوە. چونکە بێبڕوایان بە تەواوی پێ‌یان لێ ڕاکێشاوە و بێ پەردە دەڵێن: هەتا کەی دەست بەرز بکەینەوە و بپاڕێینەوە و بڵێین: **(وَهُوَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)**؟

وەڵام:

ئەو سی‌وسێ وتەیەی لە کتێبی سۆزلەر(وتەکان)دا نووسراون، لە ڕاستی‌دا بریتین لە سی‌وسێ دڵۆپ لە دەریای ئەم ئایەتە پیرۆزە. لەبەر ئەوە، دەتوانن سەریان لێ بدەن و بیانخوێننەوە و بگەن بەو دڵنیایی‌یە. بەڵام لێرەدا پەنجە بۆ چەند نمێك لە دڵۆپێکی ئەو زەریا مەزنە ڕادەکێشین و، نموونەیەك دەکەین بە "سەرەتا":

ئەگەر یەکێك خاوەنی توانایەکی بێوێنە و کارامەیی‌یەکی لەڕادەبەدەر بێت و بیەوێت کۆشکێکی مەزن بنیات بنێت، بێگومان پێش هەموو شتێك بناغە و بنچینەکانی ئەو کۆشکە بەوپەڕی ڕێكوپێکی و دانایی دادەمەزرێنێت و، بە چەشنێك ڕێکیان دەخات کە لەگەڵ ئەو مەبەستانەی لە پێناویاندا دروستی دەکات، گونجاو بێت. پاشان بەپێی ئەو کارامەیی و لێزانی‌یەی کە باسمان کرد

بەش‌بەشیان دەکات و دەیانکات بە چەند ژوورێکی جیاجیا. پاشان ئەو ژوورانە بە نەخش و نیگاری ڕەنگین و جوان دەڕازێنێتەوە و، ئنجا هەر سووچ و لایەکی ئەو کۆشکە بە چەندین گڵۆپی کارەبایی مەزن ڕووناك دەکاتەوە. پاشان بۆ ئەوەی چاکەکاری‌یەکانی خۆی هەردەم نوێ بکاتەوە و کارامەیی و لێهاتوویی خۆی دەربخات، شتومەکەکانی ناو کۆشك زوو بە زوو دەگۆڕێت و تازەیان دەکاتەوە. دوای ئەمانەش لە یەك بە یەکی ئەو ژوورانەدا تەلەفۆن دادەنێت تاکو ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە خۆیەوە بکەن و، لە هەریەکەشیاندا پەنجەرەیەك دەکاتەوە کە پلە و پایەی بڵندی ئەوی لێوە ببینرێت.

بە چەشنی ئەم نموونەیە = ولله المثل الاعلى = کردگاری مەزنیش کە هەزار و یەك ناوی خاوێن و جوانی هەیە، وەك ناوەکانی: "الحاكم، الحكيم، العدل، الحكم، الفاطر، الجليل، ليس كمثله شيء" ئەم خواوەندەی کە ویستی بە هەر شتێك ببێت دەست‌بەجێ ئەنجام دەدرێت، ویستی وا بووە کە درەختی مەزنی بوونەوەران و کۆشکی بێ‌وێنەی گەردوون بەدی‌بهێنێت، بناغە و بنچینەکانی ئەو کۆشکە و ڕەگەکانی ئەو درەختەشی لە شەش ڕۆژدا، بەپێی دەستوورەکانی دانایی و یاساکانی زانیاریی ئەزەلیی خۆی و بە گوێرەی دەستوورەکانی قەزا و قەدەر، بە جوانی نەخشاندووە و، بە چەشنێکی وردیش لە یەکتر جیای کردوونەتەوە و کردوونی بە چەند چین و نهۆم و لقێکی بەرز و نزم. پاشان بەپێی دەستوورەکانی: "چاودێری" و "چاکەکاری"ی خۆی هەریەك لەو بەدیهێنراوانەی ڕێك‌وپێك کردووە و، پاشان هەموو شت و هەموو جیهانێکی، بەوەی لەگەڵی‌دا بگونجێ و شایستەی بێت، ڕازاندووەتەوە.. بۆ نموونە: دەبینیت ئاسمانی بە ئەستێرەکان ڕازاندووەتەوە و ڕووی زەویشی بە گوڵزار ئارایشت داوە. پاشان گۆڕەپانی ئەو یاسایانە و ئاسۆکانی ئەو دەستوورە گشتی‌یانەشی بە درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خۆی ڕووناك کردووەتەوە. ئنجا بەپێی خواستی ناوی: "ڕەحمان و ڕەحیم"ی خۆی، بە هانای هەموو ئەوانەوە ڕۆشتووە کە لە دەست تەنگ‌پێ‌هەڵچنینی ئەو یاسانە هانای بۆ دەبەن. واتە خواوەند لە توێی ئەو یاسا و دەستوورە گشتی‌یانەدا ئەوەندە چاکەکاری و فریاگوزاری و درەوشانەوەی تایبەتیی داناوە کە هەموو شتێك دەتوانێت لە هەموو کاتێك‌دا ڕاستەوخۆ ڕووی

تێبکات و داوای هەموو پێداویستی‌یەکانی لێ‌بکات. لە هەموو مەنزڵگا و، چین و، نهۆم و، جیهان و، لە هەموو شتێك‌دا چەندین پەنجەرەی کردووەتەوە کە هەر هەموویان دەڕواننە ئەو خواوەندە. واتە: "بوون" و، "یەکتایی"ی ئەو خواوەندە گەورەیە ئاشکرا دەکەن، ئەوەتا لە هەموو دڵێك‌دا تەلەفۆنێکی داناوە پەیوەندیی ڕاستەوخۆی بە خۆیەوە ببێت.

ئنجا ئێمە لێرەدا باسی ئەو هەموو پەنجەرە لەژمارەبەدەرانە ناگرینە ئەستۆ، چونکە کارێکە لە تواناماندا نی‌یە، بەڵکو بە زانیاریی گشتگیر و بە هەموو شت ئاگاداری خوای گەورەی دەسپێرین، ئەوەندە نەبێت کە "بە کورتی" ئاماژە بۆ تەنها سی‌وسێ پەنجەرە لەو پەنجەرانە دەکەین کە لە پرشنگدانەوەی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆزەوە درەوشاونەتەوە. ئەم ئاماژانەش بوون بە "وتەی سی‌وسێ‌هەم" یان "مەکتووبی سی‌وسێ‌هەم". ئەمانەشمان لە سی‌وسێ پەنجەرەدا بە کورتی باس کرد، کە ژمارەی ویردەکانی پاش نوێژن، تاکو لە خێر و فەڕی ئەو ویردانە بەهرەمەند ببین. ئەو کەسەش دەیەوێت بە شێوەیەکی "فراوان" لەم ڕووەوە ئاگادار بێت، ئەوا حەواڵەی هەموو وتەکانی تری دەکەین.

پەنجەرەی یەکەم

لە هەموو بوونەوەراندا، بە تایبەتی زیندەوەرانیان، دەست‌کورتی‌یان دەبینرێت بۆ چەندین پێداویستیی جیاجیا و، داواکاریی لەژمارەبەدەر و جۆراوجۆر. ئنجا بێ ئەوەش بە خۆیان بزانن ئەو هەموو داواکاری و پێداویستی‌یانەیان، یەك لە دوای یەك، لە کاتی گونجاودا بۆ دەهێنرێن. ئەوەش بزانە کە دەستی ئەو بوونەوەرانە تابڵێی کورتن و هەرگیز ناگەنە نزمترین پێویستی، چ جای فراوانترین ئامانج و مەبەستیان. ئەگەر حەز دەکەیت ئەمەت بۆ ڕوون ببێتەوە، فەرموو سەرنج لە خۆت بدە، دەبینیت: لە بەرامبەر زۆربەی پێداویستی‌یەکانی هەستە ئاشکراکانت و تێرکردنی ئارەزووەکانی دەروونت‌دا دەستەوسانیت و هیچ شتێکت پێ ناکرێت.. جا چۆن بەم جۆرە سەرنجت لە خۆت دا، هەر بەو جۆرە سەرنج لە بوونەوەران و زیندەوەرانی تریش بدە، دەبینیت:

هەریەك لەو زیندەوەرانە بە (لاوازیی خۆی) و بەو (پێداویستی‌یانەی کە بە بێ توانا و دەستەڵاتی خۆی بۆی ئەنجامدراون) شایەتی لەسەر خواوەندی "واجب

الوجود" دەدات و، هەر بەم لاوازی و پێداویستی‌یە ئەنجامدراوانەشی ئاماژە بۆ "یەکتایی" ئەو خواوەندە مەزنە دەکات و، بە هەموویشی بەڵگەن لەسەر "بوون"ی ئەو خوایە. وەك ئەوەی کە ڕووناکیی ڕۆژ بەڵگەی بوونی خۆرە. هەروەها ئەوەش بۆ ژیریی مرۆڤی بەویژدان ڕوون دەکاتەوە کە ئەو خواوەندە پاك و بێ گەردە، لەوپەڕی بەخشندەیی و میهرەبانی و پەروەردگاری و کارسازیدایە.

دەسا ئەی سەرپێچی کاری نەزان! ئەی لەڕێ‌لادەری بێ‌ئاگا!

چەندە لە بێ‌ئاگایی و نەزانی‌یەکی نەفرین‌لێ‌کراودایت!

ئەم کارسازی‌یە بەردەوام و پڕ لە دانایی و بینایی و میهرەبانی‌یە بە چی لێك‌دەدەیتەوە؟

بە سروشتی کەڕوکاس؟

یان بە هێزێکی کت‌وکوێر؟

یان بە ڕێکەوتی هەڕەمەکی؟

یاخود بە هۆکارە بێ‌گیان و وشك و کۆڵەوارەکان؟

پەنجەرەی دووهەم

لە کاتێکدا شتان لە نێوان: "بوون" و "وێنە و شکڵ و شێوەیان"دان، لە ناوەندی چەندین شیمانە و گریمانی جیاجیای لەژمارەبەدەردا سەرسام و سەرگەردانن، دەبینیت ئا لەم کاتەدا، شێوەیەکی تایبەتی و جیاجیایان پێ‌دەبەخشرێت کە لەوپەڕی ڕێك‌وپێکی و داناییدایە..

سەرنجی ئەو نیشانە جیاکەرەوانەی دەموچاوی هەموو مرۆڤێك بدە، کە لە دەموچاوی گشت کەسێکی تری جیا دەکەنەوە، ئنجا لەو هەستە ئاشکرا و پەنهانانەش ورد بەرەوە کە بەوپەڕی دانایی و ناوازەیی لە مرۆڤدا دانراون.

ئایا ئەم دەموچاوە بچووکە نیشانەیەکی ئاشکرای "تەنیایی" خوای گەورە نی‌یە؟

هەروەك هەموو دەموچاوێك هەزاران بەڵگەی تێدایە لەسەر "بوون"ی بەدیهێنەرێکی دانا و هەموویان شایەتی لەسەر "یەکتایی" ئەو دەدەن، کۆی

ڕووه‌كان و سه‌رجه‌م ده‌موچاوه‌كانی هه‌موو زینده‌وه‌رانیش به‌ گشتی بۆ "به‌سیره‌ت"ی خاوه‌ن بینایی تیژی ڕوون ده‌كه‌نه‌وه‌ كه‌ ئه‌م ده‌موچاوانه‌ نیشانه‌یه‌كی گه‌وره‌ و مه‌زنی به‌دیهێنه‌ری تاكی ته‌نیان.

ئه‌ی مرۆڤی سه‌رپێچی كار!

ئایا ده‌توانیت ئه‌م هه‌موو مۆر و نیشانانه‌ی كه‌ هه‌رگیز لاسایی ناكرێنه‌وه‌.. یان ئه‌م نیشانه‌ مه‌زنه‌ی خواوه‌ندی تاك و ته‌نیای "صه‌مه‌د"[1] كه‌ له‌ تێكڕای گشت ده‌موچاوه‌كانه‌وه‌ ده‌دره‌وشێته‌وه‌، به‌ كاری یه‌كێكی تری جگه‌ له‌ به‌دیهێنه‌ری وێنه‌كێش و شێوه‌به‌خشی خۆیانی دابنێیت؟

په‌نجه‌ره‌ی سێهه‌م

جۆره‌كانی ڕووه‌ك و كۆمه‌ڵه‌كانی زینده‌وه‌ران، كه‌ به‌سه‌ر زه‌وی‌دا په‌رش‌وبڵاون و، له‌ چوارسه‌د هه‌زار جۆر و كۆمه‌ڵ زیاترن[2]، له‌ ڕاستی‌دا وه‌ك سوپایه‌كی مه‌زن وان. ئه‌وه‌تا هه‌ر جۆرێك له‌ جۆره‌كانی ئه‌م سوپایه‌ ڕۆزیی خۆی كه‌ له‌ هی ئه‌وانی تر جیایه‌ و.. شێوه‌ی جیاواز و تایبه‌تیی خۆی و.. چه‌كه‌ جۆراوجۆر و پۆشاكه‌ جیاكه‌ره‌وه‌كانی و.. مه‌شقی تایبه‌تی و.. ته‌سریح كردنی له‌ خزمه‌ت به‌ چه‌شنێكی جیاواز له‌وانی تر.. هه‌موو ئه‌مانه‌ی له‌ دوو توێی ڕێسا و نه‌خشه‌بۆكێشانێكی ورددا بۆ ئه‌نجام ده‌درێت.

به‌ڕێوه‌بردنی ئه‌م سوپا مه‌زنه‌ و، په‌روه‌رده‌كردنی یه‌كبه‌یه‌كیان، بێ لێ‌تێكچوون و له‌بیرچوونه‌وه‌ی هیچ كه‌سێكیان، نیشانه‌یه‌كی دره‌خشانی وه‌ك خۆر وایه‌ له‌سه‌ر خواوه‌ندی "تاكی ته‌نیا".

كێ هه‌یه‌ بتوانێت بۆ مه‌به‌ستی ده‌ستتێوه‌ردان و هاوبه‌شی كردن له‌م به‌ڕێوه‌بردنه‌ ده‌راسایه‌(خارق)دا ده‌ست بباته‌ پێشه‌وه‌، جگه‌ له‌و خاوه‌نه‌ به‌توانایه‌ی خۆی، كه‌ توانا و زانیاری و دانایی ئه‌و، سنوور و كۆتایی‌یان بۆ نی‌یه‌؟ چونكه‌ كه‌سێك له‌ به‌ڕێوه‌بردن و په‌روه‌رده‌كردنی ئه‌م هه‌موو جۆره‌ تێهه‌ڵكێش و نه‌ته‌وه‌ ئاوێته‌ و تێكه‌ڵانه‌دا، كۆڵه‌وار و ده‌سته‌پاچه‌ بێت، دیاره‌ به‌ یه‌كجاری له‌ به‌دیهێنانی یه‌كێكیشیاندا ده‌سته‌وسان و كۆڵه‌وار ده‌بێت. چونكه‌ ئه‌گه‌ر ده‌ستی له‌ هه‌ركام له‌وانه‌ وه‌ربدایه‌، ئه‌وا جێ‌ده‌ستی ده‌بینرا و ناته‌واوی‌یه‌كه‌ی ده‌رده‌كه‌وت:

(فارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرى مِنْ فُطُورٍ) (الملك:٣).

خۆ دیارە هیچ کەلێن و ناتەواوی‌یەکی تێدا نابینین، کەواتە هیچ هاوبەشێکی نی‌یە.

پەنجەرەی چوارەم

خواوەندی بەدیهێنەر، هەموو ئەو نزا و لالانەوانە گیرا دەکات کە لە: زمانی لێهاتن و ئامادەیی تۆوەکان و، زمانی پێداویستی‌یەکانی زیندەوەران و، زمانی ناچاریی هانابەرانی گرۆی مرۆڤەوە دەردەچن..

بەڵێ.. گیرابوونی ئەم هەموو نزا و پاڕانەوە لەسنووربەدەرانە، کە لە ڕاستی‌دا ڕوو دەدەن، کارێکە لە بەرچاوماندایە و بە ئاشکرا دەیبینین.

جا هەروەك گیرابوونی یەكبەیەکی ئەو نزایانە ئاماژە بۆ: "بوون"ی خواوەندی "واجب الوجود" و "یەکتایی" ئەو دەکات، تێکڕای هەموویشیان بە جۆرێکی ڕوون و ئاشکرا و، بە پێوەرێکی مەزن و فراوانتر، بەڵگەن لەسەر: بەدیهێنەری میهرەبانی دەستڕەنگینی گیراکاری نزا و لالانەوەکان و، هەموویان پێکەوە سەرنجی بینەران بۆ لای ئەو خواوەندە ڕادەکێشن.

پەنجەرەی پێنجەم

ئەگەر بە وردی سەرنج لە شتان، بە تایبەت زیندەوەران بدەین، وایان دەبینین کە وەك هەر ئێستا لە دەستی "بەدیهێنان" دەرهاتبن و لە پڕدا هاتبنە جیهانی "بوون"..

جا لە کاتێكدا کە ئەو شتانەی بە پەلە و کتوپڕی پەیدا دەبن، دەبێ ساکار و هەڵبزڕکاو بن و، شێوە و ڕوخساریشیان ناشیرین و قەبە و ناقۆڵا بێت و، هیچ وردەکاری‌یەکیان تێدا نەبێت، کەچی دەبینین: لە جوانترین و وردترین و ناوازەترین شێوەی دروستکردندا بەدی‌دەهێنرێن! دیارە ئەمەش داخوازی بوونی کارامەیی‌یەکی لەڕادەبەدەرە.

هەروەها دەیانبینین:

لە جوانترین نەخش‌ونیگار و وردترین شێوە و ڕوخساردان، کە ئەمانەش پێویستیان بە ئارامگرتنێکی مەزن و کاتێکی دوور و درێژخایەن دەبێت.

هەروەها دەیانبینین:

لە ڕازاوەیی و جوانی‌یەکی سەرنجڕاکێش‌دان، کە ئەمانەش داخوازی چەندین ئامێری ئارایشتکاریی زۆر و جۆراوجۆرن.

جا هەریەك لەم وردەکاری‌یە نائاسایی‌یانە و.. ڕوخسارە ناوازە و.. شێوە ڕێك‌کراو و.. بەدیهێنانە یەکسەری‌یانە.. شایەتی لەسەر دروستکەر و بەدیهێنەرێکی دانا دەدات و، ئاماژە بۆ "یەکتایی" ئەو دەکات و، هەر هەموویشیان پێکەوە، بە ڕوونی، خواوەندی "واجب الوجود"ی خاوەن توانا و دانایی‌مان بۆ ئاشکرا دەکەن و، "یەکتایی" ئەو دەردەخەن.

ئەی مرۆڤی بێ‌ئاگا لە پەروەردگاری خۆی و سەرگەردان و حەپەساو لە بارەی بوونەوەرانەوە!

ئەم کارە بە چی لێك دەدەیتەوە؟ ئایا بە سروشتی کوێرەواری دەبەنگی نەزان؟ یان دەتەوێت = بە هۆی نەزانیتەوە = هەڵەیەکی لەئەندازەبەدەر بکەیت و سیفەتەکانی خوایەتیی خواوەند بە "سروشت" بدەیت و، بەم پێ‌یە هەرچی موعجیزاتی توانستی ئەو بەدیهێنەرە مەزن و پاك لە هەموو نەنگی و ناتەواوی‌یە هەن، بە هی سروشتیان دابنێیت و، بەم پێ‌یە بە هەزار و یەك مەحاڵ ڕازی ببیت؟

پەنجەرەی شەشەم

﴿إِنَّ في خَلْقِ السَّمواتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتي تَجْري في الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّماءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فيها مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْريفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (البقرة:١٦٤).

ئەم ئایەتە پیرۆزە هەروەك "بوون"ی خوای گەورە ڕوون دەکاتەوە و بەڵگەیە لەسەر "یەکتایی" ئەو، لە ڕاستی‌دا پەنجەرەیەکی گەلێ فراوان و گەورەشە و، لە

نێوان ناوە جوانەکانی خواوەنددا بەسەر "ناوی هەرەمەزن"(الاسم الاعظم)دا دەڕوانێت.

پوختەی ئەمەش بەم جۆرەی خوارەوەیە:

هەرچی جیهانە بەرز و نزمەکانی ناو بوونەوەر هەن، هەموویان بە چەندین زمانی جیاجیا بەڵگەن لەسەر یەك ئەنجام، کە پەروەردگاریێتیی بەدیهێنەرێکی دانای تەنیایە، بەم جۆرە:

ڕەوتی هەرە ڕێکی "تەنە ئاسمانییەکان" بەرەو چەندین مەبەستی مەزن و ئەنجامی بەرز = بەپێی بڕیاری زانستی گەردوونناسی = بەڵگەیە لەسەر "بوون"ی خوایەکی خاوەن توانای شکۆمەند و، شایەتی لەسەر "یەکتایی" و "پەروەردگاریێتییە تەواوەکەی" ئەو خواوەندە دەدات.

هەروەها ئەو ئاڵوگۆڕە ڕێكوپێکەی "زەوی" کە لە وەرزەکانیدا دەبینرێن، لە پێناوی چەندین سوود و بەرژەوەندیی گەورە و زۆردا = کە زانستی جوگرافیا دانیان پێدا دەنێت = بەڵگەیەکی ڕوونە لەسەر ئەو خاوەن توانا شکۆمەندە و، شایەتی "یەکتایی" و "پەروەردگاریێتییە تەواوەکەی" ئەوە.

پاشان ئەو هەموو "زیندەوەرانەی" کە وشکایی و دەریاکانیان پڕکردووە و، بەپێی میهرەبانییەکی فراوان ڕۆزی بۆ یەك بە یەکیان دەنێررێت و، چەندین پۆشاکی جۆراوجۆریان بەپێی داناییەکی تەواو لەبەر دەکرێت و، بە گوێرەی نەخشەی پەروەردگاریێتییەکی تەواویش چەندین هەستی جیاجیایان پێ دەدرێت.. هەریەك لەمانە، ئاماژە بۆ ئەو خواوەندە بەتوانا شکۆمەندە دەکات و، دەبێ بە شایەت لەسەر "یەکتایی" ئەو. هەروەك هەمووشیان پێکەوە و بە پێوەرێکی یەکجار فراوانتر، بەڵگەن لەسەر "مەزنیی خوایەتی" و "کەماڵی پەروەردگاریێتی"ی ئەو خواوەندە شکۆمەندە.

"ڕووەکەکانیش" کە لەسەر زەوی و باخ و ڕەز و بێستانەکاندا بەوپەڕی هاوسەنگی و ڕێكوپێکی بڵاو دەکرێنەوە و وەك ڕایەخ دادەخرێن، بە هەمان جۆر، هەریەکەیان بەڵگەیە لەسەر ئەو بەدیهێنەرە دانایە و، بەهۆی ئەو گوڵە جوانانەی دەیانگرن و، ئەو بەروبوومە هاوسەنگانەش کە ئەم گوڵانە بەرهەمیان

دەهێنن، هەریەکەیان بەو نەخش و نیگارەی بەسەر بەروبوومەکانیانەوەن، ئاماژە بۆ "یەکتایی" ئەو بەدیهێنەرە دەکات.. هەروەك یەكبەیەکیان بەڵگەی "بوون" و "یەکتایی" ئەو بەدیهێنەرە مەزنە بوون، هەموویشیان پێکەوە "جوانیی میهرەبانی" و "کەماڵی پەروەردگاریێتی"ی ئەو دەردەخەن.

پاشان ئەو "دڵۆپە بارانانەی" کە بۆ چەندین حیکمەت و مەبەستی بەرز و بڵند و سوودی زۆر ژێربار و ڕام کراون و، لە هەورەکانی ئاسمانەوە نێرراون، بە ئەندازەی ژمارەیان، بەڵگەن لەسەر ئەو بەدیهێنەرە دانایە و، شایەتن لەسەر "یەکتایی" و "تەواویی پەروەردگاریێتی"یەکەی.

هەروەها "چیا" سەختەکانیش و، کانزاکانی ناویان و، تایبەتکاریی هەریەك لەو کانزایانە و، ئەو ئامانجە جۆراوجۆرانەی تیایاندا پاشەکەوت کراون و بۆ چەندین ئامانج و بەرژەوەندیی زۆر ئامادە کراون.. هەر یەکەیان یەكبەیەك و، هەر هەموویشیان پێکەوە، بەڵگەیەکی لە چیاکان بەهێز و سەنگینترن لەسەر بەدیهێنەری دانا و "یەکتایی" و "تەواویی پەروەردگاریێتی"یەکەی.

پاشان هەموو جۆرەکانی ئەو "گوڵ"ە ڕەنگین و ناسکۆڵە و جوانانەی کە بەسەر دەشتایی و تەپۆڵکە و بەرزییەکاندا پەرش و بڵاون و، جوانییان بەو دەشت و سارا و بەرزاییانە بەخشیوە، هەریەکەیان بەڵگەیە لەسەر ئەو بەدیهێنەرە دانایە و شایەتە لەسەر "یەکتایی" ئەو. هەروەك هەموویشیان، بە گشتی، بەڵگەن لەسەر "مەزنیی دەستەڵاتداری" و "تەواویی پەروەردگاریێتییەکەی" ئەو.

پاشان "گەڵاکان" و شێوە ڕێكکراوەکانیان و، لەرەلەرە لەسەرخۆ و نەرم و سەرنجبزوێنەکانیان، لە سەرجەمی ڕووەك و درەخت و گژوگیاکاندا، چ بە شێوەیەکی گشتی و چ بە ئەندازەی ژمارەی یەكبەیەکیان، شایەتن لەسەر ئەو بەدیهێنەرە دانایە و، "یەکتایی" و "تەواویی پەروەردگاریێتی"یەکەی.

پاشان "گەشەکردنی لەشەکان" بە چەند هەنگاوێکی ئامانجدار و بەردەوام و، دابینبوون و ئامادەکردنی چەندین ئامێری جۆراوجۆر بۆ هەریەکەیان و، پێکەوە ڕۆشتنی هەموویان بەرەو پێکهێنانی ئەنجام و بەروبوومەکانیان بە چەشنێکی ئەوەندە ئامانجدار کە دەڵێی دارای هەست و شعوورن.. ئەمەی باسمان کرد، وا لە

یەكبەیەكی ئەو لەشە گەشەسەندووانە و تێكڕایشیان = بە گشتی = دەكات كە بەڵگە بن لەسەر ئەو بەدیهێنەرە دانایە و، ئاماژە بن بۆ "یەكتایی"یەكەی و، بەڵگەیەكی مەزنتریش بن لەسەر توانستی گشتگیر(المحیط) و، دانایی گشتی و، بەدیهێنانی جوان و، پەروەردگاریێتیی تەواوی ئەو.

پاشان دانانی "دەروون" لە جەستەدا و، جێگیركردنی "گیان" لە هەموو زیندەوەرێكدا بەوپەڕی دانایی و، پڕچەككردنی هەریەك لەو زیندەوەرانە بە چەندین چەكی جۆراوجۆر و پێداویستیی جیاجیا، بە ڕێكوپێكی‌یەكی تابلێی تەواو، ئنجا ئاراستەكردنی ئەو زیندەوەرانە بەرەو چەندین كاری مەزن و، بەكارهێنانیان بە دانایی لە چەندین فەرمانبەریی جۆراوجۆردا.. هەموو ئەمانە، بە ئەندازەی ژمارەی زیندەوەران، بەڵكو بە ئەندازەی ژمارەی ئامێر و ئەندام و كۆئەندامیان، ئاماژە بۆ "بوون"ی ئەو بەدیهێنەرە دانایە دەكەن و، شایەتی لەسەر "یەكتایی" ئەو دەدەن. هەروەك هەموویشیان بە یەكەوە بەڵگەیەكی ڕووناكن لەسەر جوانیی میهرەبانی و، تەواویی پەروەردگاریێتیی ئەو.

ئەو گشت "ئیلهامە غەیبی‌یانەی" كە ڕێنمایی دڵی مرۆڤ دەكەن و، زانیاری و ڕاستی‌یەكانی تێدەگەیەنن و، زیندەوەرانی تریش فێری ئەوە دەكەن كە ڕێگای پەیداكردن و ئەنجامدانی پێویستی‌یەكانیان بدۆزنەوە.. ئەم ئیلهامە غەیبی‌یانە، بە هەموو جۆرە جیاجیاكانیانەوە، هەموو خاوەن بینایی‌یەكی دەروون وا لێ‌دەكەن كە هەست بە "بوون"ی پەروەردگارێكی میهرەبان بكات و، هەر ئەم ئیلهامانە ئاماژە بۆ پەروەردگاریێتیی ئەو خواوەندە دەكەن.

پاشان هەموو "هەست و شعوورە" جۆراوجۆر و، جیاجیا و، ئاشكرا و پەنهانەكان، كە گوڵەوەچنیی گوڵزارە مەعنەوی‌یەكانی باخ و بێستانانی ناو گەردوون دەكەن، كە هەر یەك لەو هەستانە كلیلی یەكێك لە جیهانە جیاجیاكانی گەردوونی بەرینن.. وەك خۆری ئاسمان، بەڵگەن لەسەر "بوون"ی دروستكەرێكی دانا و زانا و ڕۆزیدەر و بەخشندە و بەدیهێنەرێكی میهرەبان و، شایەتن لەسەر "تاك و تەنیایی" و "تەواویی پەروەردگاریێتی"ی ئەو.

* * *

هەریەك لەم دوازدە پەنجەرەیە، ڕوویەكی پەنجەرەیەكی گەلێ فراوان دەنوێنن، كە بە دوازدە ڕەنگ لە ڕەنگەكانی "ڕاستی" دەبن بە بەڵگە لەسەر: "یەكتایی" خوای گەورە و تەنیایی و تاكی و تەواویی پەروەردگارێتیی ئەو.

دەسا ئەی باوەڕنەكەر و بەدرۆخەرەوەی بەدبەخت!

چۆن دەتوانیت ئەم پەنجەرەیە داخەیت كە بە ئەندازەی مەزنیی زەوی، بەڵكو بە ئەندازەی گەورەیی و فراوانیی "سووڕگە" ساڵانەكەی زەوی، بەرین و فراوانە؟

بە چ شتێك دەتوانیت سەرچاوەی ئەم ڕووناكی‌یە ئاشكرا و خۆرئاسایە بكوژێنیتەوە، بە چ پەردەیەكی بێئاگایی دەتوانیت دایبپۆشیت؟!

پەنجەرەی حەوتەم

ئەوانەی بە ئاشكرا لەسەر لاپەڕەكانی گەردووندا دەبینرێن، لە دیاردەكانی:

ڕێك‌وپێكی و هاوسەنگیی تەواو..

وێنەكانی ئارایشتكاری و جوانی كە تیای‌دا پێك‌دێن..

ئەو ئاسانی‌یە لەڕادەبەدەرەی كە لە هاتنەبوون و ژیان دەست‌خستنیان‌دا دەبینرێت..

ئەو لەیەكتر چوونەیان لە ڕووی ڕواڵەت و چییەتی‌یەكانیانەوە، چ جای یەك‌بوونیان لە گوێڕایەڵی كردنی دیاردە گەردوونی‌یەكان‌دا..

هەریەك لەم دیاردە و تایبەتكاری‌یانە، بەڵگەیەكی فراوانی بە ئەندازەی گەردوونە لەسەر: بەدیهێنەری بەتوانا و، شایەتێكی ڕاستگۆ و گومانبڕە لەسەر "تەنیایی" و "توانای ڕەها"ی ئەو.

پاشان "بەدیهێنانی چەندین پێكهاتووی" ڕێك‌وپێك و لەژمارەبەدەر، لە چەندین توخمی وشكی "سادە پێكهاتوو"، بەڵگەیەكی گومانبڕە = بە ئەندازەی ژمارەی ئەو پێكهاتووانە = لەسەر ئەو بەدیهێنەرە بەتوانا و "واجب الوجود"ە و.. بە ئاشكرا ئاماژە بۆ "یەكتایی" ئەو دەكات. سەرەڕای ئەوەی كە هەمووشیان، بە گشتی، "تەواویی توانست" و "یەكتایی" ئەو بەدیهێنەرە بە ئاشكرا ڕوون دەكەنەوە.

پاشان ئەو "جیاکاری‌یە" ڕوون و "جیابوونەوە" تەواوەی کە لە کاتی تازەبوونەوەی بوونەوەراندا، بەهۆی شیتەڵبوون و پێکهاتنەوە، دەبینرێن، هەرچەندەش ئەو بوونەوەرانە تابلێی تێکەڵ و ئاوێتەی یەکترین.. بەڵگەیەکی ڕوونە لەسەر ئەو دانایەی کە خاوەنی داناییەکی ڕەهایە و، ئاماژەش بۆ "پێویستیی بوونی" و "تەواویی توانست"ی ئەو دەکات.

بۆ نموونە:

گوڵکردنی ئەو دەنکە دانەوێڵانەی کە لەناو خاکدا چێنراون و، گەشەسەندنی بنجی درەختەکان و، پاشان بوونیان بە چەندین ڕووەك و درەختی جیاجیا، هەرچەندەش کە تێکەڵی یەکترین و بەیەکتردا ئاڵاون..

هەروەها جیابوونەوەی ئەو ماددە جیاوازانەی کە دەچنە ناو ڕووەك و درەختە جۆراوجۆرەکانەوە و، پاشان بوونیان بە چەند گەڵا و ڕەنگێکی جوان و ڕەنگاوڕەنگ و چەندین میوە و بەروبوومی ناسك و قەشەنگ، وێڕای تێکەڵیی لەڕادەبەدەری نێوانیشیان..

تەنانەت جیابوونەوە و بەش‌بەش‌بوونی ماددە هەرە وردەکانی خۆراك کە بە داناییەکی تەواوەتی و تەرازووکاری‌یەکی ورد دەچنە ناو خانەکانی لەشی زیندەوەرەوە، هەرچەندە تێکەڵ و ئاوێتەی یەکتریشن..

پاشان ژێربارخستن و ڕامکردنی "گەردیلە" بێ‌گیان و کوێلەوار و نەزانەکان بۆ ئەنجامدانی چەندین ئەرك و فرمانی ئەوتۆ کە لەوپەڕی ڕێك‌وپێکی و هەست و توانایی و دانایی‌دان و، کردنی جیهانی "گەردیلە" بە چەشنی کێڵگەیەکی مەزنی وا کە بە جۆرێکی دانایانە چەندین جیهانی تێدا بڕوێنرێت و چەندەهای تریشی تێدا دروێنە بکرێت..

هەموو ئەمانە، چەند بەڵگەیەکی ڕوونن لەسەر: پێویستیی "بوون"ی ئەو "خاوەن توانستە شکۆمەند و بەدیهێنەرە خاوەن کەماڵە" و، شایەتێکی بەهێزن لەسەر "تەواویی توانست" و "مەزنیی پەروەردگاری" و "یەکتایی" و "تەواویی پەروەردگاریی" ئەو خواوەندە بەتوانا و شکۆمەندە.

بەم جۆرە، ئەم چوار ڕێگا فراوانە، دەمانگەیەننە بەردەم پەنجەرەیەکی تابلۆیی گەورە کە لە ڕووی ناسینی خوای گەورەدا کراوەتەوە، چونکە لەوێوە چاوی ژیریی تیژ سەیری "بوون"ی بەدیهێنەری دانا دەکات.

دەسا ئەی ئەو کەسەی کە "گومڕایی" بەدبەختی کردووە!

ئایا ئەو بەڵگانەی بینیتن سەروزیاد نین بۆ ئەوەی کە بەدیهێنەری خۆت بناسیت و، مەزنی و دانایی‌یەکەی ببینیت؟

وا گومان نابەم سەرپێچی بکەیت لەمانەی کە بینیتن. خۆ ئەگەر دوای بینینی ئەم هەموو بەڵگانە هەر سەرپێچی بنوێنیت، ئەوا خاکت بەسەر بۆ خۆت و ئەو ژیری‌یەت کە لە ئەندازەی تێگەیشتنی ئاژەڵ بەولاوە چیی‌تر تێ‌ناگات و، لەو مەودایەش زیاتر بڕ ناکات!

پەنجەرەی هەشتەم

هەموو پێغەمبەران = درووديان لەسەر بێت = کە خاوەنانی "گیان"ی ڕووناکن لە بەرەی مرۆڤدا و، چەندین موعجیزەی ڕوون و ئاشکرا پشتیان دەگرن..

هەروەها گشت ئەولیاکان کە تەوەرەی هەموو دڵە ڕووناکەکانن و، کەشف و کەرامەتەکانیان پشتیان دەگرن..

هەروەها هەموو زانا پاك و بێ‌گەردەکان کە خاوەنی ژیریی ڕوونن و، لێکۆڵینەوە زانستی‌یەکانیان پشتیاندەگرن..

هەرهەموویان شایەتن لەسەر:

"پێویستیی بوونی" خواوەندی تاك و تەنیا و بەدیهێنەری هەموو شتێك و، بەڵگەن لەسەر: "تەواویی پەروەردگارێتی" و "یەکتایی" ئەو خوایە.

ئەم پەنجەرەیە تابلۆیی فراوان و ڕووناکە و هەردەم کراوە و لەسەر پشتە، بۆ پیشاندانی ئەو پلە بەرزەی پەروەردگارێتی.

دەسا ئەی سەرگەردانی داماوی سەرپێچی‌کار!

بەچیدا دەنازیت و شانازی بە چییەوە دەکەیت تا گوێ لەم ڕاستییانە نەگریت؟ لەوانەیە وا گومان ببەیت کە بە چاونووقاندنت دەتوانی ڕۆژی ڕووناك بکەی بە: شەو.. خەیاڵت خاوە!

پەنجەرەی نۆهەم

ئەو پەرستشانەی کە تێکڕای بوونەوەران ئەنجامی دەدەن، بە ئاشکرا بەڵگەن لەسەر "پەرستراوێکی" خاوەن توانستی ڕەها.

بەڵێ، ئەو پەرستش و بەندایەتی‌یەی هەموو مەلائیکەت و ڕۆحانی‌یان دەیانکەن، کە ئەمەش بە شایەتی‌دانی هەموو ئەو مرۆڤانە چەسپاوە کە بۆ: جیهانی "ڕۆح" پەڕیونەتەوە و چوونەتە ناو ناخی نادیاری "بوون" و، لەوێ بە مەلائیکەت و ڕۆحانی‌یان گەیشتوون و، لە کاتی تەسبیحات و خواپەرستی‌یاندا بینیویانن..

هەروەها کە زیندەوەران = هەرچی‌یەك بن = ئەو ئامانج و کار و ئەرکانەی لە پێناویاندا بەدی‌هێنراون، بە ڕێکی و تەواوی ئەنجامدەدەن و وەك بەندەی فەرمانپێ‌دراو فەرمانەکانی خواوەند جێ‌بەجێ دەکەن..

هەروەها کە تەنە بێ‌گیانەکان(الجمادات) بە تەواوترین گوێڕایەڵی، خزمەتگوزاری‌یەکانی بەندایەتی‌یان ئەنجام دەدەن..

هەموو ئەم بەندایەتی و پەرستنە ئاشکرا و بینراوانە، ئاماژە بۆ "پەرستراوی ڕاستەقینە" و "واجب الوجود" و "یەکتایی" ئەو دەکەن.

ئنجا هەموو ئەو "زانستی‌یە ڕاستانەی خواناسین" کە خواناسان لە ئەنجامی ئیخلاس و بێ‌گەردی‌یان لە خواپەرستی‌دا دەستیان کەوتووە و.. ئەو شوکرانەبژێری‌یە بەردارەی کە لە ناخی دڵی شوکرانەبژێرانەوە هەڵقوڵاون و.. ئەو ذیکرە ڕووناکانەی کە زمانی‌ذیکرخوێنانی پێ تەڕ و پاراو بووە و.. ئەو سوپاسگوزاری‌یە نیعمەت‌زیادکەرەی کە سوپاسگوزاران هەمیشە دەری‌دەبڕن و.. ئەو یەکتاپەرستی‌یە ڕاستەقینەیەی کە بە ئایەتەکانی گشت بوونەوەران تەسدیق کراوە و یەکتاپەرستان بڵاوی دەکەنەوە و.. ئەو خۆشەویستی‌یە ڕاستەی خواوەندیش کە خۆشەویستان و عەودالان برەوی پێ‌دەدەن و.. ئەو

ئارەزوومەندی‌یە بێ گەردەی خواویستان بۆ خواوەند و لـێ بڕانیان لە ڕۆیشتن‌دا بۆ لای خوای گەورە و.. ئەو گەڕانەوە و پەشیمانی‌یە ڕاست و بارە خەمناکانەی ئەوانەی بۆ لای خواوەند دەگەڕێنەوە..

ئەم دیاردانەی کە لە هەموو ئەوانەوە دەرکەوتوون و، کە هەریەکەیان هێزی تەواتور و ئیجماعی لە پشتە، بەڵگەیەکی بەهێزن لەسەر:

پێویستیی "بوون"ی ئەو: پەرستراوە ئەزەلی و.. ناسراو و.. یادکراو و.. شوکرانەکراوو.. سوپاس‌کراو و.. تەنیا و.. خۆشەویست و.. داواکراو و.. مەبەستە. ئنجا هەمووشیان بەڵگەن لەسەر: "تەواویی پەروەردگاریّتی" و "یەکتایی" ئەو.

پاشان هەموو بەندایەتی و پەرستشە قبووڵکراوەکانی مرۆڤە پێ گەیشتووەکان و، ئەو لێشاوی فەڕ و بەرەکەت و نزا و پاڕانەوانە و، بینین(شهود) و کەشف‌بوونەی لە بەندایەتی و خواپەرستیی ئەو مرۆڤانەوە پەیدا دەبن، هەر هەموویان، بەڵگەیەکی تابلێی بەهێزن لەسەر ئەو خواوەندەی کە "هەیە" و "هەر دەشبێت" و "پەرستراوی هەمیشەیی"یە.. هەروەها لەسەر: "یەکتایی" و "تەواویی پەروەردگاریّتی‌یەکەی".

ئەم پەنجەرە ڕوون و هەرە فراوانە، لە سێ لایەنەوە، لە ڕووی "یەکتایی" خواوەندەوە والا دەبێت.

پەنجەرەی دەهەم

(وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقاً لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَلَكُمُ الاَنْهَارَ * وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ * وَآتاكُمْ مِنْ كُلِّ مَاسَأَلْتُمُوهُ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللهِ لا تُحْصُوهَا) (ابراهيم: ٣٢=٣٤).

کۆمەکی و هاوکاریی بوونەوەران و بەدەم‌یەکەوەچوونی نێوانیان و پشتگیری‌کردنی یەکتریان لە کار و فەرمانبەری و ئەرکی سەرشانیاندا.. بەڵگەیە

لەسەر ئەوەی کە ئەم هەموو بوونەوەرانە لە ژێر چاودێری و پەروەردەکردن و فەرمان و دەستەڵاتی یەك پەروەردگار و کارسازی تاك و تەنیادان.

ئەم یاسای: "کۆمەکی و هاوکاری"یەی ناو بوونەوەران، هەر لە خۆرەوە، کە بە فەرمانی خوا پێداویستی‌یەکانی ژیان بۆ زیندەوەران ئامادە دەکات و، لە مانگەوە کە کاتەکانمان فێر دەکات، دەگرێتەوە، تا دەگاتە: فریاگوزاریی ڕووناکی و ئاو و هەوا و خۆراك بۆ گیانلەبەران و، بەدەمەوەڕۆشتنی ڕووەك بۆ زیندەوەران و زیندەوەرانیش بۆ مرۆڤ، تەنانەت یارمەتی‌دان و بەدەمەوەچوونی هەریەك لە ئەندامەکانی لەش بۆ ئەوانی‌تر و، گەردیلەکانی خۆراك بۆ خانەکانی لەش..

ملکەچبوونی ئەم هەموو بوونەوەرانە بۆ یاسای: "کۆمەکی و هاوکاری" و، پەیوەندیی بەدەم‌یەکەوەچوون و لەیەك‌گەیشتنی نێوانیان بەوپەڕی دانایی و لەخۆبوردەیی و بەخشندەیی‌و دەستڕەنگینی و، ئنجا هەوڵدانی یەك‌بەیەکیان بۆ فریاگوزاری و ئامادەکردنی داخوازی‌یەکانی ژیان بۆ ئەوانی تر و ڕاپەڕینیان بۆ نەهێشتنی پێداویستیی یەکتر، لە ژێر فەرمانی یاسای کەرەم و میهرەبانی و بەزەیی‌دا.. هەموو ئەمانە، بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە هەرهەموویان چەند بەدیهێنراوێکی ژێردەست و کارپێ‌سپێراون و کارگوزاری یەکێکی تاك و تەنیا و صەمەد و خاوەن توانا و زانیاری و کەرەمی ڕەهان.

دەسا ئەی خۆ بە فەیلەسووف‌زانی موفلیس!

سەبارەت بەم پەنجەرە مەزنەوە چی دەڵێیت؟

ئایا دەشێ ئەو ڕێکەوتەی کە باوەڕت پێ‌یەتی، دەست لەم کارانە وەربدات؟!

پەنجەرەی یازدەهەم

(**اَلا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ**) (الرعد:٢٨).

"گیان" و "دڵ"ی مرۆڤ لە چنگی: نیگەرانیی سامناك و، گێژەڵووکەی دڵەتەپێ و شڵەژان و مەترسی و.. لەدەست: تینوێتیی گومڕایی و، کسپەی ئاگری لەخوادووری.. تەنها بە ناسینی خوایەکی تاك و تەنیا نەبێت، هەرگیز ڕزگاریان نابێت!

ئەگەر کاروباری گیان و دڵان و گشت بوونەوەران بدرێن بە دەست بەدیهێنەرێکی تاك و تەنیا، ئەوا لەم ڕێیەوە مرۆڤ حەوانەوەی دەست دەکەوێت و، لەدەست دەردیسەریی ئەو بوومەلەرزە دەروونییە کاولکارانە و، لەو نیگەرانی و شڵەژاوییەش دەرباز دەبێت و، دامەزراوی و هێمنیی دەستگیر دەبێت..

چونکە ئەگەر کاروباری گشت بوونەوەران بە دەستی خوایەکی تاك و تەنیا نەبێت، ئەوا دەبێ بەدیهێنانی هەرچی شت هەیە بە چەندەها هۆکاری لەژمارەبەدەر بسپێررێت.. دیارە ئەو کاتەش بەدیهێنانی تاقە شتێك بە ئەندازەی بەدیهێنانی هەموو بوونەوەران بە گشتی ئاڵۆز و پڕ لە کێشە و گیروگرفت دەبێت.

لە وتەی بیست‌ودووهەمدا چەسپاندوومانە کە:

ئەگەر کاری "بەدیهێنان" بدرێتە پاڵ خوای گەورە، ئەوا بەدیهێنانی چەندەها شتی لە سنووربەدەر = بە یەکجاری = بۆ یەك خوای تاك و تەنیا گێڕراوەتەوە، دەنا ئیش‌وکاری بەدیهێنانی هەرچی شت هەیە دەبێت بە دەست چەندین هۆکاری لەژمارەبەدەرەوە بێت. بەم پێیە و لە بارێکی وادا بەدیهێنانی تەنها یەك بەری درەخت = بۆ نموونە = بە ئەندازەی تێکڕای گەردوون، تەنانەت زیاتریش، قورس و پڕ لە کێشە دەبێت! با ئەمە بە نموونەیەك ڕوون بکەینەوە:

هەروەك ئەگەر بەڕێوەبردنی یەك سەرباز بە چەندین فەرماندەی جیاجیا بسپێررێت، چەندین کێشەی زۆر دەکەوێتە مەسەلەکەوە، بەڵام ئەگەر بەڕێوەبردنی سەد سەرباز بە تەنها یەك ئەفسەر بسپێررێت، ئەوا کارەکە هێندە ئاسان دەبێت وەك ئەوەی بەڕێوەبردنی یەك دانە سەربازی پێ‌سپێررابێت.. هەر بەم جۆرەش، یەکگرتنی هۆکارە لەژمارەبەدەرەکان لەسەر دروست‌کردن و بەدیهێنانی تەنها یەك شت، سەدان ئەوەندە گیروگرفتی تێدایە. بەڵام ئەگەر یەك خوای تاك و تەنیا شتە جیاجیاکان بەدی‌بهێنێت، سەدان ئەوەندە کارەکە ئاسان دەبێت.

بەم جۆرە، ئەو ئارەزوومەندی و شەوقەی لە مرۆڤدا هەیە بۆ "ڕاستی" وا لەم مرۆڤە دەکات کە ئەگەر بەو "ڕاستی"یە نەگات، هەردەم لە نیگەرانی و

دڵەڕاوکێدا دەبێت، خۆ مەگەر لە یەکتاناسیی بەدیهێنەری خۆی و خواناسی‌دا دەنا هەرگیز ئاسوودەیی و دڵنیایی دەستگیر نابێت. چونکە گرتنەبەری ڕێی کوفر = کە ئەم هەموو دڵەڕاوکێ و گیروگرفتانەی تێدایە = کارێکی مەحاڵە و دارای "ڕاستی" نی‌یە. بەڵام ڕێی "یەکتایی" ئەوەندە ئاسانیی ڕەهای لە بەدیهێنانی بوونەوەراندا بەم زۆری و داهێنانە ناوازەیەی بەرچاومان تێدایە کە هیچ دەرفەتێك بۆ مرۆڤ ناهێڵێتەوە ئەو ڕێیە نەگرێتەبەر. ئەمەشت بەلاوە سەیر نەبێت، چونکە "یەکتایی" تاکە ڕێگایەیە کە دارای ڕاستی و ڕەسانایەتی بێت!

دەسا ئەی ئەو کەسەی شوێن گومڕایی کەوتووە! ئەی بەدبەختی هەژار!

بیر لە گومڕایی بکەرەوە کە چەندە تاریکە و، چەندەش ئازار دەرخواردی ویژدانی مرۆڤ دەدات.. هەرگیز هەوڵنەدەیت بیگریتەبەر.

پاشان سەرنج لە ڕێی "یەکتایی" بدە کە چەندە ڕوونە و چۆن هەردەم خەندەی لەسەر لێوە و دڵخۆشی بە مرۆڤ دەبەخشێت، فەرموو بیگرەبەر و خۆت ڕزگار بکە.

پەنجەرەی دوازدەهەم

(سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الاَعْلى * الَّذِي خَلَقَ فَسَوّى * وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى) (الاعلى: ١=٣).

ئەم ئایەتە پیرۆزانە بۆ ئەوە ڕێنمایی‌مان دەکەن کە: هەرچی شت هەیە، بە تایبەت زیندەوەران، کاتێك دێنە جیهانی "بوون" و پەیدا دەبن، بە چەشنێك دێن وەكبڵێی هەریەکەیان لەناو قالبێكدا بێنە دەرەوە کە بە چەشنێکی دانایانە نەخشەی کێشرابێت و، ئەو دانایی‌یەش نەخشەیەکی ڕێكوپێك و وێنە و شێوەیەکی وا جوانی بە هەموو شتێك بەخشی‌بێت کە دانستێکی ڕوونیان تێدا دەربکەوێت.

لە لەش‌دا چەندان هێڵی لار و پێچاوپێچ دەبینیت کە چەندین سوودی زۆریان بۆ لەش لێ پەیدا دەبێت، ئەم سوودانەش هەموو ئەو فەرمانبەری و کارمەندی‌یانەی لەشیان لە پێناودا دروست کراوە، بە جوانترین شێوە بۆ لەش ئاسان دەکەن.

هەموو شتێکی "بوو" لە زانیاریی خوای گەورەدا وێنەیەکی مەعنەویی هەیە کە چارەنووسەکانی ژیانی ئەوی تێدایە و لە وێنە ماددی‌یەکەی جیا نابێتەوە و لە هەموو قۆناغەکانی گەشەکردنی‌دا لەگەڵی دەڕوات. پاشان ئەو وێنە و چارەنووسانە لە ڕەوتی ژیانی ئەو "بوو"ەدا بە چەشنێك گۆڕانیان بەسەردا دێت کە لەگەڵ ئەو دانستەی ئەوی لە پێناودا دروست کراوە بگونجێت و، بە تەواویش لەگەڵ ئەو بەرژەوەندی‌یانەی وان تیای‌دا یەك‌بگرنەوە.. ئەمەش بە ئاشکرا بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە:

وێنە و ئەندازەی لەشەکان، لە بازنەی "قەدەر"ی خوای گەورە و دانای خاوەن کەماڵ‌دا دیاری و دەست‌نیشان دەکرێن و، بە بەری ئەو لەشانە دەبڕرێن و، بە دەستی توانستی خواوەندیش ڕێك‌دەخرێن و، "توانست"ی خواوەند "بوون"ی دیاری‌کراو و نەخشە بۆکێشراو بەو وێنانە دەبەخشێت.

جا ئەو "بوونەوەرە" لەسنووربەدەرانە، بەڵگەن لەسەر خواوەندی "واجب الوجود" و، بە چەندین زمانی لەژمارەبەدەریش شایەتی لەسەر "یەکتایی" و "تەواویی توانستی" ئەو خوایە دەدەن.

ئەی برای مرۆڤ!

سەرنج لەو سنوورە لار و چەوت و پێچاوپێچە وردانەی لەش و ئەندامەکانت بدە و، ئنجا بیر لە سوودەکانیان و ئەنجامی خزمەت‌گوزاری‌یەکانیان بکەرەوە و، لەمەوە "تەواویی توانست" لە توێی "تەواویی دانایی"دا ببینە!

پەنجەرەی سیازدەهەم

(وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ) (الاسراء:٤٤).

هەرچی شت هەیە، بە زمانی تایبەتیی خۆی، یاد و تەقدیسی بەدیهێنەری خۆی دەکات، وەك لەم ئایەتە پیرۆزەوە دەردەکەوێت.

بەڵێ، ئەو تەسبیحاتەی کە بوونەوەران چ بە زمانی حاڵ و چ بە زمانی گوفتار پێشکەشی دەکەن، بە ئاشکرا بەڵگەن لەسەر "بوون"ی زاتێکی خاوێنی تاك و تەنیا.

بەڵێ، بەڵگەی فیطرەت لێرەدا گەلێ ڕاستە و شایەتی‌یەکەشی پشت‌گوێ ناخرێت، بە تایبەتی ئەگەر ئەم شایەتی‌دانە لە بەڵگەی حاڵەوە بێت و، بە تایبەت‌تریش ئەگەر ئەم بەڵگانە بە زۆری کۆببنەوە.. لە کاتێکی ئاوادا، بە شایەتی‌یەکی ڕاستی ئەوتۆ دادەنرێت کە هەرگیز گومانی لێ نەکرێت.

ئێستا فەرموو سەرنج لە وێنەی بوونەوەرە ڕێك‌وپێکەکان بدە، دەبینیت وەك چۆن بازنە هاوچەق و ناویەکەکان لەوەدا یەکیان گرتووە کە ڕوویان لە خاڵی چەقی بازنەکەیانە، دەبینیت ئەو وێنانەش لەوەدا یەکیان گرتووە کە هەر هەموویان ڕووی تەسبیحاتیان لە بەدیهێنەر و داهێنەری خۆیانە کە سەرچاوەی "بوون"ی هەموو یەکێك لەوانە. لەبەر ئەمە، ئەو وێنانە چەندین بەڵگەی بە چەندین جۆری لەژمارەبەدەریان تێدایە، کە بە زمانی حاڵ ڕای‌دەگەیەنن. چونکە هەریەك لەو وێنانە لە جێی خۆی‌دا زمانێکی شایەتی‌دەرە و شێوە ڕێك‌وپێکەکانیشیان زمانێکی تری شایەتیی ڕاستن، بەڵکو ژیانی هەموو بوونەوەر بە تێکڕایی زمانێکە و هەردەم بە تەسبیح و یادی خواوەند تەڕ و پاراوە.

لە وتەی بیست‌وچوارەمدا چەسپاندوومانە کە:

ئەم هەموو تەسبیحات کردنەی لە بەرچاوی سەرنجدا خۆیان دەردەخەن و، لە زمانی حاڵ و گوفتاری گشت بوونەوەرانەوە دەردەچن و، سڵاو و شایەتی‌دانیانە لەسەر "بوون"ی زاتێکی خاوێن و پیرۆز و جیاواز لە هەموو بەدیهێنراوێك..
ئەمانە = بە ئاشکرا = ئەو خواوەندە "تاك" و "تەنیا" و "واجب الوجود"ە دەچەسپێنن و، بەڵگەی "تەواویی خوایەتیی" ئەون.

پەنجەرەی چواردەهەم

(قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ) (المؤمنون:٨٨).

(وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاّ عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ) (الحجر:٢١).

(مَا مِنْ دَابَّةٍ اِلاّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّي عَلى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) (هود:٥٦).

ئەم ئایەتە پیرۆزانە ئەوەمان تێ‌دەگەیەنن کە:

هەرچی شت هەیە، لە هەموو کاروبارێکی‌دا، پێویستی بە بەدیهێنەرێکی تاك و تەنیا و شکۆمەند هەیە. چونکە هەر تەنها بە سەیرکردنێکی ئەو بوونەوەرانەی گەردوون کە لە بەردەممان‌دان، دەبینین کە:

چەندین ڕواڵەتی "هێزی ڕەها" لە نێوان "لاوازیی ڕەها"دا بە ئاشکرا و لە بەرچاودا پەیدا دەبن..

ئاسەوار و شوێنەواری "توانستێکی ڕەها" لە دووتوێی "کۆڵەواری‌یەکی ڕەها" و هەست‌پێ‌کراودا دەردەکەوێت، وەك ئەو دۆخە نائاسایی‌یانەی لە "تۆو" و "ڕەگ"ی ڕووەکەکان‌دا دەردەکەون کاتێك گەشە دەکەن و ژیانیان تێدا بێدار دەبێتەوە..

هەروەها دەبینین کە: چەندین ڕواڵەتی "دەوڵەمەندیی ڕەها" لە نێوان "هەژاری‌یەکی ڕەها" و وشك‌وبرنگی و بێ‌ئاوی‌یەکی تەواودا دەردەکەون، ئەمەش لەو سامان و سەروەتە زەبەندە و، بار و دۆخە پڕ لە پیت و فەڕە زۆرەی زەوی و ڕووەك لە بەهاردا دەبینرێت، دوای ئەوەی کە لە وەرزی زستان‌دا وشك و بێ‌بەرهەم بوون..

پاشان لە نێوان "بێ‌گیانی‌یەکی ڕەهادا" چەند نمێك دەبینین کە هی "ژیانێکی ڕەها"ن و لەو بێ‌گیانی‌یەوە نم‌نم دەردەکەون. ئەمەش وەك توخمە بێ‌گیانەکانی چەشنی: گڵ و ئاو کە دەبن بە چەند ماددەیەکی زیندوو..

پاشان چەندین دیاردەی "هەست‌کردنی تەواو" لە ناوەند "نەزانی‌یەکی تەواودا" دەبینین. وەك ئەوەی کە لە جموجووڵ و هات‌وچۆی هەموو شتێك‌دا هەیە، هەر لە گەردیلەکانەوە تا دەگاتە گەلەستێرەکان ئەمە دەردەکەوێت. ئەو جموجووڵ و هات‌وچۆیانەی کە دارای هەست و شعوورێکی تەواون و لەگەڵ یاسا و دەستووری گشت گەردوون‌دا تابڵێی گونجاون و، لەگەڵ داخوازی‌یەکانی ژیان و پێداویستی‌یەکانی ئەو دانایی‌یەش کە لە "بوون"دا مەبەستە، لەبار و شیاون.

بەم جۆرە دەرکەوت کە:

ئەو توانایەی لە لاوازی و کۆڵەواری‌دایە..

ئەو هێزەی لە کانگای لاوازی‌یەوە دەردەکەوێت..

ئەو سامان و دەوڵەمەندی‌یەی لە خودی هەژاری‌دان..

ڕووناکی‌یەکانی ژیان و هەست و شعوور بەرامبەر بە هەموو شتێك و، درەوشانەوەیان لە نێوان بێ‌گیانی و نەزانی‌دا..

هەریەك لەم دیاردانە، لە لای خۆیانەوە چەندین پەنجەرە دەکەنەوە و، لەوێوە بەوپەڕی پێویستی و بەڵگەنەویستی "بوون"ی زاتێکی پاك و پیرۆز و، خاوەن: توانستی ڕەها و.. دەوڵەمەندیی زۆر ڕەها و.. زانیاریی زۆر ڕەها و، زیندوو و، ڕاگیرکەری بوونەوەر.. دەردەخەن.

ئەمە جگە لەوەی کە هەر هەموویشیان، بە یەکەوە، شایەتن لەسەر "یەکتایی" ئەو خواوەندە و، بە جۆرێکی ڕوون و پێوەرێکی گەورەتریش ڕێی ڕاست ڕوون دەکەنەوە.

دەسا ئەی ئەو مرۆڤەی کەوتووەتە ناو زۆنگاوی سروشتەوە!

ئەگەر لە مەزنیی توانستی پەروەردگاریی خواوەند تێ‌نەگەیت و پێی نەزانیت و، چەمکی: "بەدیهێنەریی سروشت" فڕێ نەدەیت، ئەوا دەبێ بە هەرچی شت لە "بوون"دا هەیە، تەنانەت بە هەرچی گەردیلە هەیە:

هێزێکی مەزنی بێ‌سنوور و..

توانستێکی گەورەی لەئەندازەبەدەر و..

دانایی‌یەکی لەسنووربەدەر و..

کارامەیی‌یەکی گەورە و بێ‌کۆتایی..

بسپێریت!

بەڵکو ئەو کاتە دەبێ:

بینایی‌یەکی تیژی ڕوانەر بۆ هەموو شتێك و..

بەڕێوەبەری‌یەکی لێهاتووی گشتگیر..

بۆ هەموو شتێك بڕیار بدەیت!

خۆ دیارە ئەمەش لە هەموو نەگونجاوێك مەحاڵ ترە!

پەنجەرەی پازدەهەم

(الَّذِي اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ) (السجدة:٧).

هەموو "شتێك" بە چەشنێكی زۆر ڕێكوپێك، بەپێی بەژن و باڵای "چییەتی"یەكەی خۆی بڕاوە و، بە تەرازوو و پێوەرێكی یەكجار هەستیار و سەرنەكەر ئەندازەی بۆ دانراوە و نەخشەی بۆ كێشراوە و، بە تەواوی لە چییەتی‌یەكەی‌دا ڕێكخراوە و..

بە كارامەیی ڕیز كراوە و..

بە لێزانی دروست كراوە و..

جوانترین وێنە و بەرگ و قەشەنگ‌ترین چۆنێتیی لە نزیكترین ڕێگاوە كراوەتە بەر و..

ئاسانترین شێوەی دراوەتێ كە لە ئەنجامدانی كارەكەی‌دا یارمەتیی بدات و..

"بوون"ێكی پێ‌بەخشراوە كە لە هەموو لایەكیەوە مۆرك و شەقڵی "دانایی" بە ئاشكرا پێوە دیارە و، هیچ بێ‌مەبەستی و زیادەڕەوی‌یەكی تێدا نی‌یە.

بۆ نموونە: سەیری "باڵندەكان" بكە. دەبینیت: پەڕی نەرمونیانیان بۆ كراوە بە بەرگ و پۆشاك! جا ئایا دەكرێت جگە لە "پەڕ" هیچ بەرگێكی تری بكرێتەبەر كە لەگەڵ خۆی و حیكمەتی بەدیهێنانی‌دا بگونجێت؟! بزانە چ جوانی و نەرمونیانی‌یەك لە خاوێن‌كردنەوەی ئەم بەرگەی‌دا هەیە و، چ ئاسانی‌یەكی تێدایە كە دەیجوولێنێت و، بۆ هەموو جۆرە ئیش‌وكارێكی ژیان و گوزەرانی خۆی دەیخاتەكار!

هەرچی شت لە بوونەوەردا هەیە، وەك ئەم نموونەیە وایە و، شایەتێكی گۆیایە لەسەر: "بوون"ی بەدیهێنەری دانا و، هەریەكەیشیان ئاماژەیەكی ئاشكرایە بۆ خوایەكی خاوەن توانست و زانستی ڕەها.

پەنجەرەی شازدەهەم

ئەو ڕێكوپێكی و بەردەوامی‌یەی لە بەدیهاتنی بوونەوەرانی سەرزەوی‌دا دەبینرێن.. هەروەها لە كارئەنجامدان و نوێبوونەوەی بەردەوامیان لە هەموو وەرزێك‌دا.. بەڵگەیەكی تابڵێی ڕوون و ئاشكرایە لەسەر "دانایی"یەكی گشتیی ئەوتۆ كە هەموو بوونەوەرانی گرتووەتەوە. ئەم "دانایی‌یە گشتی‌یە" بێ هیچ گومانێك، بەڵگەیە لەسەر دانایەكی خاوەن دانستی ڕەها، چونكە وەك ئاشكرایە "سیفەت" هەرگیز بێ "مەوسووف" نابێت.

پاشان جۆرەهای جۆری ئەو ئارایشتانەی كە بوون بە چوارچێوە و پەراوێز بۆ پەردەی ئەو "دانایی‌یە گشتی"یەی كە گشت بوونەوەرانی گرتووەتەوە، بە ئاشكرا بەڵگەن لەسەر: چاودێری و بایەخ‌پێدانێكی گشتی. ئەمەش بە ئاشكرا بەڵگەیە لەسەر: بەدیهێنەرێكی دەستڕەنگین.

ئەو جۆرەهای جۆری دەستڕەنگینی و نەرمونیانی و چاكەكاری‌یانەش كە وێنەیان لەسەر پەردەی چاودێری و بایەخ‌پێدانەوە كێشراوە، بەجۆرێك كە هەموو بوونەوەرانی داپۆشیوە، بە ئاشكرا بەڵگەیە لەسەر میهرەبانی‌یەكی فراوان، ئەم میهرەبانی‌یە فراوانەش بێ هیچ گومانێك بەڵگەیە لەسەر خواوەندی بەبەزەیی و بەخشندە و میهرەبان.

پاشان ئەو جۆرەهای جۆری ڕزق و ڕۆزی و ژیانكاری‌یەی كە لەسەر هەموو چڵوپەلێكی میهرەبانی گوڵیان‌گرتووەو، بەسەر هەموو شتێك‌دا دەڕوانن و، بۆ ئەو زیندەوەرانە ئامادە كراون كە پێویستیان بە ڕۆزی هەیە و، ئنجا ژیاندنی ئەو زیندەوەرانە بەو ڕۆزی‌یانە بە چەشنێكی شیاو و لەبار و گونجاو.. ئەم كارە، بە ئاشكرا، بەڵگەیە لەسەر:

ڕۆزیدەرێكی خاوەن پەروەردە و چاودێری و..

پەروەردگاری‌یەكی خاوەن بەزەیی و میهرەبان.

ئەم پەروەردە و بەڕێوەبردنەش، بێ‌گومان، بەڵگەن لەسەر:

خواوەندێكی ڕۆزیدەری دەستڕەنگین.

هەرچی بوونەوەر هەن لەسەر زەوی‌دا:

به "دانایی‌یه‌کی ته‌واو" په‌روه‌رده ده‌کرێن و..

به "چاودێری و بایه‌خ‌پێدانێکی ته‌واو" ده‌ڕازێنرێنه‌وه و..

به "میهره‌بانی‌یه‌کی بێ‌که‌م‌و‌کووڕی" نیعمه‌تیان پێ‌ده‌به‌خشرێت و..

به "به‌زه‌یی و سۆزێکی ته‌واو"یش هۆکاری ژیانیان بۆ ده‌نێررێت..

هه‌ریه‌ك له‌مانه، زمانێکی گۆیایه و ئاماژه بۆ ئه‌و خوا گه‌وره‌یه ده‌کات که: دانا و، ده‌ستڕه‌نگین و، میهره‌بان و، ڕۆزیده‌ره. ئنجا هه‌ریه‌که‌شیان په‌نجه بۆ "یه‌کتایی" ئه‌و خواوه‌نده درێژ ده‌کات.

هه‌روه‌ها هه‌رچی "دانایی" دیار و ئاشکرا له‌سه‌ر زه‌وی‌دا هه‌ن، ویست و مه‌به‌ستداری‌یان تێدا هه‌ست‌پێ‌ده‌کرێت و..

هه‌روه‌ها هه‌رچی "چاودێری" و بایه‌خ‌پێدانی گشتی له‌سه‌ر زه‌وی‌دا هه‌ن، که ئه‌و دانایی‌یه‌یان تێدایه و..

ئه‌و میهره‌بانی‌یه فراوانه‌ش که له‌سه‌ر ڕووی زه‌وی‌دایه و ئه‌وه‌نده فراوانه هه‌موو بوونه‌وه‌ر ده‌گرێته‌وه و، "چاودێری" و "دانایی"شی له ئامێز گرتووه..

پاشان هه‌رچی "ڕۆزی‌دانی گشتی"ی زینده‌وه‌ران هه‌ن که هیچیان بێ‌به‌ش ناکات و.. ئه‌و هه‌موو "ژیانکاری"یه نه‌رم و ناسك و پڕ له سه‌خاوه‌ته‌ش که "میهره‌بانی و چاودێری و دانایی"یان تێدایه..

هه‌موو ئه‌م دیاردانه، چ یه‌ك به یه‌ك، چ به کۆمه‌ڵ، به‌ڵگه‌یه‌کی تابڵێی گه‌وره‌ن له‌سه‌ر خواوه‌ندی:

دانا و، ده‌ستڕه‌نگین و، میهره‌بان و، ڕۆزیده‌ر و.. شایه‌تن له‌سه‌ر: "پێویستیی بوونی"و، "یه‌کتایی" و "ته‌واویی په‌روه‌ردگارێتی‌یه‌که‌ی".

چونکه:

ئه‌و چاودێری‌کردنه‌ی که له دانایی‌دا هه‌یه و..

ئه‌و میهره‌بانی‌یه‌ی که له چاودێری‌کردن‌دا هه‌یه و..

ئه‌و ڕۆزیدان و ژیاندنه‌ی که له میهره‌بانی‌دا هه‌یه.

هەموو ئەمانە، بە شێوەیەکی فراوان، دەبن بە چەند بەڵگەیەکی گومانلێنەکراو لەسەر: خواوەندی "واجب الوجود"، بە چەشنی ئەوەی کە حەوت ڕەنگەکانی شەبەنگی خۆر دەبن بە بەڵگە لەسەر ڕووناکیی ئەو خۆرەی کە ڕۆژگاری لە ڕووناکی پڕکردووە.

دەسا ئەی مرۆڤی سەرگەردانی بێئاگا و سەرسەخت!

ئەم پەروەردە سەرجەم دانایی و..دەستڕەنگینییە گشتی و.. میهرەبانییە فراوان و.. ڕۆزییە زۆرە، بە چی لێکدەدەیتەوە و ئەم دیاردە سەرانسەر موعجیزاتە بە چی ڕوون دەکەیتەوە؟

ئایا دەگونجێ بە "ڕێکەوت"ی کتوکوێر لێکبدرێنەوە؟

یان بە "هێز"ی مردووی وەك دڵی بێگیانی تۆ ڕوون بکرێنەوە؟

یان بە "سروشت"ی کەڕی وەك ژیریی تۆ.. یاخود بەو "هۆکارانەی" کە بە چەشنی تۆ کۆڵەوار و بێگیان و نەزانن، دەکرێت لێکبدرێنەوە؟

یان دەتەوێت هەڵەیەکی تابڵێی گەورە بکەیت، بچیت سیفەتەکانی خواوەندی: بەدیهێنەرو، مەزن و، پاك و، بەرز و، بەتوانا و، زانا و، بیسەر و، بینەر.. بۆ "سروشت"ی: کۆڵەواری، نەزانی، کەڕوکوێر، دابنێیت؟

بە چ هێزێك دەتوانیت چرای ئەم ڕاستییە ڕووناکەی کە وەك خۆر دەدرەوشێتەوە، بکوژێنیتەوە و.. لە ژێر پەردەی کام بێئاگاییدا دەتوانیت بیشاریتەوە؟!

---

[1] صەمەد: ناوێکی تایبەتیی خواوەندە، واتە: ئەو کەسەی کە تەنها ئەو مایەی هیوا و جێی مەبەستە لە ئەنجامدانی پێویستییەکاندا. (وەرگێڕ)

[2] تەنانەت ژمارەی بەشێکی ئەو تاقمانە، هەر تەنها لە ماوەی ساڵێکدا، لە ژمارەی مرۆڤ، لە سەردەمی حەزرەتی ئادەمەوە = درووودی لەسەر بێت = تا ڕۆژی دوایی، گەلێ زیاترن. (دانەر)

پەنجەرەی حەڤدەهەم

(إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ لآياتٍ لِلْمُؤْمِنينَ) (الجاثية:٣).

ئەگەر سەرنج لە ڕووی ڕاخراوی ئەم زەوی‌یەی بەرچاومان بدەین، دەبینین: "دەستڕەنگینی(سەخاوەت)یەکی ڕەها" لە بەدیهێنانی شتانی ناوی‌دا دەردەکەوێت، لە کاتێك‌دا کە دەستڕەنگینی داخوازی ئەوەیە: شتان لەوپەڕی هەڕەمەکێتی و ناڕێکی‌دا بن.. کەچی لەوپەڕی گونجاوی و ڕێك‌وپێکی‌دا دەیانبینین! سەیری هەموو ئەو ڕووەکانە بکە کە ڕووی زەوی دەڕازێننەوە، ئەم ڕاستی‌یە دەبینیت..

ئنجا "خێرایی و زوویی" بە چەشنێکی ڕەها لە بەدیهێنانی شتان‌دا دەردەکەون. لە کاتێك‌دا کە خێراکردن داخوازی ئەوەیە وێنەی شتان شێواو و هەڵبزڕکاو و ناتەواو بن و، ماددەکانیشیان ناڕێك و شڵەژاو بن و بە تەواوی ڕێك‌نەخرابن.. کەچی لەوپەڕی ڕێك‌وپێکی و وردەکاری و هاوسەنگی و داڕشتنی تەواودا دەیانبینین! سەرنجی هەموو ئەو میوە و بەروبوومانە بدە کە ڕووی زەوی‌یان ڕازاندووەتەوە، چونکە ئەم ڕاستی‌یەیان بە جوانترین شێوە تێدا دەردەکەوێت.

ئنجا "زۆری و زەبەندەیی‌یەکی ڕەها" لە بەدیهێنانی شتان‌دا دەبینین. لە کاتێك‌دا کە "زۆری" داخوازی ئەوەیە: شتان بێ‌نرخ و پشت‌گوێ‌خراو و تەنانەت هەندێ جار ناشیرینیش بن.. کەچی لە ڕێك‌وپێکی‌یەکی جوان و، دروست‌کراوی‌یەکی بێ‌وێنە و، جوانی‌یەکی سەرنجڕاکێش‌دا دەیانبینین! بڕوانە و سەرنجی ئەو گوڵانە بدە کە ڕووی زەوی‌یان ئارایشت‌داوە و خەملاندوویانە، ئایا ئەمەیان بە تەواوی تێدا دەرناکەوێت؟

هەروەها "ئاسانی‌یەکی ڕەها" لە بەدیهێنانی شتان‌دا دەبینین. لە کاتێك‌دا کە "ئاسانی" داخوازی ئەوەیە: شتان زۆر سادە و ساکار بن و هیچ وردەکاری و کارامەیی‌یەکیان تێدا نەبێت. کەچی لەوپەڕی داهێنانی کامڵ و کارامەیی جوان‌دا دەیانبینین. فەرموو سەیری "تۆو" بکە و سەرنج لە "ناوکەکان" بدە، ئەوانەی کە چەند قوتوویەکی بچووکن و، لە ماددەی پێکهاتنیان‌دا چەندین

پیڕستیان بۆ ئەندامەکانی درەختێکی تەواو ڕێكوپێك و چەندین نەخشەیان بۆ تەنی ڕووەکەکانیان لەناو خۆیاندا هەڵگرتووە..

هەروەها "دووریيەکی ڕەها" لە نێوان کات و شوێنی بەدیهێنانی شتاندا دەبینین. خۆ ئەم دووریيە مەزنەی نێوان کات و شوێنەکانیش داخوازی ئەوەن: شتان جیاجیا و جۆراوجۆر بن. کەچی دەبینین لە سیفەت و تایبەتکاریدا هەموویان وەکو یەکن! سەیری جۆرەهای جۆری ئەو دەغڵ و دانانە بکە کە لە هەموو لایەکی سەرزەویدا چێنراون، سەرەڕای ئەوەی کە دووری و کات و شوێن لە یەکیان جیا دەکاتەوە.

پاشان "تێکەڵیيەکی ڕەها" و "تێهەڵکێشبوونێکی توند" لە بەدیهێنانی شتاندا دەبینین. لە کاتێکدا ئەم تێکەڵبوونە داخوازی ئەوەیە ماددەکان بچنە ناو یەکترەوە.. کەچی دەبینین بە تەواوی لە یەك جیاکراونەتەوە و بە ڕێکی هەریەکەیان بۆ شتێك تایبەتمەند کراوە! فەرموو بۆ ئەو تۆوە چێنراوانەی ژێر خاك بڕوانە و بە وردی سەرنج بدە کە چۆن لە کاتی گوڵ گرتن و گەشەکردنیاندا لە یەك جیا دەبنەوە، هەرچەندەش پێکهاتنیان لە یەك دەچێت.. هەروەها بە وردی تەماشای ئەو ماددە جیاجیانە بکە کە درەختەکان پێكدەهێنن و، چۆن دەگۆڕرێن و دەبن بە چەندین شێوەی جیاوازی وەك گەڵای ناسك و، گوڵی ڕەنگین و، بەروبوومی جوان بۆ ئەو درەختە.. هەروەها سەرنج لە جۆرەهای جۆری خۆراکە جیاجیاکان بدە، کە دەڕۆنە ناو گەدەوە و، ئنجا لە یەك جیا دەبنەوە و، هەریەکەیان دەچێتە ناو ئەو ئەندامەی بەڵکو ئەو خانەیەی کە لەگەڵیدا دەگونجێت و بۆیدەشێت..

ئا لێرەدا بۆ خۆت سەیری جێدەست و شوێنەواری "توانستی ڕەها" لە نێوان "دانایی ڕەها"دا بکە!

پاشان "زۆری"يەکی لەڕادەبەدەر لە شتان و جۆر و شێوەیاندا دەبینین.

لە کاتێکدا کە دەبوو، بەپێی ئەم زۆریيە، شتان بێنرخ و سادە بوونایە.. کەچی دەبینین تابڵێی بەنرخ و نایابن! تەماشای ئەو بەروبوومە ناوازانە بکە کە بۆ سەر سفرە و خوانی زەوی ئامادە کراون و بە وردی سەرنجی تەنها یەك دانە "بەر"

بده، ئایا ئەم تەنها بەرە نموونەی ڕەنگین و جوانی شیرینی و حەڵوایەك نییە كە بە دەستی توانستی خواوەند دروست كرابێت؟

بۆ خۆت لێرەدا سەیری "تەواویی میهرەبانی" لە نێوان "تەواویی داهێنان"دا بكە!

بەم جۆرەی كە باس كرا:

لەسەر ڕووی تێكڕای زەویدا، نایابی و چاكی لە نێوان شتاندا دەبینین، هەرچەندەش زۆر و زەبەندەن..

لە نێوان ئەم زۆرییەشدا دەبینین بوونەوەران لە یەك جیاكراونەتەوە، هەرچەندەش لە یەكتردا تێكەڵ بن..

لەم تێكەڵی و تێهەڵكێشبوونەشدا یەكگرتن و لەیەكچوون لە نێوان بوونەوەردا دەبینین، هەرچەندەش دووریيان لە نێواندا هەیە..

لە دووتوێی ئەم یەكگرتنەشدا جوانییەكی ناوازە لەناو بوونەوەراندا و، چاودێرییەكی گەلێ زۆر لە بەرامبەریانەوە دەبینین، هەرچەندەش بەوپەڕی ئاسانی بەدیدەهێنرێن..

لە نێوان ئەم چاودێرییە تەواوەشدا نەخشە و ئەندازەدانانێكی ورد و بەراوردكاری و هاوسەنگییەكی هەستیارانە بەدی دەكەین، هەرچەندەش بە پەلە و زوویی بەدیدەهێنرێن..

لەناوەندی ئەم نەخشەدانان و، هاوسەنگی و، ئیسرافنەبوونەشدا "داهێنان" و "جوانی" لە دروستكردندا دەبینین، وێڕای زۆریی لە ئەندازەبەدەریشیان..

لەناو ئەم جوانییەی دروستكردنیشدا، ڕێكوپێكییەكی بێوێنە دەبینین، هەرچەندەش سەخاوەتێكی ڕەها لە بەدیهێناندا هەیە..

جا ئەگەر سەرنج لەم هەموو شتانە بدەین، دەبینین كە چەندە ڕۆژ دەبێتە بەڵگە لەسەر ڕووناكی و ڕووناكییش لەسەر خۆر، گشت ئەمانەش گەلێ ڕوونتر و ڕووناكتر دەبن بە بەڵگە لەسەر بوونی یەكێكی:

بەتوانای شكۆمەند و..

دانای خاوەن کەماڵ و..

میهرەبانی خاوەن جوانی و..

شایەتی لەسەر:

"یەکێتی و.. یەکتایی و.. تەواویی توانست و.. جوانیی پەروەردگاری"ی ئەو دەدەن و، بە ئاشکرا یەکێك لە نهێنی‌یەکانی ئایەتی: (**لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى**) (الحشر:٢٤) دەردەخەن.

ئێستا ئەی مرۆڤی بێ‌ئاگای سەرپێچی‌کار و، ئەی نەزانی هەژار!

ئەم ڕاستی‌یە مەزنەی کە بە چاو دەیبینیت، بە چی لێکی‌دەدەیتەوە؟ یان ئەم باره نائاسایی‌یانەی بەردەمت بە چی ڕوون دەکەیتەوە؟ کاروباری ئەم بەدیهێنراوە ناوازە و سەیرانە بە کێ دەدەیت؟ ئەم پەنجەرەیەی کە بە ئەندازەی گۆی زەوی فراوانە، بە کام پەردەی بێ‌ئاگایی دەتوانیت دای‌بپۆشیت؟

ئەو "ڕێکەوت"ەی باوەڕت پێ‌یەتی و، ئەو "سروشت"ەش کە پشتی پێ دەبەستیت = کە هەردووکیان بێ‌هەست‌وشعوورن = لە کوێن؟ بەڵکو هەموو وەهمەکانی گومڕایی کە پاڵیان پێوە دەدەیت و هاوەڵی‌یان لەگەڵدا دەکەیت، بەرامبەر بەم ڕاستی‌یە سەیر و بارودۆخە سەرسووڕهێنەرانە، لە کوێن؟!

ئایا دەستتێوەردانی "ڕێکەوت" لەم چەشنە کارانەدا کارێکی سەد لە سەد مەحاڵ نی‌یە؟ یان ئایا گێڕانەوەی یەك دانە لەم کارانە = چ جای هەموویان = بۆ "سروشت" هەزاران مەحاڵی تێدا نی‌یە؟

یان ئایا ئەو باوەڕەی کە بە سروشتی بێ‌گیانی کۆڵەوار هەتە، دەتوانێت لە هەموو شتێك‌دا چەندین مەکینەی مەعنەویی بە ئەندازەی ژمارەی هەموو شتێك دابنێت؟!

دەسا سەرگەردانی و بەدبەختی بۆ گومڕایی و بیروڕاکانی!

پەنجەرەی هەژدەهەم

(اَوَلَمْ يَنْظُرُوا في مَلَكُوتِ السَّموَاتِ وَالاَرْضِ) (الأعراف:١٨٥).

سەرنج لەم نموونەیە بدە کە زووتر لە وتەی بیست‌ودووهەمدا باسمان کردووە:

"ئاسەوارێکی جوان" وەك: کۆشکێکی گەورەی وا کە هەموو بەشەکانی تەواو بن و پایەکانی بە ڕێکی بنیات‌نرابن.. ئاسەواری ئاوا بەڵگەی "کارێکی ڕێك"ە. واتە کۆشکەکە دەبێ بە بەڵگە لەسەر کاری وەستای بەننا.. دیارە کاری ڕێك‌وپێك و تەواویش بەڵگەیە لەسەر بکەرێکی لێزان و ئەندازیارێکی کارامە..

ئەم ناونیشانانەش: بکەرێکی لێزان و.. ئەندازیارێکی کارامە و.. وەستایەکی بەننای سنعەت‌جوانی ڕێك‌وپێك.. بەڵگەن لەسەر چەندین سیفەتی دوور لە ناتەواوی کە لەو بکەرەدا هەن، واتە ئەم ناونیشانانە بەڵگەی توانای داهێنانی ئەو بکەرەن.

ئنجا ئەو سیفەت و توانای داهێنانە تەواوەیش بەڵگەن لەسەر "بوون"ی توانایی و لێ‌هاتوویی تەواو، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر بوونی گیان و زاتێکی بەرز و بڵند..

بە هەمان شێوە (وللهِ المَثَلُ الأعلی):

ئەم شوێنەوار و ئاسەوارە ئاشکرایانەش کە سەر زەوی تەنانەت گشت گەردوونیان پڕکردووە و لە بەرچاودان، بەڵگەن لەسەر چەند کردارێکی لەوپەڕی تەواوی‌دا، ناونیشانی ئەم کردارانەش = کە لە دووتوێی ڕێك‌وپێکی و دانایی لەسنووربەدەردا دەردەکەون = بە ئاشکرا بەڵگەن لەسەر بکەرێکی تەواوی پاك لە هەموو ناتەواوی‌یەك، چ لە ناونیشان و چ لە ناوەکانی‌دا..چونکە بە ئاشکرا دیارە کاری ڕێك‌وپێك و پڕ لە دانایی، هەرگیز بێ بکەر نایەتەدی. ئەو ناونیشانانەش کە لەوپەڕی تەواوی‌دان بەڵگەی چەندین سیفەتی تابلێی تەواوی ئەو بکەرەن. چونکە هەروەك بەپێی زانیاریی "صەرف"، "ئیسمی فاعیل" لە "مەصدەر" وەردەگیرێت، هەر بەو جۆرەش سەرچاوەی سەرهەڵدانی ناو و ناونیشانەکان، سیفەتەکانن. ئەو سیفەتانەش کە تابلێی تەواون، بێ گومان،

بەڵگەن لەسەر چەندین کاروباری خۆیی(ذاتي)ی ئەوتۆ کە لەوپەڕی تەواوی‌دان.

توانای خۆیی، یان ئەو کاروبارە خۆیی‌یانەی کە ئێمە لە دەربڕینیان‌دا دەستەوسان و کۆڵەوارین، بە ئەندازەی پلەی دڵنیایی: "حق اليقين" بەڵگەن لەسەر زاتێکی خاوێنی ئەوتۆ کە دارای کەماڵی ڕەهایە.

جا لەبەر ئەوەی هەموو یەکێك لەو شوێنەوارە بێ‌وێنانەی گەردوون کە لە بەردەمماندان، هەریەکەیان خۆی لە خۆی‌دا "تەواو"ە و..

ئەم شوێنەوارە بێ‌وێنەیەش شایەتی کردارێکە و..

کردارەکەش شایەتی ناوێکە و..

ناوەکەش شایەتە لەسەر سیفەتێك و..

ئەو سیفەتەش شایەتی کاروبارێکە و..

ئەو کاروبارەش شایەتە لەسەر زاتێك..

لەبەر هەموو ئەمانەی کە باس کران:

یەك‌بەیەکی ئەو ئاسەوارانە، شایەتی‌یەکی ڕاست لەسەر بەدیهێنەری مەزن و، تاك و، تەنیا و، "واجب الوجود" دەدات و، ئاماژە بۆ "یەکتایی" ئەو دەکات. واتە هەروەك بە ئەندازەی ژمارەی بوونەوەران شایەتی و ئاماژە بۆ "یەکتایی" خواوەند هەن، هەروەها هەریەکەیشیان، لەگەڵ هەموو شوێنەوار و سەرجەمی بوونەوەرانی گەردووندا، میعراجێکی مەزنن بۆ ناسینی خوای گەورە و، بە ئەندازەی هێزی گشت بوونەوەرانیش ئەم میعراجە دارای هێزە.. سەرەڕای ئەوەش کە بەڵگەیەکی دامەزراوی ڕەگ‌داکوتاوی نەبزۆکی ئەوتۆی "ڕاستی"یە، کە هیچ گومانێك ناتوانێت توخنی بکەوێت.

ئێستاش ئەی بێ‌ئاگای سەرپێچی‌کار!

بە چی دەتوانیت ئەم بەڵگەیە پووچەڵ یان زامدار بکەیت کە بە ئەندازەی گەردوون بەهێزە؟

یان بە چی ئەم پەنجەرە فراوانە دەشاریتەوە کە تیشکەکانی "ڕاستی" لە هەزارویەك پەنجەرەوە، بەڵکو لە پەنجەرەی ئەوەندە زۆری بە ئەندازەی ژمارەی بوونەوەرانەوە، دەردەخات و ئاراستەی کەسانی خاوەن فام و ژیریان دەکات؟ بە کام پەردەی بێئاگایی دەتوانیت دایبپۆشیت؟

پەنجەرەی نۆزدەهەم

(تُسَبِّحُ لَهُ السَّموَاتُ السَّبْعُ وَالاَرْضُ وَمَنْ فيهِنَّ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ) (الإسراء: ٤٤).

هەروەك بەدیهێنەری مەزن چەندین دانایی لەژمارەبەدەر و واتای بەرزی لە تەنە ئاسمانییەکاندا داناوە و، ئەو ئاسمانانەی بە "وشە"کانی: خۆر و، مانگ و، ئەستێرەکان ئارایشت داوە، تاکو جوانی و شکۆمەندیی بەدیهێنەریان دەربڕن.. بە هەمان جۆر، ئەم بەدیهێنەرە، چەندین دانایی و، واتای بەرز و، ئامانجی گەورە و گرنگی لە بوونەوەرانی ناو بۆشایی ئاسمانیشدا پێكهێناوە و، دەمی ئەو بۆشاییانەی ئاسمانی بە "وتەکان"ی: هەورەگرمە و، بروسکە و، دڵۆپەکانی باران خستووەتە قسە و گوفتار، تاکو لەم ڕێگایەوە "تەواویی دانایی" و "جوانیی میهرەبانی"ی ئەو بەدیهێنەرە بزانرێن و بناسرێن.

هەروەك خواوەند وای لە گۆی زەوی کردووە کە بە چەندین وتەی پڕ واتا بدوێت و، بەو زیندەوەر و ڕووەکە زۆرانەی کە لەسەر زەویدا بڵاوی کردوونەتەوە و هەریەکەیان وشەیەکی ڕەوانە بۆ خۆی، زەویی خستووەتە قسە و گوفتار و، بەمەش "کەماڵ"ی دروستکردنی بوونەوەرانمان لە لایەنی خۆیەوە بۆ ڕوون دەکاتەوە.. هەر بەو جۆرەش وای لە درەخت و ڕووەکەکان کردووە کە بە زمانی: گەڵا و گوڵ و بەروبوومەکانیان بدوێن و، بەمەش "تەواویی بەدیهێنانکاریی" خواوەند و "جوانیی میهرەبانییەکەی" ڕابگەیەنن.

هەروەها گوڵ و بەری درەختیش، کە یەکێکن لەو وشانە، خواوەندی بەدیهێنەر وای لێ کردوون کە بە زمانی تۆوە وردەکانیان بدوێن، بەمەش خوای گەورە ئاماژە بۆ وردەکاریی بەدیهێنان و تەواویی پەروەردگاریی خۆی دەکات، بۆ یەکێك خاوەنی هەست و شعوور بێت و بە باشی ببینێت.

ئەگەر دەتەوێت گوێ ڕابگریت، ئەوا فەرموو گوێ لە وشەکانی: ذیکر و تەسبیحاتی لەژمارەبەدەری ناو گەردوون بگرە:

وا لە نێوان ئەو جۆرە گوفتارەدا، گوێ لە وتەی تەنها گوڵێکی نێوان هەموو گوڵانی جیهان و، قسەی تەنها یەك گوڵەگەنم لە نێوان هەموو گوڵەگەنمەکانی گشت سەرزەوی‌دا ڕادەگرین، تاکو زیاتر لەوە دڵنیا بین کە چۆن هەموو ئەمانە شایەتی ڕاستن لەسەر "ڕاستیی یەکتایی خواوەند":

بەڵێ، هەرچی ڕووەك و درەختە، بەڵگەیەکی ئاشکرا و ڕوونە لەسەر بەدیهێنەری خۆی و، بە چەندین زمانی جیاجیایش شایەتی‌یەکی وا ڕاست لەسەر "یەکتایی" بەدیهێنەر دەدات، کە مرۆڤی وردکار و سەرنجدەر دەخاتە سەرسامی و سەرسووڕمانەوە و لەتاوا دەڵێت: (سبحان الله! ئەمە چەندە شایەتی‌دانێکی جوانە لەسەر "یەکتایی" ئەو خواوەندە)!

بەڵێ، بە ئەندازەی ڕوونی و جوانیی ڕووەك خۆی، ئەو تەسبیحاتانەش ڕەنگین و ڕوون و جوانن کە ڕووەکەکان لە کاتی: (گزنگی خەندەیان و، دەمپشکووتنی خونچەیان و، پێ‌گەیشتنی بەر و گوڵەکانیان)دا بە گوێی یەکتریی‌دا دەدەن. چونکە بە لێوی دەم بە خەندەی هەموو گوڵێك و، زمانی وردی ڕێك‌وپێکی گوڵەگەنم و، وشەی ڕێکخراوی تۆو و دەغڵ و دانەکان ئەو "ڕێسا"یە دەردەکەوێت کە بەڵگەی "دانایی"یە.

ئەم ڕێسایەش، وەك لە بەرچاودایە، لە نێوان تەرازوویەکی سەرنەکەردایە، کە ئەمیش بەڵگەیە لەسەر "زانیاری" و ئەم زانیاری‌یە دەردەخات.. ئەو "تەرازووەش" لە نێوان بەدیهێنانێکی وردەکاردایە، کە ئەمیش بەڵگەیە لەسەر "کارامەیی‌یەکی لەسنووربەدەر".. ئەو بەدیهێنان و دروست‌کردنە پڕ لە ورەدکاری و نەخش‌ونیگارە ناوازانەش لە نێوان ئارایشتێکی جوانی ئەوتۆدان کە "لوتف و کەرەم" دەگەیەنن.. ئەو ئارایشتە جوانەش بۆن و بەرامەی عەترینی وا خۆشی لێ‌دێت کە "میهرەبانی و چاکەکاری" دەردەخات.

جا ئەم بارودۆخانەی کە چەندین دانایی تێهەڵکێشیان تێدایە و لە تەنیشتی یەکترەوەن، بە هەر هەموویان، زمانێکی گەورەن شایەتی لەسەر "یەکتایی"

خواوەند دەدەن، بە چەشنێك کە خواوەند، بە هەموو ناوە پیرۆز و خاوێن و جوانەکانیەوە، بە غەیری خوا دەناسێنێت و، وەسفە بەرز و شکۆمەندەکانی بۆ بڕیار دەدات و، هەموو نوورەکانی دەرکەوتن و درەوشانەوەکانی خواوەندیش لای بەدیهێنراوان دەردەبڕێت.

جا ئەگەر گوێت لە شایەتیدانی وەهای تەنها یەك دانە "گوڵ" ڕاگرت و، ئنجا توانیت گوێ لە شایەتیدانی مەزنی هەموو گوڵەکانی ناو باخ و بێستانە پەروەردگاریەکانی تێکڕای سەرزەوی ڕابگریت و، گوێت لەو ڕاگەیاندنە دەنگدەرەوە و بەزایەڵە مەزنە بوو کە ئەو گوڵانە لە بارەی "پێویستیی بوون" و "یەکتایی" خواوەندەوە ڕایدەگەیەنن.. ئایا ئیتر دوای ئەمە، هیچ بێ ئاگایی و گومانێکت لە دڵدا دەمێنێت؟ خۆ ئەگەر بمێنن ئایا دەشێ پێتبوترێت: "مرۆڤێکی خاوەن هەستی بەرز و بڵندی هاوڕاز لەگەڵ هەست و شعووری بەرزی گەردوون"؟

وەرە با سەرنج لە درەختێك بدەین:

وا ئێستا لە بەردەم پەیدابوون و گەشەکردنی گەڵاکانیداین کە لە وەرزی بەهاردا بەوپەڕی ڕێكوپێکی و وردەکاریەوە چرۆ دەگرن و گەشە دەکەن.. هەروەها واین لە بەردەم گوڵەکانیدا کە تابلێی بە ڕێکی و جوانی دەمیاندەپشکوێت و لە خونچەکانیان سەر دەردەهێنن و.. واین لە بەردەم بەرەکانی ئەو درەختەدا کە بە دانایی و میهرەبانی گەشە دەکەن و پەرەدەسێنن..

ئایا بە وردی سەیری ئەوەت نەکرد کە چۆن سروەی با بە نەرمونیانی و خاوێنیی چەشنی دڵپاکیی ساوایان یاریی لەگەڵ گەڵاکانیدا دەکرد؟

ئێستا سەیری دەمی درەخت بکە و، بزانە چۆن بەم زمانانەی خوارەوە لە بارەی حاڵی خۆیانەوە دەدوێن:

زمانی گەڵاکان، کە بە دەستی کەرەم و سەخاوەتمەندی سەوزبوون..

زمانی گوڵەکان، کە خەندەی مەستیی لوتفی خواوەندیان لەسەر لێوە..

زمانی بەروبوومەکان، کە بەهۆی درەوشانەوەی میهرەبانی، شاد و دڵخۆشن..

هەریەك لەم زمانانە، ئەو تەرازووە سەرنەکەرە دادگەرە دەردەبڕێت کە لە ناوەندی ڕێسایەکی مەحکەم و بێوێنەدایە.

لەم تەرازووە سەرنەکەرەش‌دا کە "دادگەری" ڕادەگەیەنێت، چەندین نەخش‌ونیگاری وردی ناوازە و، ئارایشکاریی لەڕادەبەدەری وا هەن کە چەندەها تام و چێژی جۆراوجۆر و بۆنی عەترینی جیاجیایان تێدایە و، بەڵگەن لەسەر "میهرەبانی" و "چاکەکاری"..

لەو تام و چێژە ناسکانەش‌دا چەندین ناوك و تۆوی وا هەن کە خۆیان لەناو خۆیاندا یەکێکن لە موعجیزەکانی توانستی خواوەند..

ئایا ئیتر ئەمە بە ئاشکرا دەریناخات و نابێت بە شایەت لەسەر "پێویستیی بوونی" بەدیهێنەرێکی دەستڕەنگینی، میهرەبانی، چاکەکاری، نیعمەت‌بەخشی، ڕازێنەری، بەخشندەی، تاك و تەنیا؟.. ئایا نابێت بە شایەت لەسەر جوانیی میهرەبانی و، تەواویی پەروەردگارێتی‌یەکەی؟

ئەگەر بتوانیت لە زمانی هەموو درەختەکانی سەرزەوی، بە یەکەوە، ئەمە ببیستیت، ئەوا تێدەگەیت، بەڵکو بە جوانی دەبینیت کە چەندە گەوهەری جوانی بەنرخ و، مرواریی ناوازە لە گەنجینەی ئەم ئایەتە پیرۆزەدا ڕیزکراون کە دەفەرموێ:

(يُسَبِّحُ للهِ مَا في السَّموَاتِ وَالأرْضِ) (الحشر: ٢٤).

دەسا ئەی مرۆڤی بێئاگای هەژار! ئەی ئەو کەسەی وا گومان دەبات کە بەرەڵا و سەربەستە و هیچ پرسیار و وەڵامێکی لەڕێدا نی‌یە! ئەی ئەو کەسەی نوقمی سپڵەیی و پێنەزانی بووە!

خواوەندی خاوەنی جوانی و دەستڕەنگین، بەم هەموو زمانە لەژمارەبەدەرانە، خۆی بە تۆ دەناسێنێت و خۆی لای تۆ خۆشەویست دەکات..

خۆ ئەگەر دەتەوێت لەو پێناساندنە خۆت بدزیتەوە، ئەوا دەبێ ئەو هەموو دەمانە ببەستیت و، ئەو گشت زمانانە بێدەنگ بکەیت! دیارە ئەمەشت هەرگیزاوهەرگیز لە تواناد نی‌یە!

مادەم هەرگیز ناکرێت ئەو زمانانەی کە بەو جۆرە "یەکتایی" خواوەند ڕادەگەیەنن، بێدەنگ بکرێن، ئەوا چار نییە دەبێ تۆ بێدەنگ ببیت و گوێ لەوان ڕابگریت!

دەنا تەنها بە گوێئاخنین، بە پەنجەی بێئاگایی، ڕزگار نابیت. چونکە بەم

کردارەت تەنها گوێی خۆت دەئاخنیت و گەردوونت پێ بێدەنگ ناکرێت.

ئەوەتا سەرانسەری گەردوون و تێکڕای بوونەوەران "یەکتایی" خواوەند

ڕادەگەیەنن. خۆ بەڵگەکانی "یەکتایی" خوا و زایەڵەی دەنگی ئەم بەڵگانەش،

چەند شایەتێکی ڕاست و دادگەر و بەردەوام و لەبنەنەهاتوون، دوائەنجام بە

سەرتدا سەردەکەون و تاوانبارت دەکەن!

پەنجەرەی بیستەم[1]

(**فَسُبْحانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتِ كُلِّ شَيءٍ**) (يس:٨٣).

(**وانْ مِنْ شَيْءٍ اِلاّعِنْدَنَا خَزائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلاّ بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ**) (الحجر:٢١).

(**وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِين**) (الحجر:٢٢).

هەروەك لە شتە هەندەکی و فەرعییەکان و سوود و ئەنجامەکاندا، "تەواویی دانایی" و "جوانیی ڕێكوپێکی" دەبینرێن، هەروەها لە توخمە هەمەکی و بوونەوەرە مەزنەکانیشدا، کە بە ڕواڵەت تێکەڵ و پێکەڵ دیارن و وا دەبەنە وەهمی مرۆڤەوە کە جێی یاری و گاڵتەوگەپی ڕێکەوت بن، دەبینیت سەرەڕای

تێکەڵیی ڕواڵەتی‌یان، چەند بارودۆخێکی وایان هەیە کە "دانایی"و "ڕێك‌وپێکی"یان پێوە دیارە.

بۆ نموونە:

"نوور" یان "ڕووناکی(الضوء).." بە بەڵگەی کارە پڕ لە دانایی‌یەکانی تری، بۆ ئەوەیە کە بەدیهێنراوانی خواوەندی گەورە و، بە ویستی خوا خۆی، لە بەرچاوی خەڵکی‌دا پیشان بدات و ڕایان‌بگەیەنێت. واتە "ڕووناکی" کارپێ‌سپێرراوێکە لە لایەنی بەدیهێنەری داناوە، تاکو خوای گەورە بە هۆیەوە شتە سەیرەکانی بەدیهێنراوانی خۆی دەربخات و لەبەر تیشکی ڕووناکی‌دا و لە پیشانگای بازاڕی جیهان‌دا بەدیهێنراوە ناوازەکانی خۆی پیشان بدات.

ئنجا سەیری "با" بکە، دەبینیت بۆ ئەنجامدانی چەندین فەرمانبەریی گرنگ و خزمەت‌گوزاریی مەزن هەمیشە لە هاتوچۆدایە. ئەو سوودە زۆر و بەنرخانەی کە لە کارە پڕ لە دانستەکانی سەرشانی‌دان، شایەتن لەسەر ئەمە.

کەواتە شەپۆلەکانی زریان لە ڕاستی‌دا ژێربارخستن و کارپێ‌سپاردنن لە لایەن بەدیهێنەرێکی داناوە، ئەو زریانە توندەش کە لە زەریاکان‌دا دەبینرێت، لە ڕاستی‌دا هی گوێ‌ڕایەڵی کردن و پەلەکردنیانە لە جێ‌بەجێ کردنی فەرمانە پەروەردگاری‌یەکانی خواوەندا.

ئێستا بۆ کانی و ڕووبار و جۆگە "ئاوەکان" بڕوانە و سەرنجی هەڵقوڵانیان لە نێوان بەردو چیاکان‌دا بدە، دەبینیت هەرگیز ڕێکەوت و بێ‌مەبەستی‌یان تێدا نی‌یە. چونکە ئەوەندە سوود و بەرژەوەندیی ئەوتۆیان لێ پەیدا دەبێت کە بە ئاشکرا جێ‌دەست و ئاسەواری میهرەبانی‌یەکی خوایی ئاشکرا و ڕوونن. ئەو ئەنجامانەش کە لەوانەوە پەیدا دەبن، هەموویان بەپێی ژمێرکاری و پێوەرێکی وردن..

هەروەها پاشەکەوت‌بوون و کۆبوونەوەیان لەناو زەوی‌دا = بە هەمان جۆر = بەپێی حسابێکی ورد و بە ئەندازەی پێویستیی زیندەوەرانە و، تەقینەوەشیان بەپێی پێوەرێکی دانایانەیە..

هەموو ئەمانە، چەند بەڵگە و شایەتێکی گۆیان لەسەر ئەوەی کە: ئەم ژێربارخستن و پاشەکەوت کردنانە هەموو لە لایەن پەروەردگارێکی داناوە دەکرێن و، ئەو تەقینەوە و دەرپەڕین و هەڵقوڵانە توندوتیژەش کە لە کاتی هاتنەدەرەوەیاندا دەیبینین، لە ڕاستیدا، هی خۆشی و کامەرانییانە لە ئەنجامدان و جێبەجێ کردنی یەکسەری و کتوپڕیی فەرمانەکانی پەروەردگاردا.

ئێستا تەماشای جۆرەهای جۆر و شێوەی "بەردەکان و گەوهەرە وردەکان و سیفەتی کانزاکان" بکە و، سەرنج لە جوانی و تایبەتکارییان بدە کە چەندین سوودی زۆر و زەبەندەیان لێ پەیدا دەبێت، دەبینیت: ئەو سوودە پڕ لە داناییانەی کە پەیوەستە پێیانەوە و.. ئەو لەگەڵیەك گونجانە تەواوەی نێوان پێداویستییەکانی ژیان و ئەنجامەکانی ئەوان.. پاشان گونجانیان لەگەڵ داخوازییەکانی مرۆڤ و جێبەجێ کردنی پێویستییەکانی و چەندین شتی تردا..

هەموو ئەمانە، بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە:

ئەم ئارایشت و، ڕێکخستن و، تەگبیرکاری و، نەخشاندنە زۆرانە، لە لایەن پەروەردگارێکی داناوە ئەنجام دەدرێن.

ئێستا سەیری "گوڵ و میوە و بەروبوومەکان" بکە، دەبینیت:

گەشاوەیی ڕوویان و..

شیرینیی تامیان و..

جوانیی سەرنجڕاکێش و، نەخشونیگاری ناوازەیان و..

بۆن و بەرامەی عەترینی خۆشیان..

هەموو ئەمانە، وەك دەلاڵ و بانگەوازکەر وان بۆ میوانداریی خواوەندی پەروەردگاری دەستڕەنگین و بەخشندەی میهرەبان و.. چەند نامەیەکی پێناساندنی ئەو خواوەندەن لە بەردەم ئەو سفرە و خوانانەی کە لەسەر ڕووی تێکڕای زەویدا ڕاخراون. چونکە هەموو یەکێك لە ڕەنگە جیاجیاکان و، هەر بۆنێك لە بۆنە جۆراوجۆرەکان و، هەر یەك لە تامە جیاوازەکان، بەڵگەن لەسەر: بەدیهێنەری دەستڕەنگینی سەخاوەتمەند و، هەریەکەیان بە زمانی تایبەتیی خۆی، ئەو بەخشندە میهرەبانە دەناسێنێت.

ئێستا تەماشای "باڵندەکان" بکە، دەبینیت گمە و خوێندن و جریوەجریوی پڕ لە ئاوازی خۆش و جۆراوجۆری ئەم باڵندانە، تەنها لە لایەن بەدیهێنەرێکی داناوەیە.. چونکە ڕاز و نیازی نێوانیان و، ئەو خەمباری‌یەی کە دەیهاونە ناو ئاوازەکانیانەوە، بە چەشنێکە دڵی مرۆڤ کەمەندکێش دەکات.

ئێستا بۆ "هەورەکان" بڕوانە، دەبینیت تکەی ئەو بارانەی کە بەخوڕ لێیان دەڕژێتە خوارەوە و، نەعرەتەی ئەو هەورە تریشقەیەی ناو ئاسمان، هەرگیز کارێکی هەڕەمەکی و بێ‌مەبەست نی‌یە، چونکە دروستکردن و پەیداکردنی ئەو دەنگە سەیرانە لەناو ئەو بۆشایی‌یە فراوانەی ئاسماندا و.. باراندنی ئەو چەندین دڵۆپەی کە هۆی ژیانن و گووشینی هەورە قورسەکان تاکو ئەو دڵۆپە بارانانەیان لێ بچۆڕێت و، دەرخواردی زیندەوەران بدرێن و فریای تینوان بخرێن..

هەموو ئەم کارانە، ئەوەمان بۆ ڕوون دەکەنەوە کە:

ئەو تکەی باران و نەعرەتەی هەورانە پڕن لە دانستی خاوەن واتای بەرز و ڕەوان، وەك بڵێی ئەو دڵۆپە بارانانە، بە ناوی پەروەردگاری سەخاوەتمەندەوە ڕوو لە تینوان دەکەن و پێیان دەڵێن:

(مژدە بێت! ئێمە لە لایەن پەروەردگارێکی میهرەبانەوە بۆ لای ئێوە نێرراوین و بە هاناتانەوە هاتووین)!

ئێستاش سەیری ڕووی ئاسمان بکە و، لە نێوان تەنە لە ژمارە بەدەرەکانی‌دا سەرنج تەنها لە "مانگ" بدە. دەبینیت: جموجوولی ئەو تەنە ئاسمانی‌یانە، کە یەکێك لەوانە مانگە، بە جۆرێکی تابڵێی مەحکەم و جوان ڕێكخراون و، بە دەستی خواوەندی بەتوانای دانا و بە چەشنێکی مەزن نەخشەی بۆ کێشراوە و ئەندازەی بۆ دانراوە، چونکە چەندین دانایی بەرز کە پەیوەندی‌یان بە زەوی‌یەوە هەیە، بە هەریەك لە جموجووڵەکانی مانگەوە بەندن.

لەبەر ئەوەی ئەمەمان لە شوێنێکی‌تردا بە درێژی باسکردووە، وا لێرەدا هەر تەنها ئەم ئەندازەیەی لێ دواین.

* * *

بەم جۆرە، هەریەك لەم توخمە هەمەکی‌یانەی باسمان کردن، هەر لە "ڕووناکی"یەوە تا دەگاتە "مانگ"، پەنجەرەیەکی یەکجار فراوان دەکەنەوە لەسەر: "بوون" و "یەکتایی" خوای گەورە.. هەروەها توانست و مەزنیی پەروەردگاریی خواوەندیش، بە پێوەرێکی گەورەتر و بە چەندین ڕەنگ و جۆری جیاواز و ڕەنگاوڕەنگ، ڕادەگەیەنن..

دەسا ئەی مرۆڤی بێئاگا!

ئەگەر دەتوانیت ئەم دەنگانە کپ بکەیت کە وەك نەعرەتەی هەوری ئاسمان دەزرنگێنەوە..

ئەگەر دەتوانیت ئەم هەموو ڕووناکی‌یە درەوشاوانە بکوژێنیتەوە..

ئەوا ئەو کاتە دەتوانیت بەدیهێنەری بەخشندەی دەستڕەنگین لە یاد بکەیت. دەنا بۆ لای ژیریی خۆت بگەڕێرەوە و ڕووی تێبکە و، بڵێ:

سبحان من:

(**تُسَبِّحُ لَهُ السَّموَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَنْ فيهِنَّ**) (الاسراء:٤٤).

پەنجەرەی بیست‌ویەکەم

(**وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ**) (يس:٣٨).

"خۆر" کە چرای ئەم بوونەوەرانەیە، پەنجەرەیەکی ڕوونە وەك ڕووناکی‌یەکەی. بوونەوەران لەو پەنجەرەیەوە دەڕواننە "بوون" و "یەکتایی" بەدیهێنەری گەردوون!

هەر دوازدە هەسارە گەڕۆکەکان = بە زەوییی خۆمانەوە = کە ناوی "کۆمەڵەی خۆر"یان لێنراوە، بەپێی ڕێسایەکی ڕێك‌وپێك و تەرازوویەکی ورد و دانایی‌یەکی تەواو هاتوچۆ دەکەن. هەرچەندەش لە ڕووی قەبارە و بارستایی و گەورە و بچووکی‌یەوە جیاوازی‌یەکی گەلێ زۆریان لە نێواندا هەیە و، سەرەڕای جیاوازیشیان لە بابەت دووری و نزیکی لە خۆر و، جم‌وجووڵ و خێرایی هەریەکەیان لە چاو ئەوانی تردا..

بەڵێ، سەرەڕای هەموو ئەمانە، ئەم هەسارانە بەردەوام لە خولگە و سووڕگەی خۆیاندا دێن و دەڕۆن و مەلەی خۆیان دەکەن و بەپێی یاسایەکی خوایی بە خۆرەوە بەندن، ئەم یاسا خواییی‌یە ئەوەیە کە زانایانی گەردوونناسی ناوی هێزی ڕاکێشان(الجاذبية)یان لێناوە. دەبینیت ئەم هەسارانە بەپێی ڕێسایەکی ورد و بە بێ هیچ هەڵەیەك، با بەئەندازەی خولەکێکیش بێت، دێن و دەڕۆن و، بە چەشنێکی ڕەها و تەواو وەك گوێڕایەڵیی نوێژکەرانی جەماعەت بۆ پێش‌نوێژەکەیان، ملکەچی ئەم یاسایەن.

ئەمەش بەڵگەیەکی تابڵێی ڕێك و تەواوە بە پێوەرێکی گەلێ فراوان، لەسەر: "مەزنیی توانستی پەروەردگار" و "یەکێتیی پەروەردگاریی" ئەو. ئەگەر دەتوانیت بۆ خۆت مەزنیی ئەم کارە لێك‌بدەیتەوە، ئەوا فەرموو لێکی‌بدەرەوە، تاکو مەودای گەورەیی و داناییت لەوەدا بۆ دەربکەوێت کە وای لەو تەنە بێ گیان و قەبارە مەزن و بێ‌هەست و شعوورانە کردووە کە: بەوپەڕی ڕێکی و هاوسەنگیی تەواو و، بە چەشنێکی تابڵێی دانایانە و، بە چەند جمەوجووڵێکی جۆراوجۆر هاتوچۆ بکەن و بسووڕێنەوە. پاش هەموو ئەمانەش، بۆت دەربکەوێت کە چۆن هەموویان بەپێی ڕێسایەکی ناوازە و جوان ڕام‌کراون و گوێڕایەڵ و ژێرباری فەرمانی خواوەند خراون!

خۆ ئەگەر ڕێکەوت = با بە ئەندازەی گەردیلەیەکیش بێت = دەستی لەم کارانە وەربدایە، ئەوا تەقینەوەی گەورەگەورەی گەردوونی و بەیەکداکەوتنی هێندە مەزنی لێ پەیدا دەبوو کە تێکڕای گەردوونی دەڕووخاند و هەپروون هەپرووونی دەکرد. چونکە ئەگەر "ڕێکەوت" یەکێك لەم تەنە ئاسمانیی‌یانە ڕابووەستێنێت و لە سووڕگەی خۆی دەری‌بکات، ئەوا ڕێگا بۆ چەندین لێك‌کەوتنی لەژمارەبەدەری تەنەکانی ناو ئاسمان خۆش دەکات..

بۆ خۆت دەتوانیت مەودای ئەو سامناکی‌یە مەزنە لێك‌بدەیتەوە کە چەندەها تەنی مەزنی بە هەزاران جار لە زەوی گەورەتر بەر یەکتر بکەون!

وا کارە سەیر و سەرسووڕهێنەکانی کۆمەڵەی خۆر بە زانیاریی بە هەمووشت‌ئاگای خواوەند دەسپێرین و، زەینمان تەنها لە تێڕامان و سەرنجدانی

گۆی زەوی‌دا خەریك دەكەین، كە یەكێكە لە دوازدە هەسارە گەڕۆكەكان و، بەرێكی پێ گەیشتووی درەختی كۆمەڵەی خۆرە.. كە سەرنج دەدەین، دەبینین:

ئەم هەسارە گەڕۆكەی خۆمان = وەك لە مەكتووبی سێ‌هەمدا ڕوونمان كردووەتەوە = بە فەرمانێكی پەروەردگاری‌یانە دەخرێتەكار، تاكو لە ماوەی گەشت و هاتوچۆیەكی دوور و درێژدا چەندین خزمەتگوزاریی مەزن و كاری گرنگ ئەنجام بدات و، كە بە دەوری خۆریش‌دا دەسووڕێتەوە بۆ ئەوەیە كە مەزنیی پەروەردگاری و گەورەیی خوایەتی و، تەواویی میهرەبانی و دانایی خواوەند، بەم كارەی، دەربخات.. گۆی زەوی وەك كەشتی‌یەكی مەزنی پەروەردگاری جیهانیان وایە، پڕە لە بەدیهێنراوە سەرسووڕهێنەرەكانی خواوەند.. یان وەك خانوویەكی هاتوچۆكەر وایە، خواوەند بەندە خاوەن هەست و شعوورەكانی خۆی تێدا نیشتەجێ كردوون و، بۆ مەبەستی گەشت و گوزاری ئەم لا و ئەو لای ئەم بۆشایی‌یە فراوانەی ئاسمان، هەردەم دەیانگێڕێت و هاتوچۆیان پێ دەكات.

"مانگ"یش وەك میلەكانی كاتژمێرێكی پابەندی زەوی وایە، كاتەكانمان بۆ دیاری دەكات. جگە لەوەش كە كاتژمێری گۆی زەوی‌یە، چەندین ئەرك و فرمانی تری لەمەڕ شوێنەكانی تری ناو بۆشایی ئاسمانی پێ سپێرراوە.

بەم چەشنە دەردەكەوێت كە ئەم هەسارە گەڕۆكەی خۆمان، لەم گەشتەی‌دا، ئەوەندە دانایی ورد و ئەركی مەزنی پێ‌سپێرراوە، كە "بوون" و "یەكتایی" خواوەند دەچەسپێنێت و دەبێت بە بەڵگە لەسەری و، شایەتی‌یەكی بەهێزی بە ئەندازەی هێز و مەزنیی گۆی زەویش لەسەر ئەو "بوون" و "یەكتایی"یەی خواوەندی خاوەن توانای ڕەها، دەدات.

پاشان سووڕخواردنی دانایانەی هەسارەكان بە دەوری خۆردا و، پەیوەستبوونیان بە خۆرەوە بەهۆی پەیوەندی‌یەكی مەعنەوی و نادیار كە پێی دەوترێت "جازیبییەت"، ئنجا ڕێكخستن و بەڕێ‌كردنی كاری هەموویان، گەر بەپێی نەخشە و ئەندازەی پرۆگرامی دانایەكی بەتوانا نەبێت هەرگیز ناكرێت و ئەنجامنادرێت. سەرەڕای ئەمانە، جووڵانی خۆر كە بە خێرایی‌یەكی سەرسووڕهێنەر لە ماوەی یەك چركەدا پێنج سەعات ڕێ ببڕێت و بەرەو بورجی

"هەرقل" یان "خۆری خۆران" = بەپێی بۆچوون و بڕیاری زانایان = کارێکە بە بێ فەرمانی پادشا و دەستەڵاتداری ئەزەل و ئەبەد و بە بێ توانستی ڕەهای ئەو هەرگیز ناکرێت‌و نایەتەدی. وەك بڵێی خواوەندی مەزن بە سوپای کۆمەڵەی خۆر و سەربازانی گوێڕایەڵی فەرمانی خۆی، نمایشێکی سوپایانە دەنوێنێت، تاکو مەزنیی پەروەردگاریێتی‌یەکەی بۆ هەموو جیهانیان دەربخات.

ئەی کاکی گەردووون‌ناس!

تو خوا پێم بڵێ ئایا دەکرێت "ڕێکەوت" لە کاروباری ئاوا مەزن‌دا دەستی هەبێت؟!

ئایا هیچ کام لەو هۆکارانەی پێت وایە کاریگەری‌یان لە ڕووداوەکانی گەردوون‌دا هەیە، دەتوانێت دەست بەم کارانە بگەیەنێت؟!

یان هێزێك هەیە بتوانێت توخنی ئەم کارانە بکەوێت؟

ئایا لەو باوەڕەدایت کە پادشا و دەستەڵاتدارێکی شکۆمەند دەرفەت بە هیچ هاوبەشێك = هەرچی‌یەك بێت = بدات دەست لە کاروباری موڵکی مەزنی ئەو بدات و، بەمەش کۆڵەواری و ناتەواویی پادشا پیشان بدات؟!

نەخێر.. نەخێر..

یان ئایا دەگونجێ خواوەند کاروباری "بوونەوەران" کە بەری درەخت و ئەنجام و مەبەست و پوختەی گەردوونن، بداتە دەست بیانی‌یەکان؟ یان دەرفەت بەو بیانی‌یانە بدات = با بە ئەندازەیەکی زۆر کەم و بچووکیش بێت = ەست بخەنە ناو کاروباری پڕ لە دانستی خۆیەوە؟

ئایا ژیریی مرۆڤ بەوە ڕازی دەبێت کە پوختەی ئەو بەروبوومانەی درەختی گەردوون و، تەواوترین بەرهەمەکانی و، جێ‌نشینی خواوەند لە زەوی‌دا و، میوانی ئازیز و بەڕێزی پادشا، واز لێ‌بهێنرێت و گوێی پێ‌نەدرێت و، جڵەوی بدرێتە دەست "سروشت" و "ڕێکەوت" و، بەمەش "گەورەیی دەستەڵاتداری" و "تەواویی دانستی خواوەند" لەو ئاستە بەرزەیانەوە بخرێنە خوارەوە؟

نەخێر.. نەخێر.. خوای گەورە و مەزن گەلێ لەوە بەرز و شکۆدارترە کاری وا لە موڵکی‌دا ڕووبدات.

پەنجەرەی بیست‌ودووهەم

﴿اَلَمْ نَجْعَلِ الاَرْضَ مِهَاداً * وَالْجِبَالَ اَوْتَاداً * وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجاً﴾ (النبأ:٦= ٨).

﴿فَانْظُرْ اِلى آثَارِ رَحْمَتِ اللهِ كَيْفَ يُحْيِي الاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم:٥٠).

ئەگەر گۆی زەوی بە "سەر"ی جەستەی بوونەوەرێکی مەزن[2] دابنێین، ئەوا سەد هەزار دەم[3] لەم سەرەدا و، لە هەریەك لەو دەمانەشدا سەد هەزار زمان[4] دەبینین، کە هەریەك لەم زمانانە بە سەد هەزار بەڵگە خواوەندی "واجب الوجود" و، تاك و تەنیا و، بەتوانا بەسەر هەموو شتێكدا و، زانا بە هەموو شتێك، دەچەسپێنێت و.. هەریەك لەم زمانانە سەد هەزار شایەتیی ڕاست دەدات لەسەر یەکێتی و سیفەتە پیرۆز و ناوە جوانەکانی ئەو خواوەندە.

زەوی، لە سەرەتای بەدیهاتنیدا، ماددەیەکی شل بووە. واتە: لە بارێکی شلی و تراویدا بووە، پاشان بەردە ڕەق و تەقەکان و ئنجا لەوانیش گڵ دروست کرا.

خۆ ئەگەر زەوی وەك باری یەکەمی بە شلی بمایەتەوە، ئەوا ژیانی تێدا نەدەچووە سەر و، بۆ هیچ جۆرێکی نیشتەجێ بوونیش نەدەگونجا. هەروەها ئەگەر بەردە گەورە و ڕەقەکان هەروا بە ڕەقی بمانایەتەوە و هیچ دەستکارییەك نەکرانایە، دیارە ئەو کاتە هیچ سوودێکی لێ وەرنەدەگیرا..

کەواتە ئەو کەسەی کە دۆخێکی لەبار و شیاوی بۆ ژیان و گوزەران بە زەوی بەخشیوە، دەبێ ئەو بەدیهێنەرە دانایە بێت کە دانایییە ڕەهاکەی خۆی پیشانی زەوینشینان دەدات و، هەموو پێداویستییەکانیشیان بۆ ئامادە دەکات.

ئنجا سەرنج لە "چیا سەختەکان" بدە کە پشتی زەوی دەگرن و ڕاگیری دەکەن و، لە کاتی سووڕانەوەیدا قەبارەکەی دەپارێزن. کە سەرنج دەدەین، دەبینین لە ناوجەرگەی زەویدا چەندین ئاڵوگۆڕی مەزن ڕوودەدات و، لەم ئاڵوگۆڕانەشەوە چەندین گاز و هەڵم پەیدا دەبن کە لە ڕێی چیاکان و لە شێوەی

بوومەلەرزە و گڕکانەوە دەریاندەدات. ئەمەش بۆ ئەوەی کە ئەو ڕووداوانەی ناوەوەی نەبن بە کۆسپ لە ڕێی جێبەجێ کردنی هاتوچۆ ڕێك و کارە سەرەکی‌یە پێ سپێرراوەکانی‌دا.

هەروەها چیاکان بە بۆنەی بەرزی‌یانەوە، بوون بە چەند بەربەستێك و نایەڵن ئاوی دەریاکان سەربکەون و سنووری وشکایی بشکێنن و، لە هەمان کاتیش‌دا دەبن بە گەنجینە و عەمباری پاشەکەوت کردنی ئاو، بۆ نەهێشتنی پێداویستیی زیندەوەران.. هەروەها وەك شانە وان بۆ پاکژکردن و پوختەکردنی هەوا لە گازە زیانبەخشەکان و، ئاوی هەموو لایەکیان تێدا کۆببێتەوە و، بۆ ئەوەش ببن بە چەند گەنجینەیەك بۆ جۆرەهای جۆری کانزاکان کە بەردەوامبوونی ژیانی زیندەوەریان لەسەر بەندە.

ئەم بار و دۆخانە و گەلێ بارودۆخی تری وەك ئەمانە، شایەتن لەسەر "بوونی" خواوەندی خاوەن توانستی ڕەها و، دانا و، میهرەبان و.. بەڵگەن لەسەر "یەکتایی" ئەو.

ئەی کاکی جوگرافیازان!

پێم بڵێ ئەم هەموو کاروبارانە بە چی لێك‌دەدەیتەوە؟ ئایا چ ڕێکەوتێك دەتوانێت جڵەوی ئەم زەوی‌یە پڕ لە بەدیهێنراوە سەیرانە بە دەستەوە بگرێت و، لە بۆشایی‌دا و تەنها لە ماوەی یەك ساڵدا ڕێگایەکی بیست‌وچوار سالیی پێ‌ببڕێت و بێ ئەوەی هیچ کام لەو پیشانگا سەرسووڕهێنەرانەی ناوی پەرتەوازە و پەرش‌وبڵاو ببن؟!

ئنجا بە وردی سەیری دروستکراوە ناوازەکانی سەر ڕووی زەوی بکە و بزانە چۆن هەرچی توخمەکانی سەر زەوی هەن، هەر هەموویان بۆ چەند کار و ئەرکێکی گرنگی دانایانە ڕام‌کراون، بە ڕادەیەکی وا کە بە چاوی ڕێزلێنانەوە سەیری ئەو میوانانەی خواوەندی بەتوانای دانا دەکەن کە لە چواردەوری سفرە و خوانی سەرزەوی دانیشتوون و، بەم جۆرە = ئەو توخمانە = ڕێزیان لێ دەنێن وبۆ خزمەتی هەموو ئەو میوانانەی خواوەند ڕادەپەڕن.

پاشان بە وردی سەیری سەروسیما و ئارایشتکاری و نەخش‌ونیگاری پێچاوپێچەکانی ڕووی گۆی زەوی بکە و، بڕوانە بۆ شێوە و ڕەنگە جوانەکانی

کە بەپێی جۆراوجۆریی خاکەکەی ڕەنگەکانیش دەگۆڕێن و جۆراوجۆر دەردەچن و، هەریەکەیان دانایی و داهێنانکاریی بە جوانی تێدا دەردەکەوێت و مرۆڤ دەخەنە سەرسووڕمانەوە. فەرموو ئەوەتا جۆگە و ڕووبار و دەریا و چیاکان. هەر هەموویان، بە چەشنێك ئامادە کراون کە نیشتەجێی بوونەوەران و هۆی گواستنەوەیان بن لە جێگایەکەوە بۆ جێگایەکی تر.

ئایا نابینیت کە بەوپەڕی دانایی و ڕێسایەکی بێوێنە و ناوازە ڕووی زەوی بە سەدان هەزار جۆر ڕەگەزی ڕووەك و زیندەوەران پڕ دەکرێت و، بەم جۆرە ژیانی پێدەبەخشرێت.. پاشانیش بەهۆی مردنەوە هەموو ئەو زیندەوەرانە لە کار و فەرمانبەری و ئەرکی سەرشانیان مۆڵەت دەدرێن و وازیان لە کار پێدەهێنرێت؟! ئەمە دیاردەیەکە هەردەم بە وردی و ڕێكوپێکی بەردەوامە، دەبینیت هەر ئەوەندەی ڕووی زەوییان لێ چۆڵ دەکرێت، سەرلەنوێ و یەکسەر بە هاوچەشنی ئەوان پڕ دەکرێتەوە!

ئایا ئەم کارە ئەوە ناگەیەنێت کە "زیندووبوونەوەی پاش مردن" کارێکی ڕەوایە و هیچ گومانێکی تێدا نییە؟

ئایا ئەم هەموو دیاردانە "شایەت"ی ڕاستگۆ نین کە بە سەدان هەزار زمان شایەتی لەسەر "بوون" و "یەکتایی" خواوەندی بەتوانای شکۆمەند و، دانا و، خاوەن کەماڵ، دەدەن؟

پوختەی قسە ئەوەیە کە:

زەوی، کە وەك "ناوجەرگە" و "دڵ"ی جەستەی گەردوون وایە، بە وێنەی پیشانگایەکە بۆ ناوبانگ دەرکردنی بەدیهێنراوە ناوازە و سەرسووڕهێنەرەکانی خواوەند و.. وەك مەحشەرێك وایە کە شتە سەیرەکانی بەدیهێنراوە جوانەکانی ئەوی تێدا کۆکراوەتەوە و.. ڕێ و شوێنی هاتوچۆی کاروانی بەدیهێنراوە زۆرەکانی خواوەندە و.. مزگەوتێکە بەندەکانی ئەو ڕیزیان تێدا بەستووە و پەرستشەکانیان تێدا بەجێدەهێنن. ئەم گۆی زەوییە، ئەوەندە تیشکی "یەکتایی" خوا دەردەخات کە هەموو گەردوون پڕ بکات.

ئەی کاکی جوگرافیازان!

ئەگەر "سەر"ی ئەم زەوی‌یە بە سەد هەزار "دەم" خواوەندی پەروەردگاری جیهانیان بناسێنێت و، لە هەریەك لەو دەمانەش‌دا سەد هەزار "زمان" ببێت و، تۆیش ئەم پێ‌ناساندنە پشت‌گوێ بخەیت و سەرت نوقمی زۆنگاوی "سروشت" بکەیت، ئەوا بیرێك لە چارەنووسی تاوانەکەت بکەرەوە، کە پشت‌هەڵکردن و گوێ‌نەدان و ئینکاری‌کردنە، بزانە بەرەو چ سزایەکت دەداتەبەر؟

وریا و بێدار بە و، سەرت لە لیتاوی بۆگەنی سروشت دەربهێنە و بڵێ:

آمنت بالله (**الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ**) (يس:٨٣).

پەنجەرەی بیست‌وسێ‌هەم

(**الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ**) (الملك:٢).

"ژیان" درەخشانترین و جوانترین موعجیزەکانی توانستی پەروەردگارە و.. بەهێزترین و قەشەنگترین بەڵگەکانی یەکتایی خواوەندە و.. کۆکەرەوەترین و پرشنگ‌دارترینی ئاوێنەی درەوشانەوەکانی خواوەندی صەمەدە.

چونکە "ژیان" وەك "ڕووناکی" وایە..

هەروەك ڕووناکیی خۆر لە تێکەڵبوونی حەوت ڕەنگەکانی شەبەنگی خۆر پێك‌دێت، "ژیان"یش بە هەمان جۆرە، لە تێکەڵبوونی وردی چەند سیفەتێکی زۆرەوە پەیدا دەبێت..

"ژیان" وەك دەرمانێك وایە کە لە چەند ماددەیەکی زۆری جۆراوجۆر دروست بووبێت کە بە چەشنێکی دانایانە ئەندازەی هەریەك لەو ماددانە دەست‌نیشان کرابن..

کەواتە "ژیان" ڕاستی‌یەکە لە چەندین سیفەتی زۆر پێك‌هاتووە. ئەم سیفەتە جیاجیایانەش بەهۆی ڕۆشتن و هاتوچۆیان بەناو جۆگەکانی هەست‌دا = کە هەریەك لەم هەستانەش ڕەنگی یەکێك لەم ناو و سیفەتانە دەگرێتەخۆ = بڵاو دەبنەوە و جیاوازی‌یان لەگەڵ یەکتر دەردەکەوێت.

بۆ نموونە:

هەست کردن بە "بەزەیی" لە لای زیندەوەر، نمێکە لە بەزەیی خواوەند و، تکاوەتە ناو دڵی زیندەوەرانەوە و، لە ژیانیاندا دەردەکەوێت. هەستەکانی تریش بە هەمان جۆرن.

بەڵام بەشی هەرەگەورەی ئەم هەست و شعوورانە، لە نێوان ئەو هەست کردنانەدا خۆیان دەنوێنن کە "ژیانیان" زیاتر پێوە دیارە. بۆ نموونە: هەست کردنی مرۆڤ بە "نەمری" و ئارەزووومەندیی بۆ "مانەوە" لە "ژیان"ەکەیەوە هەڵدەقوڵێت، ئەو ژیانەی کە ناوی پیرۆزی"الباقي"ی خوای گەورەی تێدا دەدرەوشێتەوە.. هەستەکانی تریشی بە هەمان جۆرن.

پاشان "ژیان" ڕۆزی و، میهرەبانی و، چاودێری و، داناییشی تێدایە و هەموو ئەمانە دەگرێتەوە، کە هەریەکەیان لە گەردووندا هەن و، زاڵن بەسەر کاروباری گەردوون و بەدیهێنان و بەڕێوەبردنیدا. وەك بڵێی "ژیان" بۆ هەر لایەك بڕوات، هەموو ئەوانە دەداتە بەر و لەگەڵ خۆیدا دەیانبات. چونکە هەر ئەوەندەی "ژیان" ڕۆشتە ناو هەر لەشێکەوە یەکسەر ناوی "الحكيم"ی خواوەندی تێدا دەردەکەوێت، دەبینیت ئەو زیندەوەرە بە جۆرێکی ڕێك و "دانایانە" دەست دەکات بە بنیاتنانی خانە و هێلانەی خۆی.. لە هەمان کاتدا ناوی"الكريم"یش دەردەکەوێت، چونکە ئەو زیندەوەرە، بەپێی پێداویستییەکانی، نیشتەجێکەی خۆی ڕێكدەخات و دەیڕازێنێتەوە.. ئنجا ناوی "الرحيم" پەیدا دەبێت، ئەوەتا بۆ مەبەستی بەردەوامکردنی ژیان و گەیشتنی بەو کەماڵەی بۆی دەلوێت، چاکە و بەخشایشەکانی خۆی بە زۆر و زەبەندەیی دەنێرێت.. لە هەمان کاتدا ناوی "الرزاق" بە ئاشکرا خۆی دەردەخات، چونکە پێداویستییە ماددی و مەعنەوییەکانی ئەو زیندەوەرە، بۆ مەبەستی مانەوە و فراوانبوونی ژیانی، ئامادە دەکات، تەنانەت هەندێ لەو پێداویستییانە لەناو لەشی زیندەوەرەکەدا پاشەکەوت دەکات.

واتە "ژیان" وەك ئەو "تیشکۆ"یە وایە کە تیشکە جۆراوجۆرەکانی ڕووناکیی تێدا کۆدەبێتەوە، کەواتە سیفەتە جۆراوجۆرەکان لەناو یەکتردا و لەناو "ژیان"دا کۆدەبنەوە و ئاوێتەی یەکتر دەبن بە چەشنێك کە هەموو یەکێك لەو سیفەتانە

بگریت هەمان سیفەتەکانی تریشە، وەك بلێی "ژیان" یەك پارچە "زانستە".. لە هەمان کاتدا "توانستە".. هەروەها "دانستە".. "میهرەبانی‌یە"... بە بێ جیاوازی..

"ژیان" بەم جۆرە و، لەبەر ئەم چیەتی‌یەی کە هەموو ئەمانەی لە خۆدا کۆ کردووەتەوە، بووە بە ئاوێنەیەك ئەو "صەمەدانی‌یەتەی" خواوەندی تێدا دەدرەوشێتەوە کە کاروبارە پەروەردگاری‌یەکانی تێدا دەردەکەوێت. هەر لەم نهێنی‌یەوەیە کە دەبینین خواوەندی "الحي القيوم" بە جۆرێکی زۆر و زەبەندە و فراوان "ژیان"ی دروست کردووە و لە هەموو جێگایەکی گەردووندا بڵاوی کردوونەتەوە و، وای لە هەموو شتێك کردووە کە بە دەوری ژیاندا بسووڕێنەوە و لە پێناویدا بخرێنەکار. کەواتە بەلاتەوە سەیر نەبێت کە فەرمانبەریی "ژیان" فەرمانبەری‌یەکی گەورە و مەزن بێت..

بەڵێ، ئەنجامدانی کاری: "ئاوێنەی دەرخەر"ی "درەوشانەوە صەمەدانی‌یەکانی خواوەند" کارێکی ئاسان و فەرمانبەری‌یەکی کەم نی‌یە. ئەوەتا چەندین جۆری لەژمارەبەدەری ژیان بە چاوی خۆمان دەبینین کە هەردەم بەدی‌دەهێنرێن و گیانەکانیشیان = کە ئەسڵ و خودی ئەو زیندەوەرانەن = بە یەك جار دروست دەکرێن، دەبینین چەندەها جۆری زیندەوەر ڕاستەوخۆ دەنێررێنە گۆڕەپانی ژیانەوە.

ئایا هەموو ئەمانە نابن بە بەڵگە لەسەر زاتێکی مەزن و، خاوێن و، زیندوو و، ڕاگیرکەری گەردوون؟ زاتێکی ئەوتۆ کە هەرچی سیفەتی خاوێن و ناوی جوانە هەیەتی؟ بەڵگەیەکی وا ڕوون کە لەچاو: بەڵگەبوونی شتە بریسکەدارەکانی ڕووی زەوی لەسەر بوونی خۆر، گەلێ ڕوونتر بێت؟

جا هەروەك ئەو کەسەی باوەڕی بە بوونی "خۆر" نی‌یە و، لە سیفەتەکانی خۆر، کە بە ئاشکرا بەسەر شتانەوە دەبینرێن، خۆی گێل دەکات، ناچار دەبێت ئینکاریی ڕۆژی ڕووناك بکات کە بە ڕووناکیی خۆری ناوجەرگەی ئاسمان ڕوون بووەتەوە..

هەروەك ئەمە وایە.. ئەو کەسەش باوەڕی بە بوونی خواوەندی گەورەی: "الحي القیوم"و"المحیي والممیت" نیيە، کە تەنها ڕووناکیی ئەو خواوەندەیە بەهۆی "خۆر"ی تەنیایی(أحدیة)یەوە بەسەر هەموو بوونەوەراندا دەردەکەوێت.. ئەو کەسەی باوەڕی بەم خواوەندە نیيە، ناچارە ئینکاریی بوونی ئەو زیندەوەرانە بکات کە سەر ڕووی زەوی تەنانەت هەموو ڕابوردوو و ئایندەیان بە جارێ پڕ کردووە!

دیارە ئەو کاتەش هیچ شوێنێك بۆ خۆی نادۆزێتەوە، مەگەر شوێنێك کە لە پلەی ئاژەڵان سەد هێندە پەست و نزمتر بێت و، لە پایەی گیاندارەوە دابەزێتە پلەی بێ گیانەکان و، لە نەزانیدا زیاتر ڕۆبچێت و پتر هەنگاو بەرەو "نزمایی" بنێت!

---

[1] وۆژێکیان حەقیقەتی پەنجەرەی بیستەمم بە عەرەبی بەم جۆرەی خوارەوە بە دڵدا هات:

تلألؤُ الضیاءِ من تنویرك.. تشهیرك..

تموجُ الأعصارِ من تصریفك.. توظیفك.. سبحانك ما أعظم سلطانك!

تفجّر الأنهارِ من تدخیرك.. تسخیرك..

تزین الأحجار من تدبیرك.. تصویرك.. سبحانك ما أبدعَ حکمتَك!

تبسّمُ الأزهارِ من تزیینك.. تحسینك..

تبرّجُ الأثمارِ من إنعامك.. إکرامك.. سبحانك ما أحسنَ صنعتَك!

تسجّعُ الأطیارِ من إنطاقك.. إرفاقك..

تهزّجُ الأمطارِ من إنزالك.. إفضالك.. سبحانك ما أوسعَ رحمتَك!

تحرُّكُ الأقمارِ من تقدیرك.. تدبیرك..

تدویرك.. تنویرك.. سبحانك ما أنورَ برهانَك وأبهرَ سلطانَك! (دانەر)

[2] مەبەست لەو بوونەوەرە مەزنە گەردوونە. (وەرگێڕ)

[3] اتە سەد هەزار دەمی ئەوتۆ کە لە یاد و ستایش کردنی نیعمەتەکانی خواوەنددان و، ذیکر و تەسبیحاتی پیرۆز بۆ مەزنی و گەورەیی خوا دەکەن و بەڵگەن لەسەر "یەکتایی" خوای گەورە. (وەرگێڕ)

[4] لەوانەیە مەبەستی بە "زمان" لێرەدا هەموو ئەو شتانە بێت کە بەڵگەن لەسەر یەکتایی و خـاوێنی و ڕێکی و جوانی و دانایی کە لە بوونەوەراندان، سەرەڕای کارە گرنگەکانی تری بوونەوەران کە تابڵێی زۆرن و خزمەتی ئامانجەکانی "ژیان" و "بوون" دەکەن، جا هەریەك لەو کارانە بە زمانی حاڵ = وەك زمانی گوفتار = بەڵگەکانی "بوون"ی بەدیهێنەر ڕوون دەکەنەوە. (وەرگێڕ)

پەنجەرەی بیست‌وچوارەم

(لا اِلَهَ اِلاّ هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلاّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) (القصص:٨٨).

"مردن" وەكو "ژیان" بەڵگەیەكی ئاشكرا و بەهێزە لەسەر "پەروەردگاری" و "یەكتایی" خواوەند. چونكە بەپێی بەڵگەی ئایەتی پیرۆزی: **(الذي خلق الموت والحياة)** و، وەك لە مەكتووبی یەكەمدا ڕوونمان كردووەتەوە:

"مردن":

نەبوون و..

لەناودان و..

لەناوچوون و..

یاریی بێمەبەستی و..

قڕانی خۆیی و بێخاوەن و بكەر..

نی‌یە!

بەڵكو "مردن":

تەواوكردن و دەست‌پێ‌هەڵگرتنە لە كار، لە لایەن بكەرێكی داناوە ئەنجام دەدرێت و..

جێ و لەش گۆڕینە و..

تەواوكردنی فەرمانبەری‌یە و..

دەربازبوونە لە بەندیخانەی لەش و..

بەدیهێنراوێكی ڕێك‌وپێكی نوێیە، كە بەپێی دانایی خواوەند بەدی‌هێنراوە!

بەڵێ، هەروەك هەموو بوونەوەرە زیندووەكانی سەر ڕووی زەوی بە "ژیان"یان ئاماژە بۆ "بوون" و "یەكتایی" بەدیهێنەری دانا دەكەن، هەر ئەو زیندەوەرانە بە

"مردن"یشیان شایەتی لەسەر هەمیشەیی خواوەندی "زیندووی باقی" دەدەن و ئاماژە بۆ "یەکتایی" ئەو دەکەن.

جا لەبەر ئەوەی لە وتەی بیستودووهەمدا باسی ئەوەمان کردووە کە "مردن" بەڵگەیەکی گومانبڕ و بەهێزە لەسەر یەکتایی و هەمیشەیی خواوەند، ئەوا خوێنەری بەڕێز ڕەوانەی ئەوێ دەکەین، بەڵام لێرەدا تەنها سەرنجێکی گرنگ لەم بارەیەوە ڕوون دەکەینەوە، کە ئەمەیە:

هەروەك زیندەوەران بە "بوون"یان بەڵگەن لەسەر بوونی بەدیهێنەری زیندووی خۆیان، بە "مردن"یشیان شایەتی لەسەر هەمیشەیی و یەکتایی خواوەندی زیندووی باقی دەدەن.. با ڕووی زەوی لەسەر ئەمە بگرین بە شایەت:

ئەو ڕێكوپێکی‌یە جوانەی کە خۆی بەسەر تێکڕای گۆی زەوی‌دا ڕاخستووە و بە ئاشکرا دیاردەکانی دەبینین، شایەتێکی ڕاستە لەسەر بەدیهێنەری بەتوانا..

ئەوەتا کاتێ کە زستان دێت و بە کفنە سپی‌یە بەفرینەکەی خۆی ڕووی بەهارانەی زەوی دادەپۆشێت و، ئەو زیندەوەرانەش کە لەسەری‌دا دەژیان، لە ئاسۆی مردندا ئاوا دەبن.. ئا لەو کاتەدا، دیمەنی ئەم مردنە سەرنجی مرۆڤ لەم کاتەی ئێستاوە بۆ زۆر دوورتر دەگوێزێتەوە و، سواری کەشتیی ئەندێشەی دەکات تا بەرەو ئەو ڕابوردووانە بڕوات کە تەرمی هەموو بەهارە مردووەکانی زووتریان تێدا ئەسپەردە کراوە. ئەو کاتە چەندین دیمەنی "ژیان" و "مردن" کە لەچاو ئەم دیمەنەی کاتی ئێستادا گەلێ زۆرتر و فراوانترن، لە بەردەم نیگای بینینی مرۆڤدا دەردەکەون. چونکە هەریەك لەو بەهارە کۆچکردووە لەژمارەبەدەرانەی پێشوو، پڕ بە قەبارەی زەوی، لە موعجیزەکانی توانستی خواوەند پڕ بووبوون. ئەم دیمەنە جێی ئەوە لە هەستی مرۆڤدا دەکاتەوە کە: لە بەهاری داهاتوویش‌دا چەندین بوونەوەری زیندووی تر دێن و سەرلەنوێ سەر ڕووی زەوی پڕ و ئاوەدان دەکەنەوە.

بەم جۆرە بۆمان دەردەکەوێت کە مردنی بەهار، بە پێوەرێکی زۆر مەزن و شێوەیەکی یەکجار جوان و، هێزێکی گەورە، شایەتی لەسەر: بەدیهێنەری شکۆمەند و.. بەتوانای کامڵ و.. زیندووی ڕاگیرکەری گەردوون و.. "نووری هەمیشەیی" دەدات و، ئاماژە بۆ یەکتایی و هەمیشەیی ئەو دەکات. ئیتر ئەم

"مردنە" ئەوەندە بەڵگەی ڕوون دەخاتە بەرچاو کە بە ئاشکرا هیچت بۆ نەمێنێتەوە و بڵێیت:

"آمنت بالله الواحد الأحد"!

پوختەی ئەم قسانە ئەوەیە کە:

بەپێی ئەو دانایی‌یەی لەم ئایەتە پیرۆزەدا هەیە کە دەفەرموێ: (**ويحيي الأَرض بعدَ مَوْتِها**).. ئەوا ئەم زەوی‌یە زیندووە هەروەك بە "ژیان"ی شایەتی لەسەر بەدیهێنەری دانای خۆی دەدات، بە "مردن"یشی سەرنجی تێڕامانی مرۆڤ بۆ لای موعجیزەکانی توانستی خوای گەورە ڕادەکێشێت کە هەردوو باڵی: "ڕابوردوو" و "داهاتوو"یان ڕازاندووەتەوە. کەواتە خواوەند بەم مردنەی زەوی، لەبریی یەك بەهار، هەزاران بەهار پیشانی مرۆڤ دەدات. چونکە لە بریی ئەوەی تەنها یەك موعجیزە = واتە یەك بەهار = شایەتی توانستی خوای گەورە بێت، لە بریی ئەوە، بەم مردنەی کە بەهاری ئێستای پێ بەسەر کرد، هەزاران موعجیزە لەسەر ئەو توانستەی خۆی دەگرێت بە شایەت.

کەواتە هەریەك لەو هەزاران بەهارە مردووانەی پێشوو، شایەتی‌یەکی زۆر بەهێزتر دەدەن، لەم ڕووەوە، لەچاو شایەتیی بەهاری ئێستا. چونکە ئەو بەهارەی کە مرد و کۆچی بەرەو ڕابوردوو کرد، هاودەم لەگەڵ ئەو هۆیانەدا کۆچی کرد کە تەنها هۆکاری ڕواڵەتیی پەیدابوونی ئەو بوون و، سیفەتی مانەوەیان نەبوو. کەواتە ئەو هۆکارانەی کە دێن و دەڕۆن هەرگیز هیچ کاریگەری‌یەکیان لە هێنانی بەهاری نوێ لە جێی بەهاری پێشووی کۆچکردوودا نی‌یە، بەڵکو هەر تەنها خواوەندی بەتوانای شکۆمەندە، کە هەرگیز نەمانی بۆ نی‌یە، سەرلەنوێ بەهار بەدی‌دەهێنێتەوە و، بەم شێوە جوان و خەملاوەی کە دەیبینین، ڕەوانەی ئەم گۆڕەپانە لەبەرچاوەی ئێمەی دەکات.

بەڵام ڕووەکانی تری زەوی کە لە داهاتوودا دێن و، بە گوڵزاری ئەو بەهارانە دەخەملێن کە گەشەی ژیانیان لێ‌دەدرەوشێتەوە، شایەتی‌یەکی زۆر بەهێز و مەحکەمتر دەدەن لەچاو ئەم بەهارەی ئێستادا. چونکە هەریەك لەو بەهارانەی کە

له داهاتووەوە دێن، له هیچ و نەبووەوە دێن و پەیدا دەبن و بۆ جێی دیاری کراو دەنێررێن و ئنجا فەرمانی تایبەتی‌یان پێ دەسپێررێت.

دەسا ئەی خلتان و نوقم‌بووی ناو لیتاوی سروشت!

یەکێك کە دەستی دانایی و توانای خۆی لە هەموو ئەو ئایندانەی کە دێن و، جێ‌پەنجەی ئەم دەستەشی لەسەر ڕووی هەموو ئەو ڕابوردووانەی کە ڕۆشتن، دەرنەکەوێت.. چۆن دەتوانێت و بۆی دەکرێت دەست لە کاروباری ژیانی ئەم زەوی‌یە وەربدات؟

ئایا دەکرێت ڕێکەوت و سروشت کە وەك تۆ خاوەنی هیچ شتێك نین، دەست بخەنە ناو کاروباری ژیان لە ڕووی زەوی‌دا؟

جا ئەگەر ڕاست دەکەیت و دەتەوێت خۆت لەم قوڕاوە ڕزگار بکەیت، ئەوا فەرموو لەم ڕاستی‌یە نزیك‌ببەرەوە و بڵێ:

ئەگەر "سروشت" شتێکی خاوەنی "بوون" بێت، ئەوا تەنها دەفتەری توانستی خوایە و بەس.. "ڕێکەوت"یش تەنها پەردەی دانایی شارراوەی خوایە کە نەزانیی ئێمە دادەپۆشێت!

پەنجەرەی بیست‌وپێنجەم

بێ‌گومان "لێدراو" بەڵگەی بوونی بکەرێکە کە "لێدەر"ە.. هەروەها "شتی بە وردی دروستکراو" داخوازی بوونی دروستکەرێکی "وردکار"ە.. بوونی "مناڵ" داخوازی بوونی "باوك"ە.. "خوارەوە" پێویستی بە "سەرەوە" هەیە و دەبێ لای سەرەوەی ببێت.... هەروەها تا دوایی..

زانایان بەم چەشنە سیفەتانە دەڵێن: شتە گوێرەیی‌یەکان(الأمور الإضافية، النسبية) واتە هیچیان بێ ئەوی تر نایەتەدی.

جا هەرچی‌یەك لـەم شـتـە گـوێرەیی‌یانەی کە لە جۆری "ممكن"دا هەن، چ لە شتە هەندەکی و چ لە هەمەکی‌یەکانی گەردوون‌دا، هەموویان بەڵگەن لەسەر بوونی "وجوب"و.. هەموو ئەو کارتێکراوی(إنفعال) و کارئەنجامدراوی‌یانەی لە هەمووان‌دا دەبینرێن بەڵگەی کاری یەك بکەرن و.. ئەو بەدیهێنراوی‌یەش کە لە هەموویان‌دا دیارە بەڵگەیە لەسەر بوونی "بەدیهێنەرێتی" و.. ئەو زۆری و پێکهاتوویی‌یانەش تیایان‌دا دەبینرێن بەڵگەن لەسەر بوونی "تاکی".

کەواتە "وجوب" و "کار" و "بەدیهێنەرێتی" و "تاکی" بێ هیچ گومان و پێویست‌بوونێك بە بەڵگە، داخوازی کەسێك دەبن کە سیفەتەکانی: "واجب و، بکەر و، بەدیهێنەر و، تەنیا"ی ببێت.. کەسێك بێت کە "مومکین و، کارتێکراو و، بەدیهێنراو و، زۆر و، پێکهاتوو" نەبێت.

بەپێی ئەم بناغەیە:

هەرچی‌یەك لە گەردوون‌دا هەیە لە بابەتەکانی: "ئیمکان و، کارتێکراوی و، بەدیهێنراوی و، زۆری و، پێکهاتوویی" شایەتی‌یەکی تابلێی ڕوون و ڕەوان دەدەن لەسەر زاتی: "واجب الوجود و، تاك و، تەنیا و، بەدیهێنەری هەموو شتێك، ئەو کەسەی کە هەرچی‌یەکی بوێت دەست‌بەجێ دەیکات و ئەنجامی دەدات".

بە پوختی: هەروەك:

"وجوب" لەناو "ئیمکانەوە" و..

"کار" لە ڕێی "کارتێکراوەوە" و..

"تاکی" لەناوەند "زۆری‌یەوە"..

دەبینرێن و، بە چەشنێکی گومان‌بڕ هەریەکەیان بەڵگەیە لەسەر ئەوی تر.. بە هەمان جۆر ئەو سیفەتانەش کە بە بوونەوەرانەوە دەبینرێن، وەك: "بەدیهێنراوی" و "ڕۆزی‌دراوی" بەڵگەیەکی گومان‌بڕی ڕوونن لەسەر کاروباری "بەدیهێنەری" و "ڕۆزیدەری". کەواتە بوونی ئەم سیفەتانە = بێ هیچ گومانێك = خۆی لە خۆی‌دا بەڵگەیە لەسەر: "بەدیهێنەر و، ڕۆزیدەر و، دروستکەر و، میهرەبان و.. هتد".

واتە: هەرچی بوونەوەر هەیە، بە بۆنەی ئەو سەدان سیفەتانەی کە هەیەتی، سەدان جار شایەتی لەسەر بوونی زاتی بێ گەردی "واجب الوجود" و ناوە جوانەکانی دەدات.

جا ئەی برای مرۆڤ!

ئەگەر ئەم هەموو شایەتییانە وەرنەگریت، ئەوا دەبێ ئینکاریی ئەم هەموو سیفەتانە بکەیت!

پەنجەرەی بیستوشەشەم[1]

هەرچی جۆرەکانی "جوانی"ی ئاشکرا هەن کە لەسەر ڕووی ئەو بوونەوەرانەی بە پەلە نامێنن و ئاوادەبن، دەدرەوشێنەوە، پاشان تازەبوونەوە و بەدوای یەکدا هاتنی ئەم جوانییە لەگەڵ تازەبوونەوەی ئەم بوونەوەرانە و، بەردەوامبوونی ئەو جوانییە لەگەڵ بەردەوامبوونی ئەمان.. ئەوە دەردەخات کە هەموو جۆرەکانی ئەو جوانییانە تەنها سێبەرێکن لە سێبەرەکانی "جوانی"یەکی هەمیشەیی کە نەمان و لەناوچوون نایەتە ڕێی. ئەمەش کتومت وەك درەوشانەوە و بریسکانەوەی بلّقی سەر ئاو وایە کە هەردەم لەگەڵ تازەبوونەوەی ئەو بلّقانەدا بریسکانەوەکانیشیان تازە دەبنەوە و، ئەمەش دەبێت بە بەڵگە لەسەر ئەوەی کە بریسکانەوەی کەف و بلّق و شەپۆلەکانی ڕووی دەریا، چەند ئاوێنەیەکی ڕەنگدەرەوەی تیشکی خۆرێکی باقی و بەردەوامن.. جا هەروەك بریسکانەوەی کەف و بلّقەکانی سەر ڕووبار و ئاوەکان ئەمە دەگەیەنن، درەوشانەوە و بریسکانەوەی جۆرە جیاجیا و هاتوو و ڕۆشتووەکانی بوونەوەرانیش لەناو جۆگەی بەخوڕی "کات"دا، ئاماژە بۆ جوانییەکی تری هەمیشەیی دەکات و، بەڵگەیە بۆ ئەوەی کە ئەو بوونەوەرانە چەند ئاماژە و نیشانەیەکن لەسەر ئەو جوانییە نەمرە.

پاشان ئەو خۆشەویستی و ئەوینە بێ گەرد و ڕاستەی کە لە "دڵ"ی گەردووندا لێ دەدات، بەڵگەی خۆشویستراوێکی "باقی" و هەمیشەیییە. چونکە وەك هیچ شتێك لە بەری درەختدا نییە کە لە خودی درەختەکەدا نەبێت، ئەوینی خۆش و بەتامی خواییش وەهایە، کاتێ بەسەر دڵی مرۆڤدا = کە بەری درەختی گەردوونە

= زاڵ دەبێت، ئەوە دەردەخات کە ئەوینێکی بێ گەرد و خۆشەویستی‌یەکی ڕاست، بە هەموو شێوە و جۆرێکی جیاجیا، لە قەوارەی تێکڕای گەردوونداجێگیر بووە و، بە چەند شێوەیەکی جیاجیا و جۆراوجۆر دەردەکەوێت.

جا ئەم خۆشەویستی‌یەی کە دڵی گەردوونی کردووە بە هی خۆی و بەسەریدا زاڵ بووە، خۆش‌ویستراوێکی نەمر و هەمیشەیی ڕادەگەیەنێت.

پاشان ئەو کێش‌بوون(إنجذاب)ەی کە لە دڵی مرۆڤە بێدار و سەرڕاست و دەروون بێ گەردەکاندا قوڵپ دەدات و هەستی پێ‌دەکەن.. ئەو تاسەیەی کە لە خۆیاندا شکی‌دەبەن و خەوی لێ‌زڕاندوون.. ئەو ڕاکێش و بکێشانەی لە ناوەوەی خۆیاندا هەستی پێ دەکەن.. ئەو تاسە و شەوق و بێ‌تاقەتی‌یەی لە سنگیاندا هەڵدەقوڵێت.. ئەوە دەگەیەنن کە هەناوی گەردوونیش دووچاری هەمان ئەوین بووە کە مرۆڤی پێوە دەتلێتەوە و، لە ناوەندی ئەم کێشمەکێشەدا، کە بە چەند شێوەیەکی جۆراوجۆر دەردەکەون، وەختە لەت‌وپەت ببێت.

جا ئەم ڕاکێشانەش لە ڕاکێشەرێکی ڕاستەقینە و بکێشێکی هەمیشەیی‌یەوە نەبێت، هەرگیز نایەتەدی و پەیدا نابێت.

پاشان ئەوانەی کە دارای ناسکترین هەست و شعوورن و، خاوەنی ڕووناکترین دڵن لە بەرەی مرۆڤدا، کە ئەولیا و پیاوچاکانی ئەهلی کەشف و شهوودن، بە یەکدەنگ هەموو ڕایان‌گەیاندووە کە تاریکایی دەروونیان بە هەڵهاتنی خۆری ڕووناکی درەوشانەوەکانی خواوەندی شکۆمەند پەرتەوازە بووە و نەماوە و، شیرینیی خۆناساندن و خۆخۆشەویست‌کردنی خواوەندی شکۆمەندیان چەشتووە..

جا ئەم ڕاگەیاندنەی ئەوان، شایەتێکی گۆیایە لەسەر بوونی خواوەندی "واجب الوجود" و، لەسەر خۆخۆشەویست‌کردنی خۆی لە لای مرۆڤ لە ڕێی ئەو پیاوچاکانەوە.

پاشان ئەو قەڵەمی جوانکاری و ئارایشتدانەی کە نەخش و نیگارە ناوازەکانی خۆی = بە داهێنانێکی بێ وێنە = لەسەر ڕووی بوونەوەراندا دەنەخشێنێت، بە ئاشکرا بەڵگەی جوانیی ناوەکانی خاوەنی ئەو قەڵەمە داهێنکارەیە.

بەم جۆرە دەرکەوت کە:

ئەو جوانی‌یەی لە ڕووی گەردووندا تیشکی دەدرەوشێتەوە..

ئەو ئەوینەی دڵی پێی‌لێ‌دەدات..

ئەو ڕاکێشانەی سنگ و دەروونی ئەوی پڕکردووە..

ئەو "کەشف و شهوودەی" چاوی گەردوون دەیبینێت..

ئەو جوانی و داهێنانەی لە تێکڕای هەموو گەردووندا هەیە..

هەموو ئەمانە: پەنجەرەیەکی ڕێك و ڕووناك و درەخشانن لە بەردەم ژیری و دڵە بێدارەکاندا و، خواوەندی جوان و شکۆمەندی لێوە دەردەکەوێت، ئەو خواوەندەی کە خاوەنی ناوی جوانە و، خۆشەویستی باقی و نەمر و هەمیشەیی و، پەرستراوی ئەزەلی‌یە.

دەسا ئەی لەخۆبایی و نوقمبووی تاریکستانی ماددییەت!

ئەی بێ‌ئاگا و گەوزاوی ناو تاریکایی وەهم و، خنکاوی پەتی گومان!

فەرموو: بۆ لای ژیریی خۆت بگەڕێرەوە و..

بە چەشنێك کە لەگەڵ پایەبڵندیی مرۆڤدا بشێت، بەرز بەرەوە و..

لەم چوار پەنجەرەیەوە بڕوانە و..

جوانیی "یەکتایی" ببینە و..

"ئیمانی تەواو" دەستی خۆت بخە و..

ببە بە مرۆڤێکی ڕاستەقینە!

پەنجەرەی بیست‌وحەوتەم

(اللهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ) (الزمر: ٦٢).

کە دەڕوانینە هەموو "هۆکار" و "بەهۆکراوەکانی" بوونەوەرانی ناو گەردوون، دەبینین:

بەرزترین و بەڕێزترین "هۆکار" تابلێی دەستی کورتە و ناگاتە نزیکترین مەودای هیچ "بەهۆکراوێك" و لەوەشدا دەستەپاچە و کۆڵەوارە کە بتوانێت سەر دەربکات چی لەم هۆکاری‌یەوە پەیدا دەبێت!

کەواتە "هۆکارەکان" تەنها چەند پەردەیەکن و چیی تر نین. ئەو شتەیش کە "بەهۆکراوەکە = بەدیهێنراوەکە" بەدیدەهێنێت، هەرگیز "هۆکارەکان" نین، بەڵکو شتی تری جگە لەوانە. با بە نموونەیەك ئەمە ڕوون بکەینەوە:

هێزی پارێزگار(القوة الحافظة)ی زەینی مرۆڤ کە بارستایی‌یەکەی تەنها ئەوەندەی تۆوە خەرتەلەیەك دەبێت و، لە گۆشەیەکی مێشکی‌دا دانراوە، وەکو کتێبێکی گەورەی پڕ لە زانیاری، بەڵکو وەك کتێبخانەی سەرگروشتەی ژیانی مرۆڤێك دێتە بەرچاومان. چونکە هەموو بەڵگەنامەکانی ڕووداوەکانی ژیانی ئەوی تێدایە، بە بێ هیچ تێکەڵبوون و لـێ‌تێك‌چوونێك..

ئایا ئەوە چ هۆکارێکە دەتوانێت سەر دەربهێنێت و بۆ ڕوونکردنەوە و لێکدانەوەی ئەم موعجیزە ئاشکرایەی توانستی خوای گەورە بێتە پێشەوە و بە هی خۆی لە قەڵەمی بدات؟.. ئایا چرچولۆچ و پێچاوپێچەکانی "مێشك"؟ بۆچی ژیری ئەوە پەسەند دەکات کە ئەمانە هۆی پاراستن و تۆمارکردنی ئەم هەموو زانیاری‌یانە بن؟..یان گەردیلەکانی خانەکانی مێشك، کە دارای هیچ هەست و شعوورێکی ئەوتۆ نین کە بتوانێت شت بپارێزێت و هەڵی‌بگرێت و تۆماری بکات؟

ئەم موعجیزە ئاشکرایە جگە لە داهێنانی "دروستکەرێکی دانا"، هی هیچ کەسێکی تر نی‌یە و نابێت. ئەو دروستکەرە دانایە "هێزی پارێزگار"ی مرۆڤی وەك کتێب و تۆمارێك دروست‌کردووە، کە کردەوەکانی ئەوی لەسەر لاپەڕەکانی‌دا تۆمار کردووە، تاکو هەردەم ئەوەی بخاتەوە یاد کە پەروەردگاری خۆی هیچ شتێکی گەورە و بچووکی لەدەست دەرناچێت و هەموویان تۆمار و هەژمار دەکات، هەروەها بۆ ئەوەی لە بەردەم دیمەنگای مەزنی ڕۆژی قیامەتیش‌دا ئەو کردەوانە بخاتە ڕوو.

ئەم "هێزی پارێزگار"ەی مرۆڤ بگرە و، هەموو "بەهۆکراوەکانی" تری پێ بپێوە، وەك: هێلکە.. تۆو.. ناوك و.. هاوچەشنیان لە موعجیزە بچووك و

بێ‌وێنه‌كان. ئه‌وه‌تا به‌ هه‌ر لایه‌كدا چاوبگێڕیت و سه‌یری هه‌ر به‌دیهێنراوێك بكه‌یت، خۆت له‌ به‌رده‌م چه‌ندین داهێنانكاریی وا بێ‌وێنه‌ و ناوازه‌دا ده‌بینیته‌وه‌ كه‌ له‌ هێز و ده‌سته‌ڵاتی هیچ كام له‌ هۆكاره‌كاندا نی‌یه‌، ته‌نانه‌ت هه‌موو "هۆكاره‌كان" گه‌ر كۆببنه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و به‌دیهێنراوه‌ نائاسایی‌یه‌ دروست بكه‌ن، ئه‌وا تێكڕا پڕ به‌ ده‌م ده‌سته‌وسانی و نه‌توانایی و كۆڵه‌واری و ده‌سته‌پاچه‌یی خۆیان ده‌رده‌بڕن، با هه‌ر هه‌موویشیان یارمه‌تی‌ده‌ر و پشتگیری یه‌كتری بن!

با "خۆر" به‌ نموونه‌ بهێنینه‌وه‌، كه‌ به‌ لای هه‌ندێكه‌وه‌ هۆكارێكی گه‌وره‌یه‌:

گریمان "خۆر" خاوه‌نی هه‌ست و، ویست و، بژێركاری(إختیار) بێت.. گه‌ر پێی بوترێت:

ئه‌ی خۆری مه‌زن! ئایا ده‌توانیت جه‌سته‌ی ته‌نها یه‌ك "مێش" به‌دی‌بهێنیت؟

بێ گومان له‌ وه‌ڵامدا ده‌ڵێت:

ئه‌و ڕووناكی و گه‌رمی و ڕه‌نگانه‌ی خوا پێی به‌خشیوم، به‌دیهێنانم پێ ڕه‌وا نابینن و، پێداویستی‌یه‌كانی به‌دیهێنانی "مێشێك"م پێ نابه‌خشن له‌: چاو و، گوێ و، ژیان... هتد، چ جای ئه‌وه‌ی كه‌ من خۆم دارای هیچ كام له‌وانه‌ نیم. كه‌واته‌ ئه‌مه‌ كارێكه‌ به‌ ته‌واوی له‌ وزه‌ی من به‌ده‌ره‌.

به‌ڵێ، هه‌روه‌ك داهێنانكاریی ئاشكرا و جوانیی ناوازه‌ی "به‌هۆكراوه‌كان" ده‌ستی "هۆكاره‌كان"ی له‌ توانای "به‌دیهێنان" دوورخسته‌وه‌ و، به‌ زمانی حاڵ ڕێنمایی‌یان كردین بۆ لای "هۆساز"یان و هه‌موو كاروبارێكیان دایه‌ ده‌ستی خواوه‌ند، وه‌ك ئه‌م ئایه‌ته‌ی كه‌ ده‌فه‌رموێ: **(وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الأَمْرُ كُلُّهُ)**

(هود:١٢٣)..

به‌ هه‌مان جۆر، ئه‌و ئه‌نجام و سوودانه‌ش كه‌ له‌ "به‌هۆكراوه‌كان"ه‌وه‌ په‌یدا ده‌بن، هه‌موویان به‌ ئاشكرا ئه‌وه‌ ده‌رده‌بڕن كه‌: له‌ پشت په‌رده‌ی: "هۆكاره‌كان"ه‌وه‌، په‌روه‌ردگارێكی ده‌ستڕه‌نگین و، دانا و، میهره‌بان هه‌یه‌ و، ئه‌م شتانه‌ش كه‌ ئێمه‌ ده‌یانبینین هه‌موویان دروست كراو و داهێنان و به‌دیهێنانی ئه‌ون. چونكه‌ "هۆكاره‌كان" = كه‌ بێ هه‌ست و شعوور بن = تابڵێی له‌وه‌دا ده‌سته‌وسانن كه‌ تێبینیی ته‌نها یه‌ك سوود بۆ یه‌ك به‌دیهێنراو بكه‌ن. ئه‌و به‌دیهێنراوه‌(به‌هۆكراوه‌)ی

که نەك تەنها یەك دانایی، بەڵکو چەندین دانایی زۆر و زەبەندە و سوودی جۆراوجۆری پێوە بەندە. واتە: تەنها پەروەردگاری دانا و دەستڕەنگینە کە شتان بەدیدەهێنێت و بۆ ئەم جیهانەیان دەنێرێت و ئەو سوودانەش دەکات بە ئامانجی دروستبوونیان.

بۆ نموونە:

"هۆکارە ئاشکراکان"ی پێکهاتنی "باران" گەلێ لەوە دەستەپاچەترن کە بەزەییان بە زیندەوەراندا بێتەوە، یان کاروباری زیندەوەران ڕەچاو بکەن و بەو پێیە باران ببارێنن!

کەواتە ئەو کەسەی ڕۆزیی زیندەوەرانی خستووەتە ئەستۆی خۆیەوە، تەنها ئەو بەدیهێنەرە شکۆمەندەیە کە بەزەیی پێیاندا دێتەوە و بارانیان بۆ دەبارێنێت و لە کاتی پێویستدا فریایان دەکەوێت. وەكبڵێی "باران" لەبەر ئەو هەموو شوێنەوارە زۆرەی میهرەبانی و بەزەیی و سوودە زۆرانەی تیایاندایە، خۆی لە خۆیدا "میهرەبانییەکی بەرجەستەیە". ئالێرەشەوەیە کە ناوی "ڕەحمەت" واتە میهرەبانییان لە "باران" ناوە.

پاشان ئەو ئارایشکارییە بێوێنە و جوانییە لەبەرچاوەی بەسەر ڕووەك و زیندەوەران و ڕووی تێکڕای بوونەوەرانەوە دیارن و، گشت دیاردە جوانییەکانی تری ئەم بوونەوەرانە، ئەوە دەگەیەنن کە لە پشتی پەردەی غەیبەوە کارسازێك هەیە، دەیەوێت لە ڕێی ئەم بەدیهێنراوە جوان و ناوازانەیەوە، کە بەڵگەی "پێویستیی بوون" و "یەکتایی" ئەون، خۆی لە لای بەدیهێنراوانی خۆشەویست بکات.

کەواتە ئەو ئارایشتە جوانەی لە دووتوێی شتاندا هەیە و..

ئەو جوانییە بێوێنانەی لە ڕواڵەتیاندا دەبینرێن و، چۆنێتییەکەیان کە "دانایی" دەنوێنێت..

هەموو ئەمانە، بەڵگەن لەسەر بوونی دوو سیفەت کە بریتین لە: "خۆناساندن" و "خۆخۆشەویستکردن".

دیارە ئەم دوو سیفەتەیش بە ئاشکرا شایەتن لەسەر:

"بەدیهێنەرێکی بەتوانای ناسراوی خۆشەویست".. جگە لەو شایەتی‌یەش کە لەسەر "یەکتایی" ئەوی دەدەن.

پوختەی ئەم قسانە ئەوەیە کە:

ئەو "هۆکارە"ی ئێمە بە شتێکی تابلێی ئاسایی و بێدەستەڵات و کۆڵەواری دەبینین، "بەهۆکراو" و بەدیهێنراوێکی دراوەتەپاڵ کە لەوپەڕی نایابی و وردەکاری و بەنرخی‌دایە..

جا ئەم "بەهۆکراوە" بەدیهێنراوەی کە بە چەشنێکی زۆر ورد دروستکراوە، هەر خۆی دەستی ئەو "هۆکارە" کۆڵەوارە دەباتە دواوە و دووری دەخاتەوە لەوەی کە ئەو بەدیی‌هێنابێت.

پاشان ئامانج و مەبەست و سوودەکانی دروستبوونی بەدیهێنراوە "بەهۆکراوە"کە، "هۆکارە" نەزانە بێ‌گیانەکان لە نێوان خۆیاندا لادەبەن و، خۆیان بە دەستی خواوەندی بەدیهێنەری دانا دەسپێرن.

پاشان ئەو ئارایشتە نەخشاوانەی سەر ڕوخساری "بەهۆکراوەکان" و.. لایەنە سەرسووڕهێنەرەکانی میهرەبانیی خواوەندیش کە بە سیمایانەوە دەردەکەون.. هەموو ئەمانە، ئاماژە بۆ"بەدیهێنەرێکی دانا" دەکەن، کە دەیەوێت "توانست"ی خۆی بە بەدیهێنراوە خاوەن هەستەکانی بناسێنێت و خۆی لای ئەوان خۆشەویست بکات.

ئەی هۆپەرستی هەژار!

ئەم سێ ڕاستی‌یە گرنگەی خستماننە بەردەستت، بە چی لێك دەدەیتەوە و.. چۆن دەتوانیت بە گومان و ئەندێشەکانت خۆت قایل بکەیت؟

ئەگەر مرۆڤێکی هۆشمەندیت، ئەوا پەردەی "هۆکارەکان" بدڕێنە و بڵێ:

(هەر خوای گەورەیە کە تەنیا و بێ‌هاوبەشە و، بەدیهێنەری هەموو شتێکە).

بەم جۆرە خۆت لە گومانە ڕێ لێ‌ونکەرەکان ڕزگار بکە.

پەنجەرەی بیست‌وهەشتەم

(وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّموَاتِ وَالارْضِ وَاخْتِلافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ اِنَّ في ذلِكَ لآياتٍ لِلْعالِمِينَ) (الروم: ٢٢).

که سەرنج لەم بوونەوەرانە دەدەین، ئەوا لە هەموو شتێك‌دا، هەر لە خانەکانی لەشەوە تا دەگاتە تێکرای جیهان بە گشتی، داناییەکی گشتی و ڕێك‌وپێکی‌یەکی وردی تێدا دەبینین..

هەروەها کە سەیری خانەکانی لەش دەکەین، هەست دەکەین بەپێی فەرمانەکانی ئەو کەسەی چاوی لە بەرژەوەندییەکانی هەموو جەستەوەیە و کاروباریان بەڕێوە دەبات، کارسازی(تدبیر)یەك هەیە کە بەوپەڕی گرنگی کاروباری ئەو خانە هەرە بچووکانە ڕێك‌دەخات.

هەروەك بەشێك لە خۆراك بە شێوەی "چەوری" لە ناوەوەی جەستەدا پاشەکەوت دەکرێت، تاکو لە کاتی پێویست‌دا بەکاربهێنرێت، بە هەمان جۆر ئەو خانە بچووکانەش توانایەکی تایبەتی وردی پاشەکەوت کردنیان هەیە، کە بەوپەڕی دانایی بەڕێوە دەبرێت..

پاشان کە سەیری ڕووەکەکان دەکەین، دەبینین بە پەروەردەکردنێکی تایبەتیی وەها سەرپەرشتی دەکرێن کە ڕووەك بەرەو مەبەستی خۆی سەردەخات، لە نێوان بەرنامەیەکی دانایانەی وەهاش‌دا کە لەوە مەحکەمتر هەرگیز بە ئەندێشەی کەس‌دا نایەت..

کە سەیری زیندەوەران دەکەین، دەبینین لە ناوجەرگەی کەرەمێکی هەرە زۆردا دەژین..

کە سەیری گۆشە و پایە و لاکانی ئەم گەردوونە مەزنە دەکەین، دەبینین بەڕێوەبردن و کارسازی‌یەکی لەوپەڕی مەزنی‌دا لە هەموو لایەکیەوە دەورەی داوە و، ئەم گەردوونە بەرەو چەندین ئامانج و مەبەستی گەورە گەورە دەبەن..

کە سەیری تێکڕای گشتیی ئەم گەردوونە دەکەین، وەك وڵاتێکی ڕێك‌وپێك، یان شارێکی قەشەنگ، یان کۆشك‌و تەلارێکی بڵند لە بەرچاوماندا خۆی

دەنوێنێت و، چەندین ڕێسای وردەکاریی وای تێدا دەبینین کە گەردوون بەرەو گەیشتن بە چەندین دانایی و مەبەستی بەرز بەرز دەبەن و بەرزی دەکەنەوە..

جا هەروەك لە "هەڵوێستی یەکەمی وتەی سیودووهەم"دا چەسپاندمان:

بوونەوەران لەناو خۆیاندا، هەر لە گەردیلەکانەوە تا دەگاتە گەلەستێرەکان، بە پەیوەندییەکی مەعنەویی ئەوەندە توندوتۆڵ پەیوەستەی یەکترن کە دەرفەتیان بە ئەندازەی یەك گەردیلەیش بۆ دەستتێوەردانی هیچ هاوبەشێك نەهێشتووەتەوە. چونکە گەر کەسێك هەموو گەلەستێرە و ئەستێرە و هەسارەکان نەکات بە ژێربار و ڕامکراوی فەرمانی خۆی و، جڵەوی هەموویانی بەدەستەوە نەبێت و دەستکاریی کاروباریان نەکات.. هەرگیز ناتوانێت فەرمانی خۆی تەنانەت لە تاکە گەردیلەیەکیشدا جێبەجێ بکات. گەر (بە دەستەواژەیەکی تر) ئەمە دەربڕین، دەڵێین:

(ئەو کەسەی پەروەردگاری ڕاستەقینەی یەك تاقە گەردیلە بێت، دەبێ هەر ئەویش خاوەنی گشت کاروبارەکانی هەموو گەردوون بێت).

لەبەر تیشکی ڕووناکیی ئەوەی لە "هەڵوێستی دووهەمی وتەی سیودووهەمدا" چەسپاندوومانە و ڕوونمان کردووەتەوە، دەڵێین:

ئەو کەسەی نەتوانێت بەسەر هەموو ئاسمانەکاندا زاڵ ببێت، ناشتوانێت وێنەی هێڵەکانی ڕوخساری مرۆڤ بکێشێت. واتە: کەسێك پەروەردگاری هەموو شتێکی ناو ئاسمانەکان و زەوی نەبێت، ناشتوانێت نیگاری هێڵەکانی ڕووی مرۆڤ بکێشێت و نیشانە جوداکەرەوەکانی تێدا دابنێت!

بەم جۆرە، پەنجەرەیەکی فراوانی بە ئەندازەی گەردوون لە بەردەمی خۆتدا دەبینیت. جا ئەگەر لێیەوە بڕوانیت، ئەوا بە چاوی ژیری ئەم ئایەتە پیرۆزانەت بەرچاو دەکەوێت کە لەسەر لاپەڕەکانی گەردووندا بە پیتی گەورە و ڕوون نووسراونەتەوە:

﴿**اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ * لَهُ مَقَالِيدُ السَّموَاتِ وَالأَرْضِ**﴾ (الزمر: ٦٢-٦٣).

جا ئەو کەسەی نەتوانێت ئەم پیتە زەق و گەورانە ببینێت کە لەسەر لاپەڕەی بوونەوەراندا نووسراون، دەبێ یەکێك بێت لەم سێ کەسە:

یان "ژیری"ی لەدەست دابێت..

یان "دڵ"..

یاخود ئاژەڵ بێت لە شێوەی مرۆڤدا!

پەنجەرەی بیستونۆهەم

(وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ) (الإسراء:٤٤).

لە بەهارێکی ئەو دەمانەی نامۆ و ئاوارە بووم، ڕۆژێکیان هاودەم لەگەڵ ئەو نامۆیی‌یەم، لە ئەندێشەدا ڕۆچووبووم و، لەگەڵ "بیر"دا گەشتم دەکرد و، بەدەم ئەندێشە و تێڕامانیشەوە بەڕێدا دەڕۆشتم، تا بەم حاڵەوە هەنگاوەکانم بۆ سەر تەپۆڵکەیەکی سەوزی جوانیان بردم.. کە گەیشتم و چاوم بەم لا و ئەو لای خۆمدا گێڕا گوڵێکی گەشی زەردم بەو قەدپاڵە سەوزەوە بینی کە بە شەرمەوە بۆی دەڕوانیم و سەری هێنایە لامەوە و بە گوفتارێکی پڕ لە سۆزی خۆشەویستی لەگەڵمدا دوا..

ئەم دیمەنە گەلێ کاریتێکردم و، هەستی بە جارێ جووڵاندم و تاسە و سۆزی لە ناخمدا بۆ چەندین گوڵی هاوچەشنی خۆی بزواند کە لە ڕۆژانی پێشووی تەمەنمدا بە یەکتر گەیشتبووین، چ لە شارەکەی خۆم (وان) و، چ لە شارەکانی تردا کە جار لە دوای جار باوەشیان بۆ نامۆیی و ئاوارەییم دەکردەوە و لە ئامێزیان دەگرتم..

یەکسەر لەمەوە، ئەم واتایەم بە دڵدا هات، وا وەك خۆی دەیگێڕمەوە:

ئەم گوڵە ناسکە = لە ڕاستیدا = "مۆر"ێکە بەسەر لاپەڕەی جوانی‌یەوە و خواوەندی بەدیهێنەری "جوانی" نامە سەوزەکەی خۆی پێ مۆردەکات کە بۆ جیهانی ناردووە. کەواتە کەسێك ئەم گوڵە جوانە مۆر و نەخشی بێت بەسەر ئەم ڕایەخە سەوزەوە، ئەوا هەرچی جۆری ئەم گوڵەش هەن، هەموویان مۆری ئەون

بەسەر ڕایەخی تێکڕای زەوییەوە و، چەند نیشانەیەکن یەکێتیی سنعەتی ئەو دەردەخەن.

دوای ئەم وێنە ئەندێشەییە، یەکسەر ئەم بۆچوونەم بە دڵدا هات:

هەر مۆرێك بەسەر هەر نامەیەکەوە ببێت، لە ڕاستیدا پێناسەرێکە بۆ ناسینی خاوەنی ئەو نامەیە. کەواتە ئەم گوڵە مۆرێکی میهرەبانییە بەسەر نامەکەی خواوەندی میهرەبانەوە. نامەکەش قەدپاڵی ئەم تەپۆڵکە بچووکەیە کە وشە ڕەوانەکانی: ڕووەك و گوڵ و گیاکانی تێدا نووسراون و، چەندین جۆری نەخش‌ونیگاری دانایانەی وردەکاری تێدا هەڵکەندراوە.. کەواتە ئەم نامەیە هی خاوەنی ئەم مۆرەیە.

پاشان لەم تێڕامانەدا پتر ڕۆچووم، دەبینم ئەم قەدپاڵەم لە بەرچاودا گۆڕرا و بوو بە مۆرێکی مەزن و ڕوون بەسەر نامەی ئەم دەشتاییە فراوانەوە.. ئنجا دەشتاییەکەی بەردەمیشم وەك نامەیەکی جوانی میهرەبانیی خواوەند هاتە بەرچاو کە ئەم قەدپاڵە جوان و ڕەنگینە مۆرەکەی بوو.

ئەو بۆچوونەم منی گەیاندە ئەم ڕاستییە:

هەروەك هەرچی مۆرە بەسەر هەر نامەیەکەوە ئاماژە بۆ خاوەنەکەی دەکات.. هەموو شتێکی تریش وەك مۆر وایە، چونکە ئەو شتە هەموو شتانی دەوروبەری خۆی دەگێڕێتەوە بۆ بەدیهێنەری میهرەبانی خۆی و بەوی دەسپێرێت و، مۆرێکی میهرەبانیی خواوەندە، چونکە هەموو شتێکی دەوروبەری نامەیەکی بەدیهێنەری میهرەبانیەتی.

بەم پێیە بۆمان دەرکەوت کە هەرچی شت هەیە، دەبێت بە پەنجەرەیەکی مەزنی "یەکتاناسی"، بە ڕادەیەك کە هەموو شتێك بە خوای تاك و تەنیا دەسپێرێت. چونکە هەموو شتان، بە تایبەت زیندەوەران، دارای ئەوەندە نەخش و نیگاری دانایانە و وردەکاریی ناوازەن، کە ئەو کەسەی بەم شێوەیە بەدیی‌هێناون، دەشتوانێت هەموو شتێکی تر بەدی‌بهێنێت. واتە: ئەو کەسەی نەتوانێت هەموو شتێك بەدی‌بهێنێت، هەرگیز ناشتوانێت یەك دانە شت بەدی‌بهێنێت.

ئەی مرۆڤی بێ‌ئاگا!

به جوانی له ڕووی بوونەوەران ورد بەرەوە. دەبینیت ڕووی ئەم بوونەوەرانە چەند نامەیەکی تێکەڵی یەکترن و لە لایەن خواوەندی تاك و صەمەدەوە نێرراون.. هەروەها دەبینیت هەریەك لەم نامانەش چەندین مۆری لەژمارەبەدەری "یەکتاناسی"یان لەسەر نەخشاوە.

ئایا کێ هەیە پڕکێشیی ئەوە بکات کە شایەتیدانی ئەم هەموو مۆرە لەژمارەنەهاتووانە بەدرۆ بخاتەوە؟

چ هێزێك لە توانایدایە ئەم شایەتی‌یە ڕاستگۆیانە بێدەنگ بکات؟

تۆیش ئەگەر بە گوێی دڵ گوێ بۆ هەرکام لەو نامانە ڕابگریت، ئەوا گوێت لێ دەبێت کە دەڵێت:

"أشهد أن لا إله إلاّ الله"!

پەنجەرەی سیەهەم

(**لَوْ كانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ اِلاّ اللهُ لَفَسَدَتَا**) (الانبياء:٢٢).

(**كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلاّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ**) (القصص:٨٨).

ئەم پەنجەرەیە زانایانی زانستی "کەلام" لێیەوە ڕوانیویانە، کاتێ کە لە پێناوی چەسپاندنی "بوون"ی خواوەندا ڕێی هێنانەوەی بەڵگەکانی "ئیمکان" و "حدووث"یان دەگرتەبەر.

ئێمەش لە کاتێکدا درێژیی ئەو بەڵگانە بە کتێبەکانی ئەو زانایانە دەسپێرین، وەك "شرح المواقف" و "شرح المقاصد"، لە هەمان کاتدا چەند تیشکێکی لێشاوی نووری قورئانی پیرۆز لێرەدا باس دەکەین، کە لەم پەنجەرەیەوە هاتنە ژوورەوە و ڕۆشتنە ناو ناخی دڵمەوە:

"فەرمانڕەوایی" یاخود "کاربەدەستی" بە چەشنێکە هەرگیز بە هاوبەشی و مونافەسە و دەستتێوەردان قایل نابێت و دەست بە ڕوویانەوە دەنێت، لە لایەنی هەر کەسێکەوە بن. بەهۆی ئەمەوەیە کە دەبینین ئەگەر دوو کوێخا لە یەك گوندا بن، ئەوا ڕێسای ئەو گوندە بە جارێ تێكدەچێ و، ئاسایش و

حەوانەوەی خەڵکی دەشێوێت. یان ئەگەر دوو بەڕێوەبەر لە ناوچەیەك، یان دوو پارێزگار لە پارێزگەیەكدا بن، ئەوا شیرازەی کاری ئەو شوێنە دەبچڕێت و تەڕ و وشك تێکەڵ بە یەکتر دەبن. یان ئەگەر دوو پادشا لە یەك وڵاتدا بن، ئەوا ئاشووب لە هەموو لایەکی وڵاتدا پەرە دەسێنێت و ئەوەندە ئاژاوە و پشێوی دەنێنەوە کە ئەنجامی گەلـێ ناهەموار و بەسوێی لـێ دەبێتەوە.

جا لە کاتێكدا "مرۆڤ" کە بێ دەستەڵات و کۆڵەوارە و هەردەم پێویستی بە یارمەتیی کەسانی تر هەیە و، جگە لە سێبەرێکی هەندەکیی زۆر لاوازی "فەرمانڕەوایی و کاربەدەستی" چیی تری نییە، تا ئەم ڕادەیە دەستتێوەردانی هیچ کەسێك لە کاروباریدا قبووڵ نەکات و، بە توندی دەست بە ڕووی مونافیسی خۆیەوە بنێت..

بەڵێ، کە مرۆڤی کۆڵەواری بێدەستەڵات، ئەمە حاڵی بێت، دەبێ فەرمانڕەوایی و کاربەدەستیی خواوەندی بەتوانای خاوەن توانستی ڕەها و پادشای هەرە مەزنی پەروەردگاری جیهانیان چۆن بێت؟

بۆ خۆت لە یاسای "ڕەتدانەوەی دەستتێوەردان"(رد المداخلة) بکۆڵەرەوە و، بزانە چۆن بەسەر هەموو گەردووندا زاڵ و بەدەستەڵاتە واتە "تاك و تەنیایی" لە داخوازییەکانی "خوایەتی و پەروەردگاری"ن و لێیان جیا نابنەوە.

ئەگەر داوای بەڵگەی بێ گومان و شایەتی ڕاست لەسەر ئەمە دەکەیت، ئەوا فەرموو سەیری ئەو پێکەوەگونجانە هەرە جوان و ڕێسا یەکجار تەواوە بکە کە لە گەردووندا دەبینرێن..

کە سەیر دەکەیت، ڕێسای ناوازە لە هەموو شتێكدا دەدۆزیتەوە، هەر لە باڵە مێشێکەوە تا دەگاتە چراکانی ئاسمان. ئەم ڕێسا هەرە ڕێكوپێك و پڕ لە وردەکاری و تەواوە کارێك دەکات ژیریی مرۆڤ سەری لە بەردەمدا سووڕبمێنێت و بە سەرسامییەوە "سبحان الله" و "ماشاء الله" و "تبارك الله" بکات و، لە بەردەم مەزنیی داهێنەریدا بکەوێتە سوژدەبردن. چونکە ئەگەر بە ئەندازەی گەردیلەیەکیش جێگای هیچ هاوبەشێك لە گەردووندا ببوایە، یان هەر جۆرە خۆهەڵقورتاندن و دەستتێوەردانێك لە کاروباری گەردووندا بکرایە، ئەوا

ڕێسای ئاسمانەکان و زەوی بە جارێ تێکدەچوو و، شوێنەواری ئەم تێکچوونەش بە ئاشکرا دەبینرا و، ئەم وێنە ناوازە و جوانەی ئێستای بەردەممان نەدەما..
فەرمایشتی خواوەند چەندە ڕاستە کە دەفەرموێ:

(لَوْ كانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ اِلاّ اللهُ لَفَسَدَتَا) (الأنبياء:٢٢)!

لە ڕاستیدا ئەم ئایەتە پیرۆزەی کە دەفەرموێ:

(فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ * ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئاً وَهُوَ حَسِيرٌ) (الملك:٣=٤)..

ئەوە دەردەخات کە هەرچەندە (مرۆڤ) بە وردی و لێبڕان بۆ "ناتەواوی" لە ئاسمانەکاندا بگەڕێت، ئەوا بە مفتە ماندوو دەبێت و لە ئەنجامدا بە نائومێدی دەگەڕێتەوە. ئەمەش ئەوەمان تێدەگەیەنێت کە ڕێسا و ڕێکوپێکیی ناو گەردوون لەوپەڕی تەواویدایە. واتە ڕێکوپێکیی بوونەوەران شایەتێکی ڕاست و بێگومانن لەسەر "یەکتایی" خواوەند.

سەبارەت بە "حدووث"ەوە، زانایانی "کەلام" وتوویانە:

(ئەم جیهانە جیهانێکی بگۆڕە، هەرچی بگۆڕیشە تازە پەیدا بووە، هەموو پەیدابوویەکیش دەبێ پەیداکەر، واتە: بەدیهێنەرێکی ببێت، کەواتە دەبێ گەردوون بەدیهێنەرێکی ئەزەلی و پەیدانەبووی ببێت).

ئێمەیش دەڵێین:

بەڵێ ڕاستە، گەردوون تازە پەیدا بووە، چونکە ئێمە لە هەموو چەرخ و ساڵ و تەنانەت لە هەموو وەرزێکدا جیهانێك دەبینین کۆچ دەکات و جیهانێکی تری دەچێتەجێ.. چەندین بوونەوەر دەڕۆن و هی تر دێنە جێیان.

تەنها خواوەندی بەتوانای شکۆمەندە کە هەموو ساڵێك، بەڵکو هەموو وەرزێك، تەنانەت هەموو ڕۆژێك ئەم جیهانە لە نەبوونەوە بەدیدەهێنێت و، دەیخاتە پێش چاوی خاوەن هەستان، پاشان دەیباتەوە بۆ جیهانی پەنهانی "غەیب" و هی تر دەهێنێتە جێی. بەم چەشنە یەك لە دوای یەك بە بەردەوامی بڵاویان دەکاتەوە

و، ئەم جیهانانە بە شێوەی زنجیرە لە دوای زنجیرە بەسەر تەنافی "کات"دا هەڵدەواسێت.

دەبینیت "بەهار" موعجیزەیەکی ئاشکرای خواوەندی بەتوانای مەزنە، کە شتانی لە نەبوونەوە تێدا بەدیدەهێنێت و، لە "نەبوون" دەم بە دەم ئەو جیهانە بەرینانە نوێ دەکاتەوە.

ئەو کەسەی کە ئەو جیهانانەی بەهار لە نێوان جیهانی مەزندا دەگۆڕێت و هەردەم نوێیان دەکاتەوە، تەنها خواوەندی پەروەردگاری جیهانیانە کە ڕووی زەویی کردووە بە سفرە و خوانێکی پڕ لە ناز و نیعمەت بۆ میوانە ئازیز و بەڕێزەکانی.

لە بارەی "ئیمکان"یشەوە، زانایانی "کەلام" وتوویانە:

(هەردوو لاکەی ئیمکان یەکسانن).

واتە: ئەگەر "بوون" و "نەبوون" سەبارەت بە هەر شتێك یەکسان بوون، ئەوا دەبێ تەرجیحدەر و بەدیهێنەرێك ببێت بوونی بەسەر نەبوونیدا تەرجیح بدات و تای تەرازووی "بوون"ی قورس بکات و بەدیی بهێنێت.

چونکە دیارە شتی مومکین = واتە ئەوەی کە بشێت ببێت یان نەبێت = ناتوانێت شتێکی مومکینی وەك خۆی بهێنێتەدی. دەنا هاتنەبوونی مومکینی وا بریتی دەبێت لە زنجیرەیەك بازنەی داخراو لە "مومکینات"!

کەواتە پێویستە و دەبێ "بوون"ێك ببێت شتان بەدیبهێنێت. واتە: دەبێ "واجب الوجود" بۆ ئەم مەبەستە ببێت.

زانایانی زانستی کەلام بیری "دەور" و "تەسەلسول"یان[2] پووچەڵ کردووەتەوە و، بە تەواوی چەســپاندوویانە کە بیرێکی بەتاڵە و، زنجیرەی: "هۆکار و، بەهۆکراو"یان بچڕاندووە و، بەمەش خواوەندی "واجب الوجود"یان چەسپاندووە.

ئێمەیش دەڵێین:

پیشاندان و دەرخستنی مۆری تایبەتیی بەدیهێنەری مەزن کە هەموو شتێکی پێ مۆر کراوە، گەلێ ئاسانتر و بەهێزتر و ڕوونترە لە چاو بەڵگەی بچڕاندنی زنجیرەی هۆکارەکان، بۆ مەبەستی گەیشتن بە چەسپاندنی بەدیهێنەری گەردوون!

هەموو "وتەکان" و "پەنجەرەکان" کە ئەوانیش لە وتەکانن، ئەم ڕێبازە ئاسان و بێ گومانەیان گرتووەتەبەر. لەگەڵ ئەوەشدا، باسی "ئیمکان" گەلێ فراوانە، چونکە لە چەند ڕوویەکی لەژمارەبەدەرەوە بەدیهێنەر دەچەسپێنێت و، تەنها ئەو ڕێگایە نییە کە زانایانی کەلام بە بچڕاندنی زنجیرەی هۆکارەکان بۆ چەسپاندنی خواوەند گرتوویانەتەبەر، بەڵکو ڕێیەکی تابلێیی فراوانی بێسنوورە. چونکە مرۆڤ دەگەیەنێتە ناسینێکی بێسنووری خواوەندی "واجب الوجود".

ڕوونکردنەوەی ئەمەش، بەم جۆرەی خوارەوەیە:

لە کاتێکدا هەموو شتێك لە بارەی: بوون و، سیفەت و، ماوەی مانەوە و، ژیانیدا چەندین ئیمکان و گریمانی لەژمارەبەدەری لە ڕێگادایە، ئا لەم کاتەدا، دەبینیت لە نێوان ئەو هەموو ڕووە لەسنووربەدەرانەی لە ڕێی بوونیدان، ڕێیەکی ڕێك‌وپێکی تایبەت بە خۆی دەگرێتەبەر و، هەموو سیفەتەکانی بە هەمان شێوە و لە هەمان ڕێی تایبەتییەوە پێدەبەخشرێت، بەڵکو لەوەش زیاتر، ئەوەتا چەند سیفەت و حاڵەتێکی تایبەتیی پێ دەدرێت و بۆی دیاری دەکرێت، کە بە بەردەوامی لە ماوەی ژیان و مانەوەی دنیایدا یەك لە دوای یەك دەیانگۆڕێت.

کەواتە ئەمەی کە هەموو شتێك بەرەو ڕێگایەکی دیاریکراو دەداتەبەر و، ئەم ڕێیەی = کە دەیگەیەنێتە چەندین حیکمەتی دیاریکراو = لە نێوان چەندەها ڕێی تری لەژمارەبەدەردا بۆ هەڵدەبژێرێت، تەنها بە ویستی یەکێك دەکرێت کە بە تایبەتی ئەم ڕێیەی بۆ دەستنیشان دەکات و، تەرجیحی ئەم گریمانەی لە نێوان ئەوانی تردا بۆ دەدات و، بەدیهێنەرێکی دانا ئەمەی بۆ بەدیدەهێنێت[3] چونکە دەبینیت هەموو شتێك پۆشاکی چەندین سیفەتی ڕێك‌وپێکی دەکرێتەبەر و، چەندەها حاڵەتی ڕێك و تەواوی بە تایبەتی بۆ دیاری دەکرێت. پاشان ئەم شتە دەدرێتەبەر تا دەبێت بە "بەشێك" لە لەشێکی پێکهاتوودا و، بەم جۆرە لە تەنیایی ڕزگاری دەبێت و، بەمەش ڕێی ئیمکان و گریمانەکان پتر دەبن. چونکە ئەم "بەشە" دەتوانێت هەزاران شکڵ و شێوە لەو لەشەدا وەربگرێت. کەچی دەبینین

بارێکی دیاری کراوی پڕ لە سوود و بەرژەوەندیی پێدەبەخشرێت و لە نێوان چەندەها باری لەژمارەبەدەری بێ‌سووددا ئەمەی خۆی بۆ هەڵدەبژێررێت. واتە: بەرەو ئەنجامدانی چەندین فەرمانبەریی گرنگ و، بۆ گەیشتن بە چەندەها سوودی جۆراوجۆر لەو لەشە پێکهاتووەدا، دەدرێتەبەر..

پاشان دەبینین ئەم بەشە، دەبێ بە بەشێك لە لەشی پێکهاتوویەکی تردا و، بەم کارەش ڕێگاکانی ئیمکان و گریمانەکان گەلێ زیاتر دەبن، چونکە ئەم لەشەیش دەگونجێ بە هەزاران جۆر و شێوە پێك بێت. کەچی دەبینین بارێکی دیاری کراوی لە نێوان هەزاران تەرز و جۆر و شێوەدا بۆ هەڵدەبژێررێت و، بەرەو ئەنجامدانی چەندەها کار و فەرمانبەریی تر، دەدرێتەبەر..

هەروەها تا زیاتر بەم چەشنە لەناو گریمانەکاندا ڕۆبچیت، پتر بۆت ڕوون‌دەبێتەوە کە ئەم هەموو ڕێگایانە دەت‌گەیەننە: "کارسازی دانا" و.. قەناعەتی تەواویشت پێدەبەخشن کە هەموو شتێك بە فەرمانی "فەرماندەرێکی زانا" بەرەو کار و فەرمانبەریی خۆی دەبرێت.

چونکە = ئاشکرایە = هەرچی شتی پێکهاتوو هەیە، لە چەند "بەش"ێك پێك‌هاتووە. ئەم بەشانەیش لە چەند بەشێکی تر... هتد.. ئنجا یەك بە یەکی ئەم بەشانە لە شوێنی تایبەتی و دیاری کراوی پێکهاتووەکەدا دانراون و دەبێ کاری تایبەتیی خۆیان لەو شوێنەدا جێ‌بەجێ بکەن. دەبینیت پەیوەندیی نێوان بەشەکانی هەموو پێکهاتوویەك وەك پەیوەندیی سەرباز وایە لەگەڵ پەل و، لق و، تیپ و، لەشکرەکەی‌دا تەنانەت لەگەڵ سوپادا بە گشتی. چونکە پەیوەندی‌یەکی دیاری کراوی دانایانەی لەگەڵ هەموو ئەو پێکهاتووە سەربازی‌یە تێك‌ئاڵۆزاوانەدا هەیە و، لەگەڵ هەریەکەیاندا چەند کارێکی گرنگی ڕێکی دیاری کراوی لە ئەستۆدایە. بە چەشنی ئەو خانەیەی وا لە بیلبیلەی چاوت‌دا.. ئەوەتا ئەو خانەیە پەیوەندیی فەرمانبەری‌یانەی لەگەڵ چاوت‌دا هەیە و، فەرمانبەریی دانایانەی بەرژەوەندی‌دەری سەبارەت بە تێکڕای "سەر"یش هەیە، بە ڕادەیەك کە ئەگەر شتێکی بچووکی هەندەکی لەگەڵ ئەو خانەیەدا تێکەڵ ببێت، ئەوا ویستی ئەو مرۆڤە دەئاڵۆزێت و تێك‌دەچێت.

ئنجا ئەم خانەیەی وا لەناو بیلبیلەی چاوتدا، پەیوەندییەکی تایبەتیی لەگەڵ خوێنبەرو خوێنهێنەر و دەمارەکاندا، تەنانەت پەیوەندیی فەرمانبەرییانەی لەگەڵ هەموو لەشدا هەیە..

ئەم کارە ئەوەمان بۆ دەچەسپێنێت کە ئەم خانە ناوبراوە ئەو جێگا تایبەتییەی لە بیلبیلەی چاودا پێبەخشراوە و لە نێوان هەزار شوێندا تەنها ئەوێی بۆ هەڵبژێرراوە، تاکو ئەو کارانە ئەنجام بدات.. خۆ ئەمەش بە دانایی بەدیهێنەرێکی دانا نەبێت هەرگیز دروست ناکرێت و نایەتەدی..

بەم جۆرە، هەموو ئەو "مومکینانەی" کە لەم گەردوونەدان، هەموویان بەم چەشنە و لەسەر ئەم تەرزەن، هەریەکەیان چ خودی خۆی، چ سیفەتەکانی، بە زمانی تایبەتیی خۆی، دروستکەری خۆی ڕادەگەیەنێت و، بەوەش کە تەنها یەك ڕێ لە نێوان چەندین ڕێ و ئیمکانی لەسنووربەدەردا دەگرێتەبەر، شایەتی لەسەر دانایی ئەو بەدیهێنەرەی خۆی دەدات. ئنجا تا زیاتر بڕواتە ناو لەشێکی پێکهاتووی ترەوە، ئەوا بە زمانێکی تر و لە نێوان ئەو ڕێگا مومکینە لەژمارەبەدەرانەدا بەدیهێنەر و دروستکەری خۆی پتر ڕادەگەیەنێت.

بەم پێیە، هەرچی شت هەیە، بە ئەندازەی ژمارەی ئەو ڕێگە مومکینە لەژمارەبەدەرانەی لە ڕێیدان و، بە ئەندازەی ژمارەی پێکهاتووەکان و ئیمکانەکان و پەیوەندییەکانی نێوانیان تا دەگاتە گەورەترین پێکهاتوو.. شایەتی لەسەر دروستکەری دانای خۆی و، ویست و بژێرکاریی ئەو بەدیهێنەرە دەدات.

چونکە ئەو کەسەی شتێك بە داناییەکی تەواو لە هەموو پێکهاتوویەکدا دابنێت و، پارێزگاریی پەیوەندییەکانی نێوانیان بکات، دەبێ تەنها ئەو کەسە بێت کە بەدیهێنەری هەموو پێکهاتووەکانە.

واتە تەنها یەك شت وەك شایەتێك وایە کە هەزاران زمانی ببێت و بە هەر هەموویان شایەتی لەسەر بوونی خواوەند بدات. تەنانەت نەك هەزاران شایەتی، بەڵکو بە ئەندازەی ژمارەی سیفەت و، ژمارەی پێکهاتووەکانی هەموو بوونەوەرێك، شایەتی لەسەر: "بوون و، دانایی و، ویست و، بژێرکاریی خواوەند" هەیە.

بەم چەشنە، لە گۆشەی "ئیمکان"ەوە چەندین شایەتیی لە سنوور و ژمارەبەدەر دێن و، دەبن بە بەڵگە لەسەر خواوەندی "واجب الوجود".

دەسا ئەی مرۆڤی بێئاگا!

ئایا گوێ کەڕکردن لە ئاستی ئەم هەموو شایەتییانەی کە زایەڵەیان تێکڕای گەردوونی پڕ کردووە، ئەوپەڕی کەڕی و نەزانی نییە؟

پەنجەرەی سیویەکەم

(**لَقَدْ خَلَقْنَا الاِنْسَانَ في اَحْسَنِ تَقْويمٍ**) (التين:٤).

(**وَفي الاَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ * وَفي اَنْفُسِكُمْ اَفَلا تُبْصِرُونَ**) (الذاريات:٢٠=٢١).

لێرەدا لە بەردەم پەنجەرەی "مرۆڤ"داین، لە ڕێی دەروونی مرۆڤەوە دەڕوانینە نووری "یەکتاناسی".

ئەو کەسەی دەیەوێت بە درێژی لەم باسە شارەزا ببێت، ڕەوانەی دەکەین بۆ لای ئەو کتێبە زۆرانەی کە لە لایەن هەزاران ئەولیا و پیاوچاکانەوە نووسراون، ئەوان لەو کتێبانەیاندا بە درێژی لە "دەروون"ی مرۆڤ کۆڵیونەتەوە. بەڵام حەز دەکەین لێرەدا پەنجە بۆ چەند ئاماژەیەك ڕابکێشین کە لە لێشاوی نووری قورئانی پیرۆزەوە وەرگیراون. ئەویش بەم جۆرەی خوارەوە:

(مرۆڤ نوسخەیەکە لە گەردوون، هەرچی تایبەتکاری لە گەردووندا هەن، هەموویان لە مرۆڤدا کۆکراونەتەوە. تاکو مرۆڤ هەست بە هەموو ناوە جوان و درەوشاوەکانی خواوەند بکات).

بۆ ڕوونکردنەوەی ئەمە، ئەوەندە بەسە کە لە "وتەی یازدەهەم" و چەند پەیامێکی تردا باسمان کردوون. بەڵام لێرە تەنها "سێ خاڵ" لەم بارەوە ڕوون دەکەینەوە:

خاڵی یەکەم:

مرۆڤ لە "سێ ڕووەوە" ئاوێنەیەکی ڕەنگدەرەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورەیە:

ڕووی یەکەم: هەروەك "تاریکی" هۆی بینینی "ڕووناکی"یە، واتە تاریکیی شەو تا زیاتر بێت، جوانتر و ڕوونتر ڕووناکی دەردەخات.. مرۆڤیش وایە، بە: لاوازی و، کۆڵەواری و، هەژاری و، پێداویستی و ناتەواوییەکانی.. توانای خواوەندی بەتوانای شکۆمەند و، هێزە مەزن و، دەوڵەمەندییە ڕەها و، میهرەبانییە فراوانەکەی ئەو خوا گەورەیە، دەردەخات و دەیناسێنێت..

مرۆڤ بەمە وەك ئاوێنەیەك وایە، گەلێ درەوشانەوەی سیفەتەکانی خواوەندی مەزنی تێدا دەردەکەوێت. بەڵکو ئەو لاوازییە توندوتیژەی هەیەتی و، ئەو دوژمنە زۆر و لە سنووربەدەرانەی کە ئەم لا و ئەو لایان لێ گرتووە، وا لە مرۆڤ دەکەن هەمیشە بە دوای "پاڵپشت" و "پشتیوان"ێكدا بگەڕێت تاکو پاڵی پێوە بدات و پشتی پێ ببەستێت. خۆ دیارە ویژدان(وجدان)ی تینووی مرۆڤ جگە لە "خوای گەورە" کەسی تر بۆ ئەم مەبەستە نادۆزێتەوە!

ئنجا مرۆڤ ناچارە بۆ "خاڵ"ێك بگەڕێت کە سەرچاوەی "یارمەتیدانی" بێت و هەردەم بەدەمیەوە بێت و، پێداویستییە لەبن‌نەهاتووەکانی لەو وەربگرێت و، هەژارییە بێ کۆتاییەکەی خۆی پێدابپۆشێت و، هیوا و ئاواتە نەبڕاوەکانی پێ تێروپڕ بکات..

کە مرۆڤ لەم ڕووەوە بە دوای ئەم خاڵەدا دەگەڕێت، لە ئەنجامدا بۆی دەردەکەوێت کە چار نییە تەنها ئەوە نەبێت پاڵ بە دەوڵەمەندێکی میهرەبانەوە بدات و پشتی پێ ببەستێت. لەبەر ئەوە، بە نزا و لالانەوە هەمیشە لێی دەپاڕێتەوە.

واتە لە ویژدان(وجدان)ی هەموو مرۆڤێكدا دوو پەنجەرەی بچووك هەن لە ڕووی: "خاڵی پشت‌بێ‌بەستن" و "خاڵی یارمەتی لێ‌وەرگرتن"ەوە.. مرۆڤ لەم دوو پەنجەرەیەوە دەڕوانێتە دیوانی پڕ لە میهرەبانیی خواوەندی بەتوانای میهرەبان.

ڕووی دووهەم: لە بارەی ئەوەی کە: مرۆڤ ئاوێنەیەکە بۆ دەرخستن و درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورە..

کە لەم ڕووەوە دەڕوانینە مرۆڤ، دەبینین:

ئەو نموونە بچووکانەی پێی‌بەخشراون لە: زانیاری و، توانست و، بینین و، بیستن و، موڵکداری و، فەرمانڕەوایی و سیفەتەکانی تری هاوچەشنی ئەمانە.. مرۆڤ دەکەن بە ئاوێنەیەکی ئەوتۆ هەموو سیفەتە ڕەهاکانی خوای گەورەی تێدا دەربکەوێت و، ئیتر مرۆڤ لەم ڕێیەوە لە: "زانیاری و، توانست و، بینین و، بیستن و، فەرمانڕەوایی و، پەروەردگاریێتی"ی خوای گەورە تێدەگات. ئەو کاتە بە گوێرەی "سنووورداریی" ئەم سیفەتانە لە لای خۆی، سەر لەو سیفەتە "بێسنوور و ڕەهایانە"ی خواوەند دەردەکات.

دیارە ئەو کاتەی کە مرۆڤ لەمە تێ‌گەیشت، لەگەڵ خۆی دەدوێت و، بە خۆی دەڵێت:

هەروەك من ئەم خانووەم بنیات‌ناوە و زۆر بە چاکی ئاگاداری دروست‌کردنیم و، چاوم لە هەموو لا و بەشەکانیەتی و، بۆ خۆم بەڕێوەی دەبەم، چونکە من خاوەنیم.. دەبێ بە هەمان جۆر ئەم گەردوونە مەزنەش داهێنەر و خاوەنێکی ببێت کە بە تەواوی شارەزا و ئاگاداری هەموو بەشێکی بێت و، چاوی لە هەموو شتێکی گەورە و بچووکیەوە ببێت و، بەم جۆرە سەرپەرشتیی بکات.

ڕووی سێهەم: لەو ڕووانەی کە دەری‌دەخەن مرۆڤ ئاوێنەیەکی ڕەنگدەرەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورەیە، ئەوەیە کە:

مرۆڤ = جگە لە ڕووەکانی پێشوو = ئاوێنەیشە بۆ دەرخستن و پیشاندان و ڕەنگدانەوەی نەخش و نیگارەکانی ئەو ناوە جوانانە لە مرۆڤدا.

ئەم ڕووە بە درێژی لە "هەڵوێستی سێهەمی وتەی سی‌ودووهەم"دا بەم جۆرە باس‌کراوە:

"چییەتی"ی مرۆڤ، کە زۆر شتی تێدا کۆکراوەتەوە، حەفتا نەخش‌ونیگار زیاتری تێدایە، لە نەخش‌ونیگارەکانی ناوە جوانەکانی خوای گەورە. بۆ نموونە:

مرۆڤ بەوەی کە: "بەدیهێنراوە"، ناوی "بەدیهێنەری دانا"ی خۆی ئاشکرا دەکات.. بەوەی جوان دروست کراوە و هەڵسەنگێنراوە، ناوی "ڕەحمان و ڕەحیم"ی خواوەند دەردەخات.. بە چۆنێتیی ڕێکخستن و چاودێری‌کردنی، ناوی "کەریم" و "لەتیف"ی خوای گەورە دەگەیەنێت... هتد.

بەم جۆرە، مرۆڤ چەندین نەخش‌ونیگاری جۆراوجۆری ناوە جوانە جیاجیاکان، بە هەموو ئەندام و کۆئەندام و، ئەندامە مەعنەوی و پەنهانەکانی و، هەموو هەست و شعوورەکانی، دەردەخات. واتە: هەروەك لە ناوەند ناوە جوانەکانی خوادا یەکێکیان ناوی هەرەمەزنی خوای گەورەیە.. بە هەمان جۆر لە نێوان نەخش و نیگارەکانی ئەو ناوانەشدا نەخشێکی هەرەمەزن هەیە کە "مرۆڤە"!

ئەی ئەو کەسەی خۆی بە مرۆڤی ڕاستەقینە دادەنێت!

بۆ خۆت، خۆت بخوێنەرەوە! دەنا هەستەکانت کول دەبن و، ژیریشت وەك سەهۆڵ دەیبەستێت و لە کار دەکەوێت و، ئنجا لە پلەی "مرۆڤایەتی"یەوە بەرەو چەندین پلەی "نزمی" دادەبەزیت.

خاڵی دووهەم:

ئەم "خاڵە" ئاماژە بۆ یەکێك لە نهێنی‌یە گرنگەکانی تەنیایی(الأحدية) دەکات. وا بەم جۆرە ڕوونی دەکەینەوە:

مادەم "گیان"ی مرۆڤ پەیوەندیی لەگەڵ هەموو لاکانی لەشی مرۆڤەکەدا هەیە، بە ڕادەیەك کە وا لە هەموو ئەندام و بەشێکی ئەو لەشە دەکات هاوکاری و یارمەتی‌دانێکی تەواویان لە نێواندا ببێت..

واتە: مادەم "گیان" کە شتێکی نیان و ناسك(لطيفة)ی پەروەردگاری و، یاسایەکی ئەمری‌یە و، بەپێی فەرمانە تەکوینی‌یەکانی خواوەند = کە ئەویش درەوشانەوەی ویستی خواوەندە = بوونی دەرەکیی پێ‌بەخشراوە .. ئەم گیانە، هەموو بەشەکانی لەش بەڕێوەدەبات و سەرپەرشتیی هەموویان دەکات و هیچ شتێك ڕێی ئەمەی لێ‌ناگرێت و.. پێداویستی‌یەکانی هەموو بەشێك لە بەشەکانی لەش جێ‌بەجێ دەکات و.. دوور و نزیکیان سەبارەت بە "گیان"ەوە یەکسانن و، هیچ شتێك ڕێ لە شتی تر ناگرێت. چونکە دەتوانێت هەموو ئەندامەکانی لەش فریای ئەندامێکی تری پێویست بە یارمەتی بخات و، ئەو ئەندامانەی تر بۆ خزمەت‌گوزاریی ئەم ئەندامە بهێنێت و بیانخاتەکار.. بەڵکو دەتوانێت هەموو پێداویستی‌یەکانی گشت بەشەکانی لەش بزانێت و، لە ڕێی ئەم بەشەوە هەموو

لەش بەڕێوەببات.. تەنانەت دەتوانێت بە چاوی هەموو بەشێك لە بەشەكانی لەش بڕوانێت و ببینێت و، بەم جۆرە بۆی دەربكەوێت و بزانێت ئایا لەش ڕووناكیی زیاتری دەست كەوتووە یان نا؟

جا مادەم گیان(ڕۆح)، كە یاسایەكی ئەمریی نێوان یاساكانی خوای گەورەیە، ئەم هەموو توانایەی بۆ ئەنجامدانی ئەم هەموو كارانە هەیە لە جیهانی بچووكدا (كە مرۆڤە).. ئیتر چۆن دەبێت لە توانستی ڕەهای خوای گەورە ئەوە بە گران بزانرێت كە چەندین كاری لەژمارەبەدەر ببیستێت و، چەندین نزای بێ‌سنووری بوونەوەران گیرا بكات؟.. چۆن؟

خوای گەورە چیی بوێت، لە یەك كاتدا دەیكات و، هیچ شتێك ڕێی لێ ناگرێت و نابێتە پەردە و كۆسپ لە بەردەمی‌دا و لە ئەنجامدانی هیچ كارێكی تردا دەستی ناگرێت و.. لە یەك كاتدا هەموویان دەبینێت و دەبیستێت و.. دوور و نزیكی لە لا یەكسانە و.. ئەگەر بیەوێت شتێك بكات، ئەوا هەموو شتێكی بۆ دەهێنێت و ئامادەی دەكات.. هەر شتێك لەناو شتی تردا بێت، خوای گەورە دەیبینێت و، دەنگی هەموو شتێك دەبیستێت و، بە هەموو شتێك هەموو شتێ دەزانێت، چونكە ئەو خواوەندە گەورەیە، پەروەردگاری هەموو شتێكە.

خاڵی سێهەم:

"ژیان" چییەتی‌یەكی مەزن و گرنگ و، فەرمانبەری‌یەكی لەڕادەبەدەر گرنگی هەیە. جا لەبەر ئەوەی ئەم باسە بە درێژی لە پەنجەرەی بیست‌وسێهەم و، وشەی هەشتەمی مەكتووبی بیستەمدا باس‌كراوە، ئەوا خوێنەری بەڕێز ڕەوانەی ئەوێ دەكەین. بەڵام لێرەدا بۆ ئەمانەی خوارەوە ئاگاداری دەكەینەوە:

ئەو نەخش‌ونیگارانەی لەگەڵ ژیاندا تێكەڵ كراون و، لە شێوەی "هەستەكان"دا دەردەكەون، ئاماژە بۆ چەندین ناوی جوانی زۆر و كاروباری تایبەتیی خواوەند دەكەن. كەواتە "ژیان" لەم ڕووەوە، ئاوێنەیەكی ڕەنگدەرەوە و درەخشانی كاروبارە تایبەتی‌یەكانی زاتی خواوەندی زیندووی ڕاگیركەری گەردوونە.

جا لەبەر ئەوەی کاتەکەمان مەودای ئەوەندە فراوان نی‌یە تا ئەم نهێنی‌یە زیاتر بۆ ئەوانە ڕوون بکەینەوە کە هێشتا بەوە ڕازی نین خوای گەورە پەروەردگاریان بێت و، ئەوانەش کە هێشتا نەگەیشتوونەتە پلەی "ئیمانی یەقینی"، لەبەر ئەوە، وا ئەم دەرگایە لێرەدا دادەخەین.

پەنجەرەی سی‌ودووهەم

(هُوَ الَّذِي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللهِ شَهِيداً * مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ) (الفتح:٢٨=٢٩).

(قُلْ يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنِّي رَسُولُ اللهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمواتِ وَالاَرْضِ لآ اِلَهَ اِلاّ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ) (الاعراف:١٥٨).

ئەم پەنجەرەیە تایبەتە بە: خۆری ئاسمانی پەیامەکانی خوای گەورەوە.. بەڵکو خۆری سەربەدەرەوەی ناو خۆرەکانی پێغەمبەرایەتی.. خۆشەویستی پەروەردگاری جیهانیان: حەزرەتی " محمد، صلی اللّٰه علیه وسلم ".

ئەم پەنجەرەیە، وەك خۆر درەخشان و.. وەك گەردوون فراوان و.. وەك ڕۆژیش ڕووناکە!

جا لەبەر ئەوەی لە پەیامی "میعراج" و "بەڵگەکانی پێغەمبەرێتی" و ئاماژەی نۆزدەهەمی پەیامی "موعجیزاتی ئەحمەدی"دا بە جۆرێکی گومانبڕ مەسەلەی "پێغەمبەرێتی"مان چەسپاندووە، وا ئێستا یادی هەندێ لەو باسانەی کە لەو پەیامە ناوبراوانەدان، دەکەینەوە و، بۆ ئەوەش کە خوێنەری بەڕێز زیاتر ئاگادار بێت، با سەر لەو پەیامانە بدات، بەڵام لێرەدا دەڵێین:

پێغەمبەری بەڕێز = صلی اللّٰه علیه وسلم = کە بەڵگەی گۆیای "یەکتاناسی"یە، زۆر بە ڕوونی و ئاشکرایی و بە هەموو هێزێکیەوە "یەکتایی" خوای گەورەی ڕاگەیاندووە و، بۆ مرۆڤایەتیی باس کردووە و، ئەمەش لە هەموو مێژووی ژیانی خاوێنیدا دەردەکەوێت. چونکە هەر ئەوە کە بە دوو باڵی: "ڕیسالەت" و "ویلایەت"ەوە خاوەنی هێزی یەکدەنگی و تەواتوری هەموو پێغەمبەرەکانی پێش خۆی و ئەولیا و پیاوچاکەکانی دوای خۆیەتی و، بەم هێزە مەزنەوە لە بەردەم

ناسینی خوای گەورەدا پەنجەرەیەکی گەورە و فراوانی، بە ئەندازەی فراوانیی جیهانی ئیسلام، کردووتەوە. ئیتر ملیۆنان زانای لێکۆڵەر و پیاوچاکانی بێگەرد و صیددیقانی وەك: ئیمامی غەزالی و ئیمامی ڕەببانی و محی‌الدینی عەرەبی و شێخی گەیلانی و کەسانی تری جگە لەمانیش، لەم پەنجەرەیەوە ڕوانیویانە و، بۆ خەڵکی تریشیان ڕوون کردووەتەوە.

باشە ئایا هیچ پەردەیەك هەیە بشێت بەسەر ئەم پەنجەرەیەدا دابدرێتەوە؟!

یان ئایا ئەوەی لەم پەنجەرەیەوە نەڕوانێت، دارای ژیریە؟

بۆ خۆت بڕیار بدە!

پەنجەرەی سی‌وسێهەم

(الْحَمَدُ للهِ الَّذِي اَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجاً * قَيِّماً...) (الکهف: ١=٢).

(الر * كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُماتِ اِلى النُّورِ) (ابراهیم: ١).

سەرنج بدە و بزانە هەرچییەك لە پەنجەرەکانی پێشوودا باس‌کراون، تەنها چەند دڵۆپێکن لە دەریای قورئانی پیرۆز.

مادەم وایە، ئەوا بۆ خۆت دەتوانیت ئەو مەودا فراوان و مەزنانەی نووری "یەکتاناسی" لێك‌بدەیتەوە کە لە دەریای قورئانی پیرۆزەوە سەرچاوە دەگرن.

ئەگەر بە سەرپێیی‌یەکەوە سەیری سەرچاوە و گەنجینە و بناغەی ئەو پەنجەرانەی پێشوو بکەین، کە قورئانی مەزنە، ئەوا دەبینین ئەم قورئانە مەزنە، هەموو پەنجەرەکانی تری تێدا کۆبوونەتەوە و، خۆیشی پەنجەرەیەکی فراوان و مەزنی ئەوەندە ڕووناکە هەردەم نووری پرشنگداری لەڕادەبەدەری لێوە دەردەکەوێت.

جا لەبەر ئەوەی وتەی بیست‌وپێنجەم (پەیامی موعجیزاتی قورئانی) و ئاماژەی هەژدەهەمی مەکتووبی نۆزدەهەم (پەیامی موعجیزاتی ئەحـمەدی)، ئەندازەیەکی

تێروتەسەلیان لە فراوانی و درەخشانی ئەم پەنجەرەیە باس کردووە، ئەوا خوێنەری بەڕێزیان بۆ لا ڕەوانە دەکەین.

* * *

لە کۆتاییدا دەستی نزا و لاڵانەوە لە بەردەم عەرشی مەزنی ئەو خواوەندە میهرەبانەدا بەرز دەکەینەوە، کە ئەم قورئانەی بۆ ناردووین و، دەڵێین:

(**رَبَّنَا لا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَأْنَا**) (البقرة: ٢٨٦).

(**رَبَّنَا لا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا**) (آل عمران:٨).

(**رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنّا اِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ**) (البقرة: ١٢٧).

(**وَتُبْ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ**) (البقرة:١٢٨).

* * *

بێدارکردنەوەیەك!

لە خوای گەورە داواکارین ئەم مەکتووبی سیوسێهەمە[4]، کە سیوسێ پەنجەرەی تێدایە، بکات بە:

تویشووی ئەو کەسەی ئیمانی نییە، تاکو بانگی بکات بۆ ئیمان..

ئیمانی ئەوانەشی پێ بەهێز بکات، کە ئیمانیان لاوازە..

ئەوانەش ئیمانیان بەهێزە، لە ئیمانی تەقلیدییەوە ئیمانەکەیان بکات بە ئیمانی تەحقیقیی ڕەگداکوتاو..

ئاسۆی ئیمانی تەحقیقیی ڕەگداکوتاویشی پێ فراوان ببێت..

ئەوانەش کە ئیمانیان فراوانە، پلە بەرزەکانی خواناسییان پێ ببەخشێت، کە تەنها ئەم خواناسییە بناغەی ڕاستەقینەی "کەماڵی مرۆڤە".. هەروەها دیمەنی نوورانیتر و ڕوونتر و درەخشانتری لە بەردەمدا بکاتەوە.

لەبەر ئەمە، با خوێنەری بەڕێز نەڵێت:

(تەنها یەك پەنجەرەم بەسە و ئەوانی ترم ناوێت).

نەخێر.. چونکە هەرچەند "ژیری" سوودی خۆی وەرگرتبێت، "دڵ" و "گیان"یش داوای بەشی خۆیان دەکەن. تەنانەت "ئەندێشە"یش داوای بەشێك لەو ڕووناکی‌یە دەکات. واتە هەریەك لەو پەنجەرانە چەندین سوودی زۆر و جۆراوجۆر و جیا جیایان هەیە.

* * *

لە پەیامی "میعراج"دا، ڕووی دەمی قسە لە پلەی یەکەمدا لە ئیماندار کرابوو، مرۆڤی بێ ئیمانیش گوێی ڕادەگرت. بەڵام لەم پەیامەدا، لە پلەی یەکەمدا لەگەڵ ئەوانەدا قسە دەکرێت کە ئیمانیان نی‌یە و ئینکاریی دەکەن، ئنجا ئیمانداریش لە پلەی گوێبیستدا دانیشتووە گوێڕادەگرێت.

جا با لە ڕۆشنایی ئەمەدا ئەم پەیامە بخوێنرێتەوە.

* * *

لەبەر ئەوەی ئەم نووسینەم = لەبەر هۆیەکی گرنك = بەوپەڕی پەلە و خێرایی نووسی، ئەوا وەك خۆی مایەوە و بە ڕەش‌نووسەکەی‌دا نەڕۆشتمەوە و هیچ گۆڕانێکم تێدا نەکرد. دیارە لە ئەنجامی ئەمەدا، لە هەندێ دەستەواژەی و لە چۆنێتیی باسکردنی بابەتەکانی‌دا، هەندێ ناتەواوی و ناڕێکیی تێدا دەبێت. داوام لە برایانم ئەوەیە کە بە چاوی لێ‌بوردن و چاوپۆشی‌یەوە بۆی بڕوانن و، (گەر لە توانایاندا بوو) ئەو هەڵانەی کە کردوومن ڕاستیان بکەنەوە و، داوای لێ‌خۆشبوونم لە خوای گەورە بۆ بکەن.

والسلام على من اتبع الهدى والملام على من اتبع الهوى.

(سُبْحَانَكَ لاعِلْمَ لَنَا اِلاّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ).

اللهم صل على من أرسلته رحمة للعالمين وعلى آله وصحبه وسلم.

آمين.

* * *

[1] پەنجەرەیەکە بۆ ئەوانە کراوەتەوە کە دەیانەوێت لێیەوە بڕوانن، بە تایبەت ئەهلی دڵ و خۆشەویستی! (دانەر)

[2] دەور و تەسەلسول دوو زاراوەی فەلسەفە و زانستی کەلامن، ئەمە بە کورتی واتاکانیانە: "تەسەلسول": ڕایەکی لە ژێری دووڕە و یەکێکە لە جۆرەکانی هەڵهاتن لە مەسەلەی "بوونی بەدیهێنەر". واتاکەی ئەوە دەگەیەنێت کە بوونەوەران زنجیرە لە دوای زنجیرە لە یەکترەوە پەیدا بووبن، بەبێ کۆتاییهاتن بەم زنجیرانە! زانایانی کەلام ئەم ڕایەیان پووچەڵ کردووەتەوە، چونکە وەك ئاشکرایە، ژیریی مرۆڤ بیری وا هەرگیز وەرناگرێت. نوێترین بابەتی زانستی گەردوونناسیش لەم سەردەمەدا هەمان ڕای هەیە لە دروستبوونی گەردووندا و، ئەم بیرە و بیری ئەزەلییەتی ماددەشیان پووچەڵ کردووەتەوە. مەبەست بە "دەور"یش ئەوەیە کە دروستبوونی شتێك پشت بە شتێکی تری دووهەم ببەستێت، ئەم دووهەمەش لە دروستبوونیدا پشت بە یەکەم ببەستێت، یان بە سێهەم، سێهەمیش بە یەکەم! ئەم گریمانەش وەك لە بەرچاوی ژیریدا بە ئاشکرا دیارە، گریمانێکی مەحاڵە و زانایانی کەلام و هەموو ژیرانیتر پووچەڵیان کردووەتەوە. بۆ زیادە شارەزابوون لە بەڵگەکانی زانیاریی کەلام لەم ڕووەوە بڕوانە: "كبرى اليقينيات الكونية"ی د.محمد سعيد رمضان البوطي. (وەرگێڕ)

[3] بۆ ئەوەی بە ئاسانی لەم بڕگانە تێبگەیت، بیر لە پێکهاتنی یەك دانە گەردیلە بکەرەوە و، پاشان ئەم گەردیلەیەش چۆن بارێکی دیاریکراو و چەندەها سیفەتی تایبەتی لە پێکهاتنی گەردێکی بچووکدا وەردەگرێت و، ئنجا ئەم گەردەش چۆن دەچێتە بارێکی دیاریکراوەوە لە تەنێکی پێکهاتوودا.. هتد. (وەرگێڕ)

[4] کە لە ڕوویەکی ترەوە وتەی سیوسێهەمە. (دانەر)